
Innst. O. nr. 100

(2008–2009)

**Innstilling til Odelstinget
fra energi- og miljøkomiteen**

Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)

**Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om lov om forvaltning av
naturens mangfold (naturmangfoldloven)**

Innst. O. nr. 100

(2008–2009)

Innstilling til Odelstinget fra energi- og miljøkomiteen

Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Til Odelstinget

SAMMENDRAG

Miljøverndepartementet legger i proposisjonen frem forslag til ny lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), som vil avløse naturvernloven og deler av lakse- og innlandsfiskloven og viltloven. Begge de sistnevnte lover vil imidlertid bestå som selvstendige ressurslover, men slik at generelle mål, prinsipper og regler for høsting og annet uttak følger av naturmangfoldloven.

Naturmangfoldloven skal legge til rette for et helhetlig, langsiktig og forpliktende juridisk grunnlag for bærekraftig bruk og vern av naturens mangfold.

Loven er en oppfølging av biomangfoldkonvensjonen, som er den sentrale konvensjonen for bærekraftig bruk og vern av naturens mangfold.

Lovforslaget bygger på Biomangfoldlovutvalgets forslag i NOU 2004:28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (naturmangfoldloven). Utvalget hadde som mandat å utrede et nytt lovgrunnlag for samordnet forvaltning av biologisk mangfold. Utvalget skulle foreslå regler og prinsipper for vern for å sikre bærekraftig bruk og bevaring av biologisk mangfold som skulle gjelde for alle sektorer.

Gjeldende lover og naturmangfoldloven

Forslaget til naturmangfoldlov inneholder forvaltningsmål for naturtyper og arter og prinsipper for bærekraftig bruk av naturens mangfold, regler om artsforvaltning, regler om fremmede organismer, om

områdevern, om utvalgte naturtyper, om tilgang til genetisk materiale og om håndheving og sanksjoner. Loven vil etter forslaget gjelde for alt naturmangfold, dvs. for økosystemer, naturtyper, arter og genetisk mangfold innenfor bestander av arter. Selv om loven skal gjelde alt naturmangfold, vil man bl.a. gjennom lovens regler om kunnskapsbasert forvaltning kunne gi klare signaler om hvilke arter og naturtyper det er viktigst å ta vare på.

Det foreslås i proposisjonen endring i 15 andre lover. Forholdet mellom naturmangfoldloven og enkelte sentrale areal- og ressurslover, som ny plandel av plan- og bygningsloven og havressursloven, er avklart i arbeidet med disse lovene. Det er i proposisjonen gjort rede for gjeldende lover og naturmangfoldloven.

Forslag til ny naturmangfoldlov, samt endringer i andre lover, legger opp til en felles tilnærming og samordning av regelverk som berører naturens mangfold.

Den enkelte lov regulerer visse typer virksomhet eller ressurser. Ressurslover som f.eks. viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og havressursloven omfatter hver sine deler av det biologiske mangfoldet. Inngrepslovene omfatter hver sine typer inngrep. Plan- og bygningsloven er en samordnende lov når det gjelder arealbruk, men omfatter ikke høsting, introduksjoner av fremmede organismer eller uttak og utnyttning av genetisk materiale.

Naturvernloven er i dag den loven som i størst grad omfatter naturens mangfold på alle nivåer, fra variasjon innenfor arter (genetisk mangfold) til variasjon mellom arter og variasjon innenfor og mellom økosystemer, og alle typer påvirkning. Men naturvernloven er en vernelov, ikke en generell lov om bærekraftig bruk, og den fanger ikke opp mer generelle påvirkninger som f.eks. klimaendringer.

Naturmangfoldloven skal dekke opp mangler i gjeldende lovgivning, samle regler der utfordringene er de samme, og samordne regler som bør støtte opp om hverandre. Med mangler menes ikke bare konkrete "hull" i lovgivningen, men også temaer der det finnes regler, men som ikke er tilpasset en moderne naturforvaltning.

I forslag til naturmangfoldlov § 8 understrekes bl.a. viktigheten av en kunnskapsbasert naturforvaltning, som er en ny bestemmelse i forhold til gjeldende rett. Det er i tillegg til vitenskapelig kunnskap også tale om erfaringskunnskap som bl.a. er basert på generasjoners bruk av naturen. Dette kunnskapsgrunnlaget vil måtte bygges opp og legges til grunn på tvers av sektorer.

Naturmangfoldloven skal bidra til å samle regler om fremmede organismer, tette hull og gi samordnede prinsipper for vurdering av innførsel og utsetting. Også regler om opprydding og andre skadebegrensende tiltak innføres i naturmangfoldloven.

Departementet legger til grunn at naturmangfoldloven opphever naturvernloven og deler av viltloven og lakse- og innlandsfiskloven. Overgangsbestemmelsene gjør det videre klart at forskrifter, enkeltvedtak og beslutninger om delegering med hjemmel i bestemmelser som oppheves eller endres, fortsatt står ved lag inntil Kongen bestemmer annet. Det foreslås særskilte overgangsbestemmelser om dispensasjon og erstatning ved områdevern.

Lovens formål (§ 1)

Formålet med naturmangfoldloven er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på for fremtiden, også slik at den gir grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

Det er lagt vekt på at naturmangfoldloven skal bidra til å oppfylle Norges internasjonale forpliktelser om bærekraftig bruk og vern av naturens mangfold. Det er lagt vekt på at konvensjoner og internasjonale retningslinjer, samt prinsipper for bruk og vern utover de rent juridisk bindende bestemmelser, videreføres i en ny lov. Videre er det påvist visse mangler i gjeldende rett, noe som også er en følge av utviklingen som er skjedd etter ratifikasjon av de ulike konvensjonene. Dette gjelder for flere konvensjoner, men særlig for biomangfoldkonvensjonen.

Departementet viser til at EU har fire sentrale regelverk om naturforvaltning: Fugledirektivet, habitattdirektivet, vanddirektivet og miljøansvarsdirektivet, disse er omtalt i proposisjonen. Viktige grep fra EUs naturverndirektiver er brukt som en viktig referanseramme i arbeidet med naturmangfoldloven, men det er tatt hensyn til særskilte norske naturforhold. Naturmangfoldloven skal sikre en mer helhetlig

lovgivning om naturens mangfold, der bærekraftig bruk gjennomgående inngår i en lov med et bredere spekter av virkemidler enn naturverndirektivene.

Formålsbestemmelsen sier noe om hva naturmangfoldloven skal bidra med, og virkemidlene for å nå målet er både bærekraftig bruk og vern. De fleste tiltak som kan påvirke naturmangfoldet vil imidlertid fortsatt bli regulert etter andre lover. Betydningen av formålsbestemmelsen ved lovtolkning og skjønnsutøvelse etter annet lovverk blir derfor vesentlig. Andre lover har ofte egne formålsbestemmelser eller egne retningslinjer for skjønnsutøvelse. Betydningen av naturmangfoldloven § 1 vil da være at ivaretagelse av naturmangfoldet blir et tilleggshensyn i skjønnsutøvelsen, sammen med de formål som den aktuelle lov setter opp. Hvis det er kryssende hensyn og verdier, vil dette ha betydning for hvor langt man i den aktuelle saken vil gå for å ivareta de verdiene som ligger i naturmangfoldloven § 1. Det vil også være viktig å vurdere resultatet av den samlede myndighetsutøvelsen, ikke bare av avgjørelsen i den enkelte sak.

Departementet viser til at utover den betydningen som § 1 har, vil det følge av den enkelte bestemmelse i naturmangfoldloven hva dens betydning er for forvaltning etter en annen lov. Formålsbestemmelsen har ingen umiddelbar rettsvirkning overfor den enkelte borger.

Lovens virkeområde

Naturmangfoldloven skal gjelde side om side med annet lovverk, og naturmangfoldloven og annet lovverk vil på en rekke områder utfylle hverandre. Det vil derfor fortsatt være behov for sektorlover som gir regler for nærmere bestemte biologiske ressurser. I hovedsak er det lagt opp til at de prinsipper og regler som skal være felles for de forskjellige biologiske ressurser, fortrinnsvis hjemles i naturmangfoldloven, mens mer konkrete regler om høsting av arter eller utbygging og bruk som berører naturens mangfold, reguleres av sektorlovene innenfor rammen av naturmangfoldloven.

Naturmangfoldloven er en lov om oppfølging av biomangfoldkonvensjonen, og som i all hovedsak er innrettet mot bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold. Man ser dette som naturlig da det er plan- og bygningsloven som har den sentrale rollen med å følge opp landskapskonvensjonen.

Bevaring av det domestiserte (genetiske) mangfold bør i følge departementet ha en plass i loven, men det er lite hensiktsmessig å ha omfattende regler om dette i loven.

Stedlig virkeområde (§ 2)

Regjeringen ser det som ønskelig at lovens prinsipper skal gjelde til havs i så stor utstrekning som mulig.

Utenfor territorialgrensen innebærer havretten at man i utgangspunktet ikke kan gripe inn i skipsfart, overflygninger, legging og drift av kabler og rørledninger og annen virksomhet som dekkes av det åpne havs friheter, herunder militære øvelser. Videre krever internasjonale forpliktelser forutgående avklaring gjennom multilaterale eller bilaterale prosesser i en rekke tilfeller.

Det vises til at det både i loven og forarbeidene må tydeliggjøres hvilke bestemmelser som det kan være aktuelt å gi anvendelse utenfor 12 nm, og at man velger formuleringer som ikke skaper usikkerhet hva angår overensstemmelse med havrettens system og regler.

Ved fastsettelsen av lovens geografiske virkeområde er det lagt vekt på at det går et folkerettslig skille der sjøterritoriet slutter, og man har valgt en struktur der lovens bestemmelser automatisk gjøres gjeldende på land og i sjø ut til grensen for sjøterritoriet. For sokkelen og sonene utenfor sjøterritoriet vil enkelte av lovens bestemmelser gjelde direkte for både norske borgere og utlendinger. Med uttrykket "så langt de passer" tas det høyde for at disse bestemmelsene etter sitt innhold ikke får anvendelse på kontinental-sokkelen, men vil kunne gjelde i sonen, eller omvendt – eventuelt at deler av bestemmelsen ikke er relevante til havs.

Lovens øvrige bestemmelser skal ikke gjøres gjeldende på sokkelen og i sonene. Dette har bl.a. sammenheng med at flere av lovens bestemmelser kun er ment å virke på land og i kystnære områder. Det gjelder bl.a. bestemmelsene om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, ferdselsregulering i utmark, meldeplikt for skogbruks- og jordbrukstiltak og genetisk materiale i offentlige samlinger. Disse bestemmelsene er derfor ikke gitt anvendelse på sokkelen og i sonene.

Det er imidlertid andre bestemmelser i loven som er relevante i sjø, men som ikke er gitt anvendelse på sokkelen og i sonene. Dette omfatter bl.a. bestemmelser om prioriterte arter, utsetting av fremmede organismer, utvalgte naturtyper og områdevern. Det er foretatt en vurdering av forholdet til folkeretten i relasjon til disse bestemmelsene, og som ifølge departementet har avdekket behov for endringer og tilpasninger dersom de skal gjøres gjeldende utenfor 12 nm. Det vil være behov for en grundig vurdering av forholdet til sektorlovene og hvilke samfunnsmessige og miljømessige konsekvenser det vil ha om en skal gi disse bestemmelsene anvendelse på sokkelen og i sonene. Regjeringen vil derfor foreta en grundig vurdering hvorvidt, og eventuelt i hvilken form, øvrige bestemmelser skal gis anvendelse utenfor 12 nm.

Det foreslås at lovens bestemmelser om tilgang til genetisk materiale skal gjøres gjeldende også for

Svalbard og Jan Mayen, da det i dag ikke er regler om dette. Kongen kan bestemme om også andre bestemmelser skal gjelde for Svalbard og Jan Mayen.

Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk

Bærekraftig bruk skal – i samsvar med formålsbestemmelsen for loven – være et sentralt virkemiddel for å ta vare på naturmangfoldet.

Departementet viser til at regler om bærekraftig bruk bør inneholde mål for naturmangfoldet, og som bør være mer konkret enn det er rom for i lovens alminnelige formålsbestemmelse. Målene må være utformet slik at det er etterprøvbart om de nås. Målene skal gjelde på tvers av sektorene og bidra til en bedre samordning av den samlede forvaltningen av naturmangfoldet.

Målene retter seg først og fremst mot forvaltningens skjønnsutøvelse etter denne loven og etter annet lovverk av betydning for område- og artsforvaltningen, men vil også kunne legges til grunn i lovtolkningen. Målene vil kunne spille en rolle f.eks. ved prioritering av tilskuddsmidler og ved planlegging etter plan- og bygningsloven, og målene har betydning for hva som kan anses som aktsom opptreden etter § 6.

Målet for naturtyper er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype (§ 4).

Målet for arter er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av (§ 5).

Det vises til at forvaltningen av naturen – både av private og av offentlige aktører – i størst mulig grad skal innrettes slik at disse målene kan nås. Forvaltningsmålene for naturtyper og arter pålegger ikke forvaltningen eller private noen direkte forpliktelser, men har betydning for lovtolkning og skjønnsutøvelse etter denne og andre lover, samt for utforming av regelverk.

Selv om forvaltningsmålene ikke skaper noen direkte forpliktelser, angir de rammer for handling etter andre bestemmelser i naturmangfoldloven eller andre lover. En slik bestemmelse er bestemmelsen om en generell aktsomhetsplikt (§ 6), som understreker den enkeltes ansvar for å opptre aktsomt. I dette ligger en plikt til å søke å gjøre seg kjent med hvilke naturverdier som kan bli skadelidende, som er en forutsetning for å gjøre aktsomhetsplikten effektiv. Aktsomhetsplikten innebærer at også den enkelte skal gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet.

Loven inneholder noen sentrale prinsipper – kunnskapsgrunnlaget og miljørettslige prinsipper – som legges til grunn ved myndighetsutøving etter naturmangfoldloven og annen lov, ved tildeling av offentlige tilskudd og når det offentlige forvalter fast eiendom. Dette gjelder følgende prinsipper:

- kunnskapsgrunnlaget
- føre-var-prinsippet
- samlet belastning
- kostnadene ved miljøfóringelse skal bæres av tiltakshaver
- miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder.

Det foreslås å innføre en generell hjemmel for Kongen til å kunne fastsette retningsgivende kvalitetsnormer for naturmangfoldet, og som skal være retningsgivende ved utøving av offentlig myndighet (§ 13). Normen kan knyttes til forekomsten av bestemte naturtyper eller arter, eller andre forhold av betydning for naturens mangfold. Det kan være særlig aktuelt å utvikle slike normer for truet natur, f.eks. forekomsten av truede arter eller truede naturtyper. Slike normer kan brukes alene eller i kombinasjon med at en art prioriteres eller en naturtype blir utvalgt, og det kan være aktuelt å lage konkrete miljøkvalitetsnormer og mål for et verneområde. Det er tatt inn en avgrensning i forhold til forurensingsloven og vannressursloven.

Tiltak etter naturmangfoldloven og andre lover skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser. Det foreslås innført en egen vektleggingsbestemmelse for vedtak i eller i medhold av loven, som berører samiske interesser direkte (§ 14).

Artsforvaltning

Departementet viser til at internasjonale forpliktelser, nasjonale målsettinger, Biomangfoldutvalgets forslag og innkomne høringsuttalelser har dannet et viktig grunnlag for utformingen av forslag til regler for forvaltning av arter. Det er lagt vekt på å få på plass et juridisk rammeverk som gir mulighet til å nå målet om å stanse tapet av det biologiske mangfoldet innen 2010.

Det foreslås i loven et generelt forvaltningsprinsipp for dyr, planter og sopp. Forslaget innebærer i hovedsak generelle regler om høsting eller annet uttak av arter på land, innsjøer og vassdrag, samt regler om særskilt beskyttelse av arter og handel med arter. Adgangen til høsting og annen utnyttelse av villtlevende marine ressurser reguleres av havressursloven. Det innebærer at reglene i naturmangfoldloven om høsting og annet uttak ikke kommer til anvendelse på marine organismer.

Havressurslovens regler om villtlevende marine ressurser er imidlertid foreslått supplert av natur-

mangfoldlovens formålsbestemmelse (§ 1) og lovens kap. II.

For arter på land, inklusive innsjøer og vassdrag, innebærer forvaltningsprinsippet at reglene om høsting og annet uttak av landlevende dyr, planter og sopp forankres i naturmangfoldloven (§ 15). For vilt og lakse- og innlandsfisk innebærer det at høsting og annet uttak er tillatt når myndighetene har åpnet for det. For virvelløse dyr og planter og sopp er det lagt opp til et noe mer fleksibelt system for å sikre en forvaltning som kan gjennomføres på en forsvarlig, men hensiktsmessig måte.

Som vilkår for høsting foreslås det at høsting kan tillates når best tilgjengelig kunnskap tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd. Videre skal det ved beslutninger om høsting bl.a. legges vekt på artens funksjon i økosystemet og artens betydning for næring og rekreasjon (§ 16). Det foreslås regler om at høsting bør ha et dokumentasjonskrav som må være knyttet til eksisterende kunnskap, men det kan i enkelte tilfeller innebære krav om å fremskaffe relevant kunnskap.

I proposisjonen benyttes formuleringen "best tilgjengelig dokumentasjon", som innebærer at dokumentasjonen i hovedsak skal baseres på eksisterende kunnskap, og som videre – og i størst mulig grad – skal være basert på kunnskap framskaffet ved vitenskapelige metoder. Men også informasjon som fremkommer gjennom rapporteringer og erfaringsbasert kunnskap hos alle aktører skal kunne brukes som dokumentasjon. Etter departementets syn vil vilkåret "best tilgjengelig kunnskap" sikre forutsigbarhet med hensyn til hva som forventes av kunnskapsinnhenting. Samtidig vil et slikt kunnskapskrav være enkelt å praktisere og lett å forholde seg til for næringen og brukerne. Vilåret er i samsvar med internasjonale konvensjoner Norge har sluttet seg til.

Vilkåret "høstingsverdig overskudd" bygger på gjeldende viltlov § 3. Vilåret innebærer utstrakt høsting av en rekke arter, men innenfor bærekraftige rammer. Departementet legger til grunn at det er biologiske forhold som skal være hovedvilkåret for om høstingen er bærekraftig eller ikke. Innenfor denne rammen skal det også vektlegges sosiale og økonomiske forhold, herunder høsting som del av den samiske kulturutøvelsen.

Der det er et høstingsverdig overskudd innebærer dette etter departementets syn at hele overskuddet kan tas ut. Selv om det ikke er et høstingsverdig overskudd kan det likevel være biologisk forsvarlig å tillate høsting. I de tilfeller man ønsker å høste mer enn overskuddet eller høste der det ikke er et overskudd, bør uttak begrenses for å legge til rette for at bestanden kan bygges opp igjen. Det vil bl.a. si at myndigheten ved sin beslutning om uttak må legge inn en sikkerhetsmargin for å unngå utilsiktede virkninger

som følge av begrenset kunnskap om beslutningens miljøvirkninger.

Selve fordelingen av det som skal høstes foreslås ikke regulert gjennom naturmangfoldloven.

De konkrete høstingsvedtak skal treffes med hjemmel i lakse- og innlandsfiskloven og viltloven innenfor de rammer naturmangfoldloven trekker opp. For bestander som forvaltes sammen med annen stat, foreslås det at prinsippene anvendes så langt det lar seg gjøre.

Det foreslås i loven alminnelige regler for uttak av virveldyr til andre formål enn høsting, f.eks. felling av vilt for å avverge skade på eller fare for person eller eiendom, når visse kriterier er oppfylt. Forslaget bygger her i det alt vesentlige på tilsvarende bestemmelser i gjeldende viltlov.

De foreslåtte reglene om annet uttak av virveldyr på land og i innsjøer og vassdrag, og regler om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, bør i følge departementet inngå i naturmangfoldloven sammen med reglene om høsting.

En bestemmelse i lovforslaget § 17 gjelder nødvergelignende situasjoner der viltlevende virveldyr utgjør en fare for andre dyr, personer eller eiendom, og er i hovedsak en videreføring av gjeldende rett. Det vises for øvrig til at Regjeringen har under utarbeidelse en egen odelstingsproposisjon som vil inneholde forslag til endringer i viltloven, og hvor det bl.a. vil bli drøftet hvorvidt nødvergebestemmelsen bør utvides slik at den også kan anvendes til forsvar av hund.

Lovforslaget § 17 åpner også for at virveldyr som lider unødig, kan avlives dersom dette er tillatt i samsvar med dyrevernlovens regler. Det innebærer at det er dyrevernloven som fullt ut regulerer muligheten for avlaving i disse situasjonene. Det foreslås også adgang til avlaving for å bekjempe smittsom sykdom, som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser i samsvar med matloven.

Når det gjelder annet uttak av virveldyr etter vurdering av myndighetene (§ 18), viser departementet til at forslaget til bestemmelsen her i hovedsak er en videreføring av viltloven, men at den er utvidet til å gjelde alle ferskvannsvirveldyr i tillegg til vilt. Som hovedvilkår for skadefelling skal det ikke foreligge andre tilfredsstillende løsninger, og avlivningen skal ikke true bestandens overlevelse. Vilkårene her er en videreføring av gjeldende rett - og i samsvar med kravene i Bernkonvensjonen.

Det foreslås ikke endringer i loven om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt. Eventuelle endringer i gjeldende erstatningsordninger vil skje gjennom forskrift. Videre er ikke begrepene "husdyr" og "rovvilt" nærmere definert i loven. Departementet mener inn-

holdet i disse begrepene ved erstatning – og som i dag – bør fremgå av de til enhver tid gjeldende erstatningsforskrifter.

Forslaget om prioriterte arter (§ 23) er i hovedsak en videreføring av fredningsadgangen i gjeldende naturvernlov. Hvilke arter som skal få status som prioriterte arter, fastsettes gjennom forskrift gitt av Kongen i statsråd. Dersom en art er truet har myndighetene plikt til å vurdere om en prioritering er nødvendig og hensiktsmessig. I tillegg foreslås en bestemmelse om økologiske funksjonsområder for prioriterte arter som gjøres gjeldende på land, men ikke i sjø. De hensyn som pålegges må ikke medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk.

Der det er behov for å følge opp prioriterte arter og deres funksjonsområder med aktive tiltak, skal det utarbeides handlingsplaner (§ 24), og det skal etableres en egen tilskuddsordning for slike handlingsplaner. Videre foreslås det at det kan fastsettes særskilte forvaltnings- og beskyttelsestiltak, herunder total fredning av en bestand av en art, når bestanden antas å ha genetiske særtrekk (§ 25).

Fremmede organismer

Det legges i lovforslaget opp til et helhetlig regelverk med felles prinsipper som kan regulere alle introduksjoner av fremmede organismer. Det er første gang dette gjennomføres i Norge. Dette er en oppfølging av Norges forpliktelser etter biomangfoldkonvensjonen, som forplikter oss til "så langt det er mulig og hensiktsmessig å hindre innføring av, kontrollere eller utrydde fremmede arter som truer økosystemer, leveområder eller andre arter". Det er også en oppfølging av forpliktelsen etter havrettskonvensjonen til å "treffe alle tiltak som er nødvendig for å hindre, begrense og kontrollere innføring av fremmede eller nye arter som kan føre til betydelige skadelige forandringer i det marine miljø".

For innførsel og utsetting av fremmede organismer som følge av menneskers bevisste handlinger, foreslås følgende regler:

- en aktsomhetsplikt for enhver som setter ut organismer, eller som har ansvar for virksomhet som kan medføre spredning eller utslipp av fremmede organismer
- krav om at søknader om utsetting skal klarlegge de virkninger som utsettingen kan ha for det biologiske mangfold
- krav om at tillatelse ikke skal gis hvis det er grunn til å anta at innførselen eller utsettingen vil medføre vesentlige uheldige følger for biologisk mangfold.

Levende eller levedyktige organismer skal bare kunne innføres til Norge med tillatelse fra myndigheten etter naturmangfoldloven (§ 29).

Det foreslås at mulige virkninger for det biologiske mangfoldet skal klarlegges i søknader om innførsel og utsetting. Fremmede organismer kan på mange måter sammenliknes med genmodifiserte organismer, og etter departementets mening vil mange av kravene som stilles i forskrift om konsekvensutredning etter genteknologiloven være relevante, og sette en standard for hva som bør klarlegges av virkninger i søknader om innførsel og utsetting av fremmede organismer. Det foreslås derfor hjemler for forskrifter om krav til innførsels- og utsettingssøknader (§ 30).

Departementet mener at føre-var-prinsippet skal legges til grunn ved avgjørelse av tillatelse til innførsel eller utsetting av fremmede organismer, så vel som for andre deler av denne loven. Tillatelse til innførsel og utsetting kan derfor ikke gis hvis det er grunn til å anta at dette vil medføre vesentlige følger for det biologiske mangfoldet.

Det legges opp til enkelte unntak fra kravet om tillatelse for utsetting. Dette gjelder bl.a. hvis det er tale om utsetting av organismer der det allerede foreligger en innførseltillatelse, og den tillatelsen er gitt under forutsetning av at organismen skulle settes ut i miljøet. Videre unntas i utgangspunktet innførsel av planter og utsetting av planter i hager og andre dyrkede områder, hvis disse ikke kan påregnes å spre seg utenfor området. Det er også unntak for utsetting i akvakulturanlegg dersom det er gitt tillatelse etter akvakulturloven. Levendelagring av villfanget fisk anses ikke som utsetting av fremmede organismer.

For alle artsgrupper foreslås regler som gir den som har myndighet etter loven hjemmel til – uten hinder av forvaltningsprinsippet – å bekjempe fremmede organismer som utgjør en trussel mot naturlige planter og dyr eller andre viktige samfunnshensyn. Reglene gjelder uavhengig av hvordan de aktuelle organismene har havnet i norsk natur.

Områdevern

Departementet viser til at områdevern er en del av en internasjonal innsats for å sikre arter, naturtyper og økosystemer. Det er derfor nødvendig med et regelverk som sikrer de ulike naturfaglige elementene på en god og hensiktsmessig måte.

Områdevernet foreslås i hovedsak videreført som i dag. Det legges opp til at områdevern fortsatt skal være et viktig virkemiddel i naturvernpolitikken – med et overordnet formål å ta vare på naturverdier. Formålet kan være knyttet til naturens egenverdi uten at en eventuell nytteverdi for mennesker angis, eller formålet kan være av naturvitenskapelig karakter. I mange verneområder står også opplevelsesverdien sentralt. Bruksverdi i næringsmessig betydning er ikke et direkte formål med vern, men ulike typer bruk som f.eks. beiting, kan ha bidratt til utvikling av verneverdier. Slik bruk kan være en viktig forutsetning

for bevaring av naturverdier. Videre vil vern i mange tilfeller være en viktig forutsetning for bruk og kulturutøvelse, f.eks. i samisk sammenheng.

Områdevernet skal samordne reguleringen av aktuelle trusler, til forskjell fra lovverk som gjelder for bestemte tiltak eller virksomheter. Gjennom områdevern fremmer man dermed en ensartet forvaltning der utgangspunktet er at den samme normen og vurderingen blir anvendt overfor alle påvirkninger. Områdevernet skal videre være en sikring av naturtilstanden i området – både mot skadelig fremtidig bruk som man kjenner virkningene av, og mot bruk der virkningene er usikre. Bare bruk som ikke innebærer en potensiell fare for verneverdiene, skal være tillatt i et verneområde. Føre-var-prinsippet er i denne sammenheng en sentral premiss for områdevern.

Departementet viser til at en videreføring av hjemmelsgrunnlaget for områdevern er en nødvendig forutsetning for å gjennomføre eksisterende verneplaner. Visse typer natur, som bl.a. marine områder, produktiv skog, visse typer myr og andre vannforekomster i lavereliggende strøk, og en del vegetasjonstyper knyttet til aktiv bruk, er dårlig representert i de eksisterende verneplanene. Det er derfor behov for et hjemmelsgrunnlag for å dekke ytterligere vernebehov, og det er nødvendig med et rettslig grunnlag for å forvalte eksisterende og fremtidige verneområder.

Det foreslås å innføre en generell bestemmelse om mål for områdevern. Målene er først og fremst knyttet til naturens behov for beskyttelse. Dette gjelder også natur som er preget av menneskers bruk gjennom tidene.

Naturmangoldlovens forslag til bestemmelser om områdevern er tilpasset både vern på land, herunder vassdrag og innsjøer, og vern i sjø ut til 12 nm. Vedtak om områdevern skal fattes av Kongen i statsråd (§§ 33 og 34).

Oppbygging av økologiske nettverk er blant de foreslåtte målene for områdevern i lovutkastet. Det legges opp til at også områder og naturtyper som kan ivaretas etter andre bestemmelser i naturmangfoldloven og andre lover, kan inngå i slike nettverk.

Departementet foreslår at hovedtrekkene i gjeldende naturvernlov videreføres i naturmangfoldloven, men at loven moderniseres på flere punkter for å kunne møte dagens og fremtidens utfordringer på en god og hensiktsmessig måte. Departementet mener det særlig er behov for å tydeliggjøre hva som ønskes oppnådd med områdevern, og at vilkårene for vern bør knyttes nærmere opp til den økologiske tilstanden for naturtyper eller arter.

Vernekategoriene nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat og biotopvernområde foreslås videreført, mens kategoriene naturminne og vassdragsvernområde foreslås opphevet. Kategorien bio-

topfredning i viltloven og i lakse- og innlandsfiskeloven tas ut av disse lovene og samles i naturmangfoldloven som biotopvernområde. Selv om naturminnekategorien tas ut av loven vil eksisterende naturminnefredninger opprettholdes. I tillegg etableres det en egen kategori for rene marine verneområder.

– *Nasjonalparker* skal fortsatt være større naturområder uten større naturinngrep og med særskilte kvaliteter. Kravet om statsgrunn som vilkår for opprettelsen av nasjonalparker, foreslås opphevet (§ 35).

– Vernekategorien *landskapsvernområde* foreslås rendyrket mer enn i dag, slik at landskapet som helhet står sentralt, ikke de enkelte artene. Landskapsvern kan imidlertid for hele eller deler av området kombineres med andre vernekategorier, og kan omfatte både natur- og kulturlandskap. (§ 36). Muligheten til å gjennomføre en reguleringsplan etter plan- og bygningsloven i strid med et landskapsvernområde, foreslås opphevet. Landskapsvern er etter lovforslaget en mild verneform i den forstand at pågående virksomhet i det alt vesentlige vil kunne fortsette.

– *Naturreservat* er en streng vernekategori, der det alt vesentlige av virksomhet kan båndlegges, hvis dette er nødvendig for å oppnå verneformålet. Kategorien naturreservat foreslås utvidet til også å omfatte områder som ikke er uberørt, men som er viktige for naturens mangfold. Dette kan være områder med tekniske inngrep, men som likevel har beholdt vesentlige økologiske funksjoner, og der videre tekniske inngrep bør unngås. Det kan også være områder der kulturbetinget biologisk mangfold representerer viktige verneverdier, og der områder bør beskyttes strengt mot tekniske inngrep, samtidig som man går inn med aktiv skjøtsel. Spesielle geologiske forekomster skal kunne vernes som naturreservat. I noen tilfeller vil vernekategorien naturreservat derfor erstatte den nåværende kategorien naturminne (§ 37).

– Vernekategorien *biotopvernområde* foreslås å erstatte både naturvernlovens vernekategori biotopfredningsområde og viltloven og lakse- og innlandsfisklovens biotopvernehjemler. En konkret arts aktuelle behov står sentralt i denne vernekategorien. Biotopvern kan brukes for alle arter, og naturvernlovens krav om at arten må være fredet foreslås opphevet (§ 38).

– *Marine verneområder* foreslås opprettet som en egen vernekategori for å ta høyde for ulikheter mellom hav og land. Lovforslaget er tilpasset forholdene i sjø, og man mener det er hensiktsmessig og mer fleksibelt ikke å være bundet av ulike vernekategorier slik som på land. I tillegg til å bevare marine verneverdier, kan marine verneområder etableres for å sikre verdier i havet som er økologiske betingelser for landlevende arter (§ 39).

Saksbehandlingsreglene for områdevern foreslås ikke vesentlig endret. Samarbeid med grunneiere, rettighetshavere, berørte næringsinteresser, lokalbefolkning og utøvere av samisk kultur og samisk næring fremheves sterkere enn i dagens lov, og det vises til at en slik tilnærming langt på vei finnes i dagens praksis. Videre skal arbeidet med verneplaner etter naturmangfoldloven samordnes bedre med planleggingen etter plan- og bygningsloven, særlig knyttet til oppstartsfasen av verneplanarbeidet. Samlet skal naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven gi et bedre grunnlag for å vurdere hvordan bruk og vern av et naturområde kan sikres på en bærekraftig måte. Forholdet til frivillig vern skal synliggjøres. Departementet viser til at der vernet berører samiske interesser skal det være et nært samarbeid med Sametinget.

Det foreslås å innføre en generell hjemmel til å avslå søknader om tiltak i et område som inngår i et kunngjort verneforslag. Tillatelse kan bare gis dersom tiltaket er uten nevneverdig betydning for forslaget. Men dersom vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig kan Kongen likevel gi tillatelse til tiltaket. For tiltak innenfor et foreslått verneområde som ikke trenger tillatelse, gis det hjemmel til å innføre en meldeplikt.

For store vernområder (nasjonalparker og landskapsvernområder) skal utkast til forvaltningsplaner foreligge senest samtidig med vernevedtaket.

Gjeldende regel om midlertidig vern foreslås videreført, men slik at vernet blir begrenset til fire år med mulighet for to års forlengelse. Videre vil Kongen ha hjemmel til å vedta midlertidig vern av nærmere bestemte naturtyper. Et slikt midlertidig vern vil være generelt, i motsetning til det midlertidige vernet som vi kjenner i dag, og som er knyttet til et konkret angitt geografisk område (§ 45).

Lovforslaget inneholder en alminnelig regel om at det kan dispenseres fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom det er nødvendig av sikkerhetshensyn. Begrunnelsen for en dispensasjon skal vise hvordan virkningene for miljøet er vurdert. Også dersom hensynet til vesentlige samfunnsinteresser tilsier det, kan det gjøres unntak fra vernet (§ 48).

Det foreslås i naturmangfoldloven en bestemmelse om at hvis virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov kan innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår (§ 49).

Departementet viser til at de foreslåtte reglene for områdevern i naturmangfoldloven skal erstatte tilsvarende regler i gjeldende naturvernlov. Gjeldende naturvernlov foreslås opphevet i sin helhet.

Erstatning ved områdevern (§ 50)

Det foreslås innført like regler om erstatning for rådighetsreguleringer ved områdevern. Hovedregelen skal være at en eier eller rettighetshaver i et verneområde skal ha rett til erstatning fra staten for økonomisk tap som følge av at igangværende bruk blir vanskeliggjort. Det forelås også enkelte prosessuelle endringer for å redusere prosessomkostningene ved erstatningsoppgjør.

Bestemmelsene om erstatning skal gjelde for grunneiere med og rettighetshavere i eiendom som inngår i et område som er varig vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde eller marint verneområde. I motsetning til erstatningsreglene i gjeldende naturvernlov innebærer lovforslaget her en felles regel for permanent vern etter alle vernekategorier.

Det vises til at særregler om erstatning for rådighetsreguleringer for vernekategoriene naturreservat og naturminner ble innført i 1985. For noen grunneiere vil båndleggelse gjennom områdevern uavhengig av vernekategori medføre så vidt store restriksjoner på næringsvirksomhet at det vil være rimelig at økonomisk tap blir erstattet. Det foreslås derfor felles erstatningsregler som tar utgangspunkt i restriksjoner på igangværende bruk, og det skal ikke skille mellom vernekategorier. En særskilt erstatningsordning på dette rettsområdet vil også kunne være positivt for samarbeidet med berørte grunneiere og rettighetshavere i prosessen frem mot vernevedtak og i forvaltningen av etablerte verneområder.

Utvalgte naturtyper

Det foreslås lovregler om utvalgte naturtyper som skal bidra til at truede og sårbare naturtyper ivaretas gjennom bærekraftig bruk, og som skal ivareta hensynet til naturtyper som er truet eller som av andre grunner krever særskilte hensyn (§ 52). Reglene er en oppfølging av St.meld. nr. 42 (2000–2001) Biologisk mangfold, der det ble bebudet en samordning av juridiske og økonomiske virkemidler for ivaretagelsen av særskilte naturverdier.

Departementet viser til at de foreslåtte bestemmelsene er sentrale for å oppfylle internasjonale forpliktelser og for å nå det nasjonale målet om å hindre tap av naturens mangfold.

Ordningen med utvalgte naturtyper vil innebære en klar prioritering, ved at noen naturtyper anses som viktigere enn andre. De foreslåtte bestemmelsene har karakter av en statlig retningslinje for prioritering og samordning, som er rettet mot både statlige og kommunale myndigheter, samt mot private. Ordningen bygger på at myndighetene bruker allerede eksisterende virkemidler, f.eks. i ny plandel av plan- og bygningsloven, men slik at de utvalgte naturtypene vekt-

legges tyngre enn det som ellers ville være tilfelle, og på en bedre og mer samordnet måte.

Ordningen med begrepet utvalgte naturtyper kan i følge departementet omfatte større økosystemer – som f.eks. gammel edelløvsskog eller deltaområder, men også småbiotoper – som f.eks. gamle trær, gårdsdammer, hekker eller steinrøyser. Også geologiske forekomster omfattes av definisjonen. Hvilke naturtyper som skal utvelges fastsettes gjennom forskrift gitt av Kongen i statsråd. Forskriften kan også bestemme om utvelgelsen skal omfatte alle eller nærmere bestemte forekomster av naturtypen.

De foreslåtte reglene om utvalgte naturtyper har karakter av bindende retningslinjer for bærekraftig bruk, og er knyttet opp mot plan- og bygningsloven og sektorforvaltningen. Reglene er generelle, dvs. at de ikke angir konkrete, geografisk avgrensede enkeltområder (§ 53).

Sentralt for spørsmålet om naturtyper skal utvelges er om naturtypens utbredelse i Norge er truet. Hvis dette er tilfelle, vil det foreligge en hjemmel til å velge ut naturtypen, og også en plikt for myndighetene til å vurdere om slik utvelgning er nødvendig og hensiktsmessig. Forslaget inneholder på dette punktet dermed en parallell til reglene om prioritering av arter.

Kommunene skal gjennom plan- og bygningsloven og andre lover få en sentral rolle i arbeidet med å forvalte utvalgte naturtyper. Kommunen kan velge å ofre en forekomst av en utvalgt naturtype og gi det aktuelle arealet et annet formål i arealplanen.

For utvalgte naturtyper i skog og på jordbruks-eiendom i drift foreslås egne regler som skal sikre ivaretagelsen av den aktuelle naturtypen. Det skal etableres en meldeplikt til kommunen for tiltak på skog- eller jordbrukseiendom, som berører forekomster av den utvalgte naturtypen. Dette har sammenheng med at en rekke jord- og skogbrukstiltak ikke krever tillatelse (§§ 54 og 55).

Der det er behov for å følge opp utvalgte naturtyper med aktive tiltak skal det utarbeides handlingsplaner, og det skal etableres en egen tilskuddsordning for slike handlingsplaner. Slike tilskuddsmidler skal ses i sammenheng med berørte sektors egne økonomiske virkemidler. Skjøtselstiltak i forekomster av utvalgte naturtyper kan kun skje etter samråd med grunneieren.

Genetisk materiale

Det foreslås i lovutkastet en generell bestemmelse om at Kongen kan fastsette at uttak fra naturen av biologisk materiale - med formål om å utnytte det genetiske materiale – skal kreve tillatelse fra departementet (§ 58). Begrunnelsen for å ha en slik adgang er bl.a. behov for å ha kontroll over og oversikt med lete- og uttaksaktiviteter.

Denne foreslåtte lovbestemmelsen om tilgang til genetisk materiale er ny i norsk lovgivning, og hvor det legges vekt på at staten skal forvalte det genetiske materialet som en felles ressurs som tilhører fellesskapet i Norge. Utnyttningen av det genetiske materialet skal være til mest mulig gagn for miljø og mennesker i både nasjonalt og internasjonalt perspektiv, og det skal legges vekt på en rettfærdig og likeverdig fordeling av fordelene ved utnyttningen av genetisk materiale – og slik at urfolks og lokalbefolkningers interesser ivaretas. Dette vil ivareta hensynene bak biomangfoldkonvensjonen og i FAO-traktaten om plantegenetiske ressurser, herunder hensynet til bærekraftig bruk.

Kongen kan ved forskrift innføre en generell tillatelsesordning for uttak og utnyttning av det genetiske materialet. Det er bare genetisk materiale tatt ut fra naturen som skal reguleres. Unntatt fra tillatelseskravet er uttak fra offentlige samlinger og uttak til bruk og videreføring i jord- og skogbruk.

Videre foreslås det at Kongen ved forskrift kan bestemme at fordeler av uttak og utnyttning av det genetiske materialet fra Norge, skal kunne tilfalle staten. Både økonomiske og ikke-økonomiske fordeler kan reguleres.

I sjø vil reglene i naturmangfoldloven gjelde sammen med reglene i havressursloven. Reglene i de to lovene om tillatelse til uttak fra naturen av biologisk materiale og deling av fordeler fra slik virksomhet er i all hovedsak sammenfallende. Det legges opp til at reguleringen av uttak og utnyttning hjemles i en felles forskrift etter de to nevnte lover, slik at det kun blir én søknadsprosess. Bestemmelsene om tilgang til genetisk materiale gjelder både på land og i havet.

Det foreslås innført en egen bestemmelse om tilgang til genetisk materiale i offentlige samlinger i Norge (§ 59).

Det foreslås også regler som kan bidra til at andre lands genetisk materiale tas ut og utnyttes i samsvar med reglene i biomangfoldkonvensjonen. Det legges opp til at opplysninger om leverandørlandet eller opprinnelseslandet skal følge genetisk materiale når det utnyttes i Norge. Også opplysninger om bruk av urfolks og lokalsamfunns tradisjonelle kunnskap skal etter forslaget følge materialet, så fremt det er gitt nærmere forskrift om det (§ 60).

Det foreslås innført en forskriftshjemmel om gjennomføring av Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk i norsk rett (§ 61).

Myndighet etter loven

Myndigheten til å treffe enkeltvedtak eller til å gjennomføre tiltak av eget initiativ er i øverste instans Kongen, men som regel vil myndigheten i første instans utøves på et lavere nivå. I de fleste tilfeller

vil det her være miljøvernmyndigheter, men i noen tilfeller kan det være aktuelt å delegerer myndighet til andre departementer eller deres underordnede organer (§ 62).

Det vises til at der hvor hjemler i naturmangfoldloven skal avløse eller supplere hjemler i gjeldende naturvernlov, viltlov, lov om innførsle- og utførslereregulering eller lakse- og innlandsfisklov, tas det generelt sikte på at myndigheten blir liggende hos det samme forvaltningsorganet som i dag. Det er imidlertid presisert at myndigheten til å treffe vedtak om områdevern, prioriterte arter og utvalgte naturtyper skal ligge hos Kongen i statsråd, med Miljøverndepartementet som ansvarlig departement, og at enkelttillatelser om innførsel og utsetting av fremmede organismer normalt vil være delegert til direktoratsnivå.

Der hvor kommunen i dag gjennom delegasjon er tildelt viltmyndighet eller lakse- og innlandsfiskmyndighet, tar man sikte på at denne ansvarsfordelingen beholdes. Videre foreslås det en meldeplikt til kommunene for utvalgte naturtyper i jord- og skogbruket, samt en klar hjemmel for å kunne delegerer forvaltningsmyndighet for verneområder til kommunen. Kommunene vil få et betydelig ansvar for å anvende de miljørettslige prinsippene og regelen om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven i sin forvaltning etter eget regelverk, særlig gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven.

Direktoratet for naturforvaltning er klageinstans for vedtak truffet av kommunen etter naturmangfoldloven, med mindre annet er bestemt.

Det foreslås opprettet et eget miljøvedtaksregister gjennom forskrift. Registeret skal omfatte vedtak – f.eks. om prioriterte arter, områdevern, midlertidig vern, og dispensasjon (§ 68).

Tilsyn, håndheving og sanksjoner

Det foreslås i lovutkastet regler om tilsyn, håndheving og sanksjoner. Slike regler – med unntak av straff – finnes i liten grad i gjeldende naturvernlov, lakse- og innlandsfisklov og viltloven, men er en del av bl.a. forurensningsloven og svalbardmiljøloven.

Det er særlig gitt regler om:

- tilsyn og overvåking
- gransking og opplysningsplikt
- retting og avbøtende tiltak ved ulovlig virksomhet
- iverksetting av tiltak mot uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet
- tvangsmulkt for å sikre etterlevelse av regler og pålegg

Departementet viser til at hvis tilsynet skal kunne utføres på en hensiktsmessig måte, er det en forutsetning at tilsynsmyndighet får visse beføyelser som let-

ter gjennomføringen av de gjøremål de er pålagt etter loven. Dette gjelder regler om tilgang til eiendom der det foregår virksomhet som kan påvirke miljøet eller der miljøet antas å være påvirket, og regler om at myndighetene må kunne kreve utlevert dokumenter eller annet materiale som har betydning for gjennomføringen av overvåking eller kontroll. Det er også behov for en hjemmel for tilsynsmyndigheten til å pålegge den som påvirker eller kan påvirke miljøet å gi de opplysninger myndigheten trenger for å gjennomføre tilsyn (§ 69).

Det foreslås en adgang til å ilegge tvangsmulkt ved overtredelse av plikter fastsatt i eller i medhold av loven. Departementet viser til at tvangsmulkt generelt har en god preventiv effekt, i tillegg til at den bidrar til å tvinge frem en gjennomføring i samsvar med loven (§ 73).

Departementet viser til at adgangen til å inndrive tvangsmulkt som er pålagt et selskap i konsernforhold også hos morselskapet, er nødvendig for å sikre at tvangsmulkten skal fungere som et effektivt virkemiddel, i det manglende midler i datterselskap da ikke behøver å hindre inndrivning. Etter departementets vurdering vil det for myndighetene etter loven være svært vanskelig i praksis å foreta en vurdering av hvorvidt morselskapet har hatt praktisk og reell innflytelse på det forhold som har utløst tvangsmulkten.

Det foreslås en ny regel om miljøerstatning, og plikt til å betale miljøerstatning skal følge av pålegg gitt av myndigheten etter loven. Pålegget kan ilegges den som har overtrådt en bestemmelse som er gitt i eller i medhold av naturmangfoldloven, eller annen lovgivning når bestemmelsen tjener til gjennomføring av mål og prinsipper i naturmangfoldloven (§ 74).

Det foreslås straffehjemmel først og fremst for de bestemmelser i loven som gir konkrete plikter eller forbud - med forsett eller uaktsomhet som skyldkrav. Mer generelle regler slik som aktsomhetsplikten, foreslås ikke straffebelagt ved uaktsom eller forsettlig overtredelser (§ 75).

KOMITEENS MERKNADER

Innledning, lovas formål og verkeområde

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Ann-Kristin Engstad, Asmund Kristoffersen, Marianne Marthinsen, Tore Nordtun, Torny Pedersen og Terje Aasland, frå Framstegspartiet, Torbjørn Andersen, Tord Lien og Ketil Solvik-Olsen, frå Høgre, Peter Skovholt Gitmark og Ivar Kristiansen, frå Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, frå Kristeleg Folkeparti,

Line Henriette Holten Hjemdal, frå Senterpartiet, Erling Sande, og frå Venstre, leiaren Gunnar Kvassheim, peikar på at det å ivareta naturen sitt mangfald er blant dei største globale miljøutfordringar i vår tid.

Komiteen understrekar at mennesket har eit grunnleggande ansvar for å forvalte naturen. Det betyr at ressursane må brukast i samsvar med naturens tåleevne. Eit konsekvent syn på menneskeverdet inneberer at ressursane må fordelast rettferdig. Det gjev også ein plikt til å verje livsgrunnlaget vårt på ein slik måte at vi overleverer kloden til våre etterkommarar i minst like god stand som då vi overtok den. Naturen må derfor forvaltast med respekt, ut frå eigenverdien og ut frå betydinga for andre menneske. Befolkningsvekst, aukande ressursforbruk og press på areal, fattigdom og klimaendringar er viktige element i denne utfordringa. Dette krevjar aukande fokus lokalt, nasjonalt og globalt.

Komiteen viser til at mangfald av livsformer er grunnlaget for mennesket sin eksistens, livskvalitet og velferd. Naturens mangfald er utvikla naturleg over lang tid og gjennom kulturpåverknad. Det er ei viktig oppgåve å ta vare på naturens mangfald for komande generasjonar. Dette vert gjort best gjennom ein kombinasjon av vern og berekraftig bruk. Skal vi sikre naturens mangfald, må vi òg sikre dei områda artane lever i. Det er derfor framleis trong for områdevern så vel som felles reglar for verdifull natur utanfor verneområda.

Komiteen peikar på at Noreg har store naturverdiar som mellom anna er utvikla og ivaretatt gjennom varsam lokal bruk. Bevisstheit om behov for å verne viktige naturområde, kulturminne, artsmangfald, sikre allmenn tilgang til områder osv. har auka dei siste 10 åra.

Det har mellom anna ført til at omsynet til naturen sitt mangfald, på ulike måtar, er blitt innarbeida i fleire sektorlovverk. I tillegg står vi ovanfor nye utfordringar som eksisterande lovverk ikkje tek høgde for.

På denne bakgrunn er komiteen derfor nøgd med at Regjeringa legg fram for Stortinget ei ny lov som gjev felles rårer, prinsipp og regler for bærekraftig bruk og vern av naturen sitt mangfald, og som gjev grunnlag for å løyse utfordringar som gjeldande lovverk i dag ikkje dekkar. Framlegget representerer etter komiteen si meining ein milepæl i arbeidet med å ta vare på og utvikle naturen sitt mangfald i Noreg. Med denne lova vil Noreg få eit moderne, heilskaplig og framtidretta lovverk på området.

Komiteen ser naturmangfoldlova i samanheng med Grunnloven § 110 b som seier at "Natur hvis Produktionsævine og mangfold bevarer". Det vises og til at bestemmelsen understrekar at "Statens Myndigheter give nærmere Bestemmelser til at gjennom-

føre disse Grundsætninger". Naturmangfaldlova er nettopp en slik lov.

Komiteen viser til proposisjonens omtale av forholdet mellom naturmangfaldlova og plan- og bygningsloven. Det er – og vil framleis vere – slik at mesteparten av landarealet forvalta av kommunane gjennom plan- og bygningsloven, men slik at natur vert forvalta i samsvar med mål og prinsipp i naturmangfaldlova og bygger på en kombinasjon av regler i plan- og bygningslova/sekterlovene og naturmangfaldlova.

Komiteen er og nøgd med at loven vil vere et viktig bidrag til å prioritere mellom naturverdiar. Ved at man gjennom loven seier klart frå at noe natur er viktigare enn anna natur, så bidrar det til meir føreseieleg politikk og aksept for dei vedtak som vert fatta. Dette vert understreka av Regjeringa sitt forslag til naturmangfaldlov, der det vert lagt opp til ein skala av verkemiddel som i hovudsak er tredelt.

For den natur som er mest trua eller sårbar skal reglane om områdevern og prioriterte arter i naturmangfaldlova gjelde.

I eit mellomsjikt gis det regler for natur som har behov for særskilt merksemd. Dette omfattar mellom anna felles regler for verdifull natur utanfor verneområda, såkalla utvalde naturtypar, reglar om framande arter og regler om berekraftig hausting av arter. Slik natur vert forvalta i en kombinasjon mellom reglane i plan- og bygningsloven/sekterlover og naturmangfaldlova.

For alle tiltak og bruk som påverkar norsk natur gjeld lovens formål, forvaltningsmål for naturtypar, økosystem og arter, kunnskapsgrunnlaget og miljørettslege prinsipp, som utgjør lovens grunnmur. Forvaltning bygger her på en kombinasjon av regler i plan- og bygningsloven/sekterlover og naturmangfaldlova.

Komiteen viser til at eit sterkt nasjonalt lovverk er avgjerande for å ivareta naturmangfald, særleg med dei store utfordringar vi står overfor på dette området. Samtidig er det viktig å bygge på lokalt engasjement og innflytelse for å sikre gode prosessar og god legitimitet bak den politikken som vert ført på området.

Komiteen viser til at norsk miljøpolitikk legg til grunn ein nær samanheng mellom naturvern og friluftsliv. Dette er også synleggjort i gjeldande Lov om naturvern. Vern av norsk natur har vore særskilt viktig for å sikre eit variert friluftsliv. Komiteen vil understreke at sjølv om friluftslivet ikkje er eksplisitt nemnt i formålsparagrafen, er dette ikkje å forstå som ei nedprioritering av friluftslivets plass i miljøpolitikken.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folke-

parti og Venstre peker imidlertid på at det er viktig å kombinere vern med hensynet til lokal næringsutvikling og levekår. Vi må sikre lokal forankring og støtte til vernarbeidet. Disse medlemmer mener at det er nødvendig å gi lokale styresmakter i kommuner med mye vern større mulighet til å påvirke egen utvikling.

Disse medlemmer peker på at når ulike statlige/fylkeskommunale myndigheter følger sine primæransvarssoppgaver, kan summen arealmessig bli vanskelig for enkelte kommuner. Etter årtier hvor naturområder er blitt forvaltet gjennom stort sett var-som lokal bruk, oppleves vern/arealutnyttelse som et konfliktområde mellom lokale myndigheter og sentrale myndigheter. Dette gjelder i særleg grad kommuner med store vernet områder, som samtidig preges av fraflytting og ønsker om aktiv lokal næringsutvikling for å etablere nye arbeidsplasser og være attraktive for tilflytting.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at enkelte kommuner opplever at deres arealer blir båndlagt av nesten alle verneformer, ved at de for eksempel både har nasjonalpark, vassdragsvern og laksefjord innenfor sine arealer, i tillegg til byggeforbudet i strandsonen, uten at dette er sett i sammenheng ved de enkelte vernevedtak. Summen av vern i kommunen kan derfor bli svært omfattende.

Disse medlemmer peker på at kommuner opplever at staten argumenterer ulikt fra etat til etat, og at staten ofte legger mer vekt på statlige interesser enn både lokale og private interesser.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser på denne bakgrunn til Dokument nr. 8:10 (2007–2008) Representantforslag fra representantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Gunnar Gundersen, Ivar Kristiansen, Trond Helleland, Bent Høie og Olemic Thommessen om en strategi for næringsutvikling og arbeidsplasser i kommuner med høy andel vern. I dette forslaget ble det forelått å be Regjeringen fremme en sak for Stortinget med en strategi for næringsutvikling og arbeidsplasser i kommuner med høy andel vern. En slik strategi bør bestå i:

1. Å kartlegge hvilke kommuner som har stor båndlegging av areal til vern eller andre fellesskapsformål.
2. Å utvikle en kategorisering av kommuner etter båndleggings/vernegrad.
3. Å lage nasjonale retningslinjer for alle etater med verne-/arealbruksmyndighet, slik at det tas hensyn til at kommuner med stort båndleggingsbe-

hov også skal ha rom for næringsmessig utvikling.

4. Å lage nasjonale strategier for næringsutvikling i kombinasjon med vern.
5. Å vurdere om det bør innføres en særskilt lokal kompensasjon til kommuner som tar en svært stor del av belastningen med vern fra storsamfunnet.

Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:34 (2008–2009) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Gunnar Gundersen, Martin Engeset, Peter Skovholt Gitmark, Sonja Irene Sjøli og Torbjørn Røe Isaksen om å styrke grunneieres rettigheter til erstatning og i saksbehandlingen ved vern og ekspropriasjon.

Disse medlemmer peker på at den private eiendomsrett er dypt rotfestet i norsk kultur og i det norske folks bevissthet. Å føle trygghet for sin eiendom er en viktig verdi for det enkelte menneske, men bidrar også til å sikre viktige samfunnsinteresser. Disse medlemmer mener at eiendomsretten gir en personlig interesse av å forvalte eiendommen i et langsiktig perspektiv, og at verdier på den måten holdes i hevd i generasjoner. Det er bred enighet om at eiendomsretten må ha sine grenser, og at det i visse tilfeller er nødvendig å kreve at eieren avstår fra eiendommen eller fra beføyelser over den, når sterke samfunnsinteresser tilsier det.

Disse medlemmer peker på at vedtak om områdevern innebærer at rådigheten over fast eiendom blir regulert gjennom en offentlig myndighetsutøvelse. Typisk ved rådighetsreguleringer er at det settes et forbud mot, eller begrensninger for, enkelte former for bruk uten at det skjer noen overføring av rådighet fra grunneieren til det offentlige eller andre. Ved en ekspropriasjon skjer det derimot en avståelse av eiendom.

Disse medlemmer peker på at regelverket skal sikre eier erstatning for sitt tap, og Grunnloven § 105 slår fast at:

"Fordrer Statens Tarv, at Nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen."

Disse medlemmer mener imidlertid at regelverket ikke alltid gir grunneieren den erstatning han med rimelighet bør kunne regne med, og mener derfor at regelverket må gjennomgå med sikte på å styrke grunneiers posisjon. Disse medlemmer tar på denne bakgrunn opp representantforslaget i Dokument nr. 8:34 (2008–2009).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget med sikte på å styrke grunneiers rett til erstatning i saker om vern og ekspropriasjon, og det bes om at det i saken særlig utredes å utvide retten til erstatning ved gjenkjøpsverdi, at det ikke diskrimineres mellom ulike former for vern og at det økonomiske tapet utmåles etter markedsverdien."

"Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget med sikte på å styrke grunneiers retter i saksbehandlingen av saker om vern og ekspropriasjon, og det bes om at det i saken særlig utredes rett til forsøk på makebytte, å pålegge staten en tilbudsplikt og en tidsbegrensning av det midlertidige vernet."

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om praktiseringen av båndlegging og innløsning av eiendom knyttet til planlagte veiprosjekter. Saken skal spesielt avklare rettigheter for eiendomsbesittere, og hvilke tidsfrister og prosedyrer som må innføres for å unngå at enkeltmennesker må bære urimelige byrder på statens vegne når prosjekter trekker ut i tid."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre peker på at den foreslåtte naturmangfoldloven i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) er en svært omfattende lov som vil legge betydelige føringer både for naturvernarbeid og når det gjelder utnyttelse av inn- og utmarksressurser i fremtiden. Disse medlemmer peker på at en svakhet ved loven er at den er en vid fullmaktslov. Dette vil i praksis bety en sentralisering av myndighet til embetsverk i direktorat og hos fylkesmennene gjennom forskrifter. Dette gir usikkerhet for grunneiere/rettighetshavere om hva de kan foreta seg i fremtiden uten å komme i konflikt med lovens bestemmelser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener Regjeringens forslag til ny naturmangfoldlov inneholder mange positive elementer. Loven får stor betydning og det er viktig at den nå blir vedtatt. Det er imidlertid beklagelig at Regjeringen har holdt sjøarealene utenfor lovforslaget. Det er i disse områdene det er mest behov for en ny lov.

Disse medlemmer vil også vise til at finansminister Kristin Halvorsen og daværende miljøvernminister Helen Bjørnøy i en kronikk i Dagsavisen 31. mai 2006, varslet at Regjeringens naturmangfoldlov skulle legges frem i 2007. Dette løftet ble ikke holdt. Det er beklagelig at viktig tid har gått tapt i arbeidet med å sikre det biologiske mangfoldet.

Disse medlemmer vil peke på at når loven først legges frem nå og i den form den har, betyr det at den ikke får noen betydning for arbeidet med å stanse tapet i det biologiske mangfoldet innen 2010. Disse medlemmer vil peke på at dette er et sen-

tralt punkt i Regjeringens Soria Moria-erklæring og et mål som har fått full tilslutning i Stortinget.

Disse medlemmer viser til at det under regjeringen Bondevik II ble tatt initiativ til å verne viktige naturområder av stor verdi for kommende generasjoner. Blant annet fikk vi verdens første verneområde for kaldtvannkorallrev, en betydelig satsing på frivillig barskogvern, våtmarker ble tatt vare på, og ikke minst ble det opprettet en rekke nye nasjonalparker.

Disse medlemmer viser til proposisjonens omtale av forholdet mellom naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven. Det er og vil fortsatt være slik at mesteparten av landarealet forvaltes av kommunene gjennom plan- og bygningsloven.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av gode verneprosesser, bruk av lokal forvaltning der hvor dette er mulig, samt en praktisering av plan- og bygningsloven som gir kommunene tillit til å delta aktivt i forvaltningen av norsk natur. De utfordringer vi står overfor når det gjelder utryddelse av arter er krevende, og det er avgjørende å sikre så god lokal forankring og medvirkning som mulig for å lykkes.

Disse medlemmer viser til det for spredning av arter er satt en grense for organismer som ikke fra før forekommer naturlig på stedet. For trær er denne grensen "i Norge". Det er i dag mange tresorter som er innført til landet og som ikke forekommer naturlig her. Det forutsettes derfor at ikke alle trær som i dag finnes i Norge regnes som norske i denne sammenheng.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at det over tid har vært bred politisk enighet om behovet for et sterkt jordvern. Det er uttrykt bekymring for at naturmangfoldloven vil kunne svekke jordvernet ved at områder med utvalgte naturtyper og prioriterte arter beskyttes sterkere, på bekostning av dyrka mark. Dette medlem vil påpeke at det fortsatt er behov for en helhetlig tenkning i arealforvaltningen, og at jordvernet ikke må svekkes som følge av innføringen av loven.

Lova sitt virkeområde

Komiteen vil understreke at naturmangfoldlova saman med plan- og bygningsloven/ sektorlovene vil representere eit felles regelverk for alle som brukar eller påverkar naturen. Lovverket gjev generelle rårer, prinsipp og regler for ulike aktivitetar. Eit godt juridisk regelverk er viktig, men er etter komiteen si meining ikkje åleine tilstrekkeleg for å nå måla knytt til naturens mangfald. Det er òg avgjerande viktig å få næringsutøvarar, privatpersonar og andre som brukar eller kan påverke naturen sitt mangfald til sjølve å ta ansvar. Skal ein oppnå dette må ein

nytte verkemidlar og kommunisere på ein måte som skapar engasjement.

Komiteen er samd i formålet med lova, nemlig å ta vare på naturen sitt mangfald med det biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfaldet og dei økologiske prosessane og at det skal skje ved bærekraftig bruk og vern.

Komiteen har merka seg at nytta for menneske, både på kort og lang sikt, er tydelegare framheva i Regjeringa sitt lovframlegg enn det var i biomangfoldlovutvalet sitt framlegg. Komiteen meiner dette er ei viktig presisering. Natur har ein sjølvstøtt eigenverdi, men omsynet til og tydinga for menneske må og vektleggast i arbeidet med å ta vare på naturen.

Geografisk virkeområde

Komiteen viser til at Svalbard og Jan Mayen allereie har eit regelverk som i stor grad gjer naturmangfoldlova sine bestemmelser overflødige. Komiteen er derfor samd i at kun lova sine bestemmelser om tilgang til genetisk materiale vert gjort gjeldande for Svalbard og Jan Mayen, men støtter at det i tillegg vert opna for at også andre bestemmelsar kan gjerast gjeldande på eit seinare tidspunkt.

Komiteen meiner òg at det er viktig at måla og dei generelle prinsippa i størst mogleg grad blir gjort gjeldande på kontinentalsokkelen og i Noregs økonomiske sone.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, innser at deler av naturmangfoldlova er lite tilpassa desse områda. Omsynet til folkeretten kan òg vere ein avgrensande faktor.

Fleirtalet sluttar seg til at lova skal gjelde på norsk landterritorium og i Noregs territorialfarvatn.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Regjeringens forslag til naturmangfoldlov ikke omfatter norsk sjøterritorium utenfor 12 nautiske mil fra kysten. Disse medlemmer vil peke på at Regjeringen her svikter på et av de områdene hvor det er mest behov for en ny lovhjemmel. Dette forslaget er stikk i strid med de faglige anbefalingene fra utvalget som ble nedsatt for å utrede loven, og som sluttførte sitt arbeid for om lag fire år siden.

Disse medlemmer vil også peke på at Regjeringens begrunnelse for å ikke inkludere havområdene utenfor 12 nautiske mil med bakgrunn i folkeretten også kan være skadelig for Norges øvrige havrettslige ambisjoner. Disse medlemmer er primært imot å begrense lovens virkesomhetsområde til å ikke omfatte våre havområder. Natur og dyreliv som befinner seg utenfor 12-milssonen er potensielt

like verdifullt som det som befinner seg innenfor denne grensen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 2 (stedlig virkeområde) første ledd skal lyde:

Loven gjelder på norsk land- og sjøterritorium, på norsk kontinentalsokkel og for havområder ellers i soner opprettet i medhold av lov 17. desember 1976 nr. 91, med de begrensninger som følger av folkeretten."

Disse medlemmer vil videre stemme imot § 2 tredje ledd.

Disse medlemmer vil peke på at Regjeringens forslag til § 2 som et minimum burde inneholdt en generell aktsomhetsplikt, prinsippet om at tiltakshaver bærer kostnadene ved miljøforringelse burde vært gjennomført, og det burde vært krav om miljøforsvarlige driftsmetoder og teknikker også på kontinentalsokkelen, ved at § 2 tredje ledd også omfatter lovforslagets § 6, § 11 og § 12.

Disse medlemmer vil peke på at olje- og gassindustrien jobber systematisk med disse spørsmålene både i egen regi og som en oppfølging av myndighetskrav, og at det derfor burde vært uproblematisk for Regjeringen å gjennomføre disse prinsippene i lovforslaget.

Komiteens medlemmer fra Framskrittpartiet mener det er merkelig at lovens §§ 6, 11 og 12 om generell aktsomhet, forurensert betaler og best tilgjengelige teknologi i følge Regjeringens forslag til ny naturmangfoldlov, ikke skal gjelde i hele Norges jurisdiksjonsområde.

Disse medlemmer peker imidlertid også på at naturmangfoldloven representerer en stor reform i norsk miljølovgivning, og at forvaltningen av eksisterende arealvern representerer store utfordringer for miljømyndighetene.

Disse medlemmer mener at dersom aktsomhetsprinsippet, prinsippet om forurensert betaler og prinsippet om krav om bruk av best tilgjengelig teknologi blir innført på sokkelen, vil dette sammen med miljøbestemmelsene i havressursloven, akvakulturloven og petroleumsloven medføre en tilfredsstillende rettstilstand for vern av naturmangfoldet på sokkelen og redusere behovet for klassisk arealvern i hele havet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"§ 2 tredje ledd skal lyde:

I Norges territorialfarvann, på kontinentalsokkelen og i jurisdiksjonsområder opprettet i medhold av lov 16. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomis-

ke sone (økonomiske soneloven) gjelder §§ 1, 3 til 12, 14 til 16, 57 og 58 så langt de passer og ikke er i strid med folkeretten."

Bestemmelser om berekraftig bruk

Komiteen er samtd i betydninga av å klårgjere forvaltningsmål for arter og naturtypar og økosystem. Komiteen sluttar seg til at desse måla vert formulerte som overordna prinsipielle mål, og ikkje som mål som medfører direkte plikter for private og styresmakter.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, har merka seg at slik disse måla er utforma, endrar dei ikkje rammevilkåra for dagens rovdyrpolitikk, som er utforma etter ei samla avveging mellom ulike interesser. Fleirtalet minner om at Regjeringas politikk når det gjelder dei største rovdyra, byggjer på rovdyrforliket, jf. St.meld. nr. 15 (2002–2003), og at vedtak om naturmangfaldlova ikkje medfører at dei prinsippa som er fastslått der må endrast.

Fleirtalet viser til at det i departementets kommentarer til lovframlegget går fram at dagens rovviltforvaltning kan heimlast i den nye lova, og at dei næringsmessige omsyn vil kunne vektleggast slik dei er gjort i dagens regelverk. Vidare heiter det i omtalen at forvaltning av rovvilt er eit eksempel på at sjølv om målet er at artar skal førekomme i levedyktige bestandar i deira naturlege utbredelsesområde, kan andre viktige samfunnsinteresser tilseie at målet vert nådd på andre måtar enn naturmangfaldlova isolert sett skulle tilseie, og at dette er eit eksempel på den differensierte rovviltforvaltninga som i dag baserer seg på en interesseavveging mellom utmarksnæringer og rovviltvern. Fleirtalet er samtd i at loven må forståas på denne måten.

Komiteens medlemmer fra Framskrittpartiet og Høyre mener at når det gjelder de fire store rovdyrene, samt kongeørn, må bestandenes levedyktighet vurderes på skandinavisk nivå.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"§ 5 første ledd skal lyde:

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Som naturlige utbredelsesområder kan det for enkelte arter forstås et større geografisk landområde enn Norge. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelser som de er avhengige av."

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i forarbeidene til Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) forsøker å berolige opposisjonen, utmarksnæringene og sine egne stortingsrepresentanter ved hardnakket å hevde at St.meld. nr. 15 (2002–2003) står over det endelige vedtaket til Naturmangfoldlov.

Disse medlemmer er ikke beroliget, og frykter at formuleringene i forslaget til § 4 om forvaltningsmål - om at det skal være et mål at "artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige leveområder."

Disse medlemmer mener at dette må klargjøres i lovs form, og fremmer på dette grunnlag følgende forslag:

"§ 5 andre ledd skal lyde:

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer og arter som det foreligger andre nasjonale retningslinjer for forvaltningen av."

Komiteen er samtd i at det skal settast som krav at alle har ei plikt til å opptre aktsamt og gjere det som er rimeleg for å unngå skade på naturmiljøet. Samtidig må den enkelte kunne være trygg på at aktsamhetsplikta er oppfylt, dersom aktivitet vert utført i samsvar med løyve frå offentlig styresmakt og føresetnaden for løyva framleis er til stede.

Komiteen er vidare samtd i trongen for at felles prinsipp for utøving av offentlig mynde vert nedfelt i naturmangfoldlova.

Komiteen vil understreke at ei kunnskapsbasert forvaltning, slik det er sett krav om i lovforslaget og som er en oppfølging av St.meld. nr. 42 (2000–2001) Biologisk mangfold - Sektoransvar og samordning, er svært sentralt. Det er og vil bli et aukande behov for kunnskap om naturforvaltning og ivaretaking av naturens mangfald i landets kommunar. Det er etter komiteen sitt syn viktig at miljøforvaltninga på alle nivå, også på lokalt plan, har god kunnskap og kompetanse og vidareutviklar denne for å utnytte dei mulighetene lova gir. Lova medfører ei betydelig modernisering og meir dynamisk forvaltning av norsk natur, og inneberer at miljøforvaltninga får eit løft.

Komiteen vil peike på at i høve til kommunane er det mellom anna viktig med kompetanseutvikling, økt innsikt i og bruk av kunnskapsgrunnlaget om naturens mangfald og utvikling av IT-baserte verktøy. Etter komiteens mening bør Artsdatabanken, som ein nøytral formidlar av kunnskap om naturmangfaldet i Noreg, ha ei sentral rolle i dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det er og vil bli et

økende behov for kunnskap om naturforvaltning og ivaretagelse av naturens mangfold i landets kommuner. Kommunene har blant annet pekt på at loven vil medføre et økt behov for ressurser for å følge opp lovens intensjoner.

Disse medlemmer vil særlig understreke behovet for kunnskapsoppbygging om forvaltningen av loven i kommunesektoren, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide en handlingsplan for kunnskapsoppbygging om naturmangfoldsarbeidet i kommunesektoren."

Komiteen merker seg at kunnskapskravet er nytt og omfattar både vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap som skal leggjast til grunn ved alle vedtak, tildeling av tilskott og forvaltning av det offentlige egne faste eigedom som kan påverke norsk natur og ved etablering av vern. Det vil være viktig å få etablert prosesser og arenaer som på en hensiktsmessig måte kan handtere de ulike formene for kunnskap, slik at den kunnskapen som leggjast til grunn ved vedtak er forståelig og mest mulig akseptert. Sjølv om kravet til kunnskap vil være krevjande både for miljøforvaltninga og for andre statlige sektormyndigheter ser komiteen kunnskap som et svært viktig konfliktdepande tiltak. Komiteen vil peike på at det er viktig å nytte erfaringsbasert kunnskap om bruk av og samspill med naturen, ved avgjersler som rører ved naturmangfaldet.

Føre-var-prinsippet, prinsippet om samla belastning, prinsippet om at kostnadene ved miljøforingning skal berast av tiltakshavar og prinsippet om miljøforsvarlige teknikkar og driftsmetodar, er etter komiteen si mening dekkande for dei miljørettslige prinsipp offentlege styresmakter bør leggje til grunn ved utøving av sitt mynde. Komiteen sluttar seg til måten desse prinsipp er konkretisert i Regjeringas lovframlegg.

Komiteen meiner at det er viktig at det i lova vert presisert at tiltak etter lova må vektast opp mot andre interesser. Tiltaket si betyding for naturen sitt mangfald må stå i forhold til dei konsekvensar det vil gje på andre samfunnssektorar, lokalsamfunn og enkeltmenneske.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, er òg samtd i at det spesielt er viktig å vere bevisst på å ivareta omsynet til naturgrunnlaget for samisk kultur når et tiltak vil røre ved samiske interesser direkte.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet er enig i at det er et mål for norsk naturforvaltning at all bærekraftig bruk av norsk ut-

mark bør kunne opprettholdes både der slik aktivitet drives i dag, men også i nye områder. Aktivitet som forvaltningen bør være bevisst på å legge til rette for er utmarksbeite for bufe, reindrift, friluftsliv, jakt, fiske, annen høsting til matauke eller annen produksjon, og turisme.

Disse medlemmer vil peke på at disse aktivitetene både er viktige næringsaktiviteter, men også viktige kulturbærere for alle de tre etniske gruppene med historisk bosetting i Norge, nordmenn, samer og kvæner.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 14 overskriften skal lyde:

(vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser)

§ 14 andre ledd skal lyde:

Ved vedtak i medhold av loven som berører tradisjonell og kulturbærende bruk av norsk utmark, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for denne bruken."

Artsforvaltning

Komiteen støtter Regjeringa i at det er naudsynt at vi i Noreg får eit regelverk som omfattar alle ville dyre- og planteartar. Komiteen sluttar seg til at det er hensiktsmessig at reglar om lovgrunnlaget og vilkår for hausting mv. av arter på land (inkl. innsjøar og vassdrag) vert samla i naturmangfaldlova, mens reglar om hausting og annan utnytting av viltlevande marine organismar fylgjer av havressurslova. Reglane i havressurslova supplerast av naturmangfaldlova si formålsbestemmelse og alminnelige bestemmelser om berekraftig bruk. Samla sett vil dette innebere ei heilskapleg artsforvaltning, sjølv om det rettslige utgangspunktet er noe ulikt.

Komiteen støtter vidare forvaltningsprinsippet som inneber at all hausting og uttak av artar skal følgje av lov eller vedtak gjort med heimel i lov. For lakse- og innlandsfisk samt vilt medfører det at hausting og anna uttak er tillate når styresmaktene har opna for det. For virvellause dyr og planter og sopp er det etter komiteen si meining nødvendig med eit meir fleksibelt system slik Regjeringa legger opp til. Komiteen sluttar seg til at hausting og anna uttak av planter, sopp og virvellause dyr normalt er tillate med mindre det er avgrensa ved lov eller vedtak gjort i medhald av lov.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre støtter prinsippet om at jakt og fiske skal utøves etter vedtak med hjemmel i lov. Men disse medlemmer vil peke på at det må

innføres romslige overgangsordninger som gjør at jakt og fiske på arter ikke utilsiktet blir forbudt på grunn av forvaltningsmessige utfordringer med å fremstille dokumentasjon på at en art, produserer et høstingsverdig overskudd.

Disse medlemmer viser til svarbrev til komiteen fra Miljøverndepartementet 3. juni 2009, hvor statsråd Erik Solheim slår fast at:

"Jeg antar, som komiteen, at sosialt og fritidsbetinget fiske ikke vil være noen fare for bestander av innlandsfisk. Slikt fiske har foregått i mange år og kan fortsette. Jeg vil også vise til at det blant annet skal legges vekt på artens betydning for næring eller rekreasjon i avgjørelsen om å tillate høsting etter naturmangfoldloven § 16 tredje ledd."

Disse medlemmer forventer at dette også blir fulgt opp i praksis.

Uttak av vilt- og lakse- og innlandsfisk

Komiteen deler Regjeringa sitt syn på at dei konkrete vedtaka om å tillate at hausting av vilt og av lakse- og innlandsfisk framleis skal skje etter hhv. viltloven og lakse- og innlandsfiskloven, men slik at vedtaka er i samsvar med vilkåra for hausting i naturmangfaldlova.

Komiteen er vidare samd i at føresetnaden for å kunne gi løyve er at best tilgjengelig dokumentasjon tilseier at arten produserer eit haustingsverdig overskot. Dette vil seie at dokumentasjonen til ei kvar tid primært skal baserast på den kunnskap som faktisk eksisterer.

Komiteen er også einig i at det ved avgjersle om å tillate hausting av vilt og fisk skal leggst vekt på artens funksjon i økosystemet og dei verknader haustinga kan ha på det biologiske mangfaldet for øvrig, betydning for næring og rekreasjon, haustings-tradisjon og på skade arten gjør.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, merkar seg at høve til å felle vilt som angriper husdyr og tamrein i lovforslaget er avgrensa til å gjelde direkte angrep på bufe eller tamrein, men at Regjeringa arbeider med ein eigen odelstingsproposisjon som vil innehalde forslag til endringar i viltlova, og der det bl.a. vil bli drøfta om naudverjeretten bør utvidast slik at den også omfattar forsvar av hund.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er skuffet, men ikke overrasket over at Regjeringen, til tross for at flertallet allerede i Soria Moria slo fast at nødverge også skulle gjelde for hund, har prestert å levere et lovforslag som innebærer det motsatte.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 17 andre ledd skal lyde:

Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person, bufe, tamrein eller husdyr. Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt når det må anses påkrevd etter dette ledd. Avliving og forsøk på avliving etter dette ledd skal straks meldes til politiet."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser videre til de gode resultatene fra Sverige, hvor det på to år er skutt tre rovdyr med hjemmel i den liberaliserte nødvergeretten. Disse medlemmer finner det merkelig at en sau som er mesteparten av sitt liv til fjells, og som har en markedsverdi på i grove trekk en tiendedel av en hund, skal være beskyttet av nødvergeparagrafen, mens en hund, som bor mesteparten av tiden sammen med mennesker og har en markedsverdi som er langt høyere enn en sau, ikke skal ha samme krav på beskyttelse.

Komiteen viser til at norsk rovdyrforvaltning har som mål å sikre overlevinga av store rovdyr og kongeørn. Dette er i samsvar med forvaltningsmålet for arter. Noreg deler rovdyrbestandane med våre naboland, og deler dermed ansvar for overlevinga av dei grenseoverskridande bestandane av dei store rovdyra i vår del av verda. Rovdyrpolitikken må etter komiteen sitt syn på denne bakgrunn ha utgangspunkt i storleiken til dei samla bestandane og skje i nær dialog med våre naboland.

Komiteen har merka seg at det har kome innvendingar mot korleis forvaltningsmålet for arter er formulert. Komiteen vil presisere at målet inneberer at det innanfor den enkelte art sin naturlige utbreiingsområde bør vere ein levedyktig bestand. Det er ikkje et mål at alle arter nødvendigvis må forkomme overalt til ei kvar tid, eller at det må vere levedyktige bestandar innanfor Noreg sine grenser for arter der bestanda går på tvers av landegrensene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at mulighetene for en felles forvaltning av de store rovdyrene med tilstøtende regioner i våre naboland bør utredes.

Komiteen vil gje støtte til opninga for at styresmaktene kan tillate anna uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk for å beskytte naturen, avverje skade og ivareta andre viktige omsyn.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, vil understreke at det er

avgjerande viktig for å oppnå forståing for norsk rovdyrpolitikk, at staten yter full erstatning når husdyr eller tamrein blir drepne eller skada av rovvilt, og støtter Regjeringas lovforslag som er ein vidareføring av dagens erstatningsordning.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre er enig i at det er viktig at staten yter full kompensasjon når rovdyr dreper eller skadet av rovvilt. Disse medlemmer konstaterer at det er betydelig uenighet om hvorvidt det er tilfellet etter dagens forvaltningspraksis. Disse medlemmer vil peke på at fylkesmennene har behandlet disse spørsmålene, og at de mest liberale, for eksempel fylkesmannen i Sør-Trøndelag, i fjor fikk pålegg om å stramme inn praksisen.

Disse medlemmer er også av den oppfatning av andre tap grunneiere og rettighetshavere påføres som følge av rovdyrpolitikken, også bør erstattes.

Komiteen er samd i at det ikkje er behov for noen steng lovregulering av tilgangen til avliving og uttak av virvellause dyr. I utgangspunktet bør avliving og uttak av virvellause dyr vere tillate, med mindre særskilte grunner tilseier noko anna.

Prioriterte arter

Komiteen ser bestemmelsene om prioriterte arter som ei vidareføring og modernisering av naturvernlova sine bestemmelser om artsvern. Det vert lagt opp til at reglene om prioriterte arter skal vere dynamisk og at arter og artene sitt leveområde ses i samanheng.

Komiteen er nøgd med at en art kan prioriterast når den er trua, når det er en art Noreg har et særskilt ansvar for eller det er internasjonal plikter knytt til arten. Målsettinga med prioritering er at det kan settast i verk tiltak for å oppnå en bestandsstatus eller -utvikling som er i samsvar med målet i § 5 for disse artene.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til at dersom en slik tilstand eller utvikling kommer i samsvar med forvaltningsmålet for arter, kan arten avprioriterast.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at dersom en bestands utvikling eller tilstand kommer i samsvar med forvaltningsmålet i § 5, så bør arten automatisk avprioriteres.

Komiteen peikar på at vern mot uttak av ein trua art åleine, i mange tilfeller ikkje vil vere tilstrekkelig for å ta vare på arten. For mange arter vil det

vere viktig å sikre levestadar som dei er avhengig av. Til sjuande og sist er det førekomsten av eigna levestader for artene som er avgjerande for om dei overlever i norsk natur. Komiteen er derfor nøgd med at lovforslaget opnar for at det skal kunne gjevast reglar om beskyttelse av visse typar økologiske funksjonsområde av mindre omfang, og at det skal kunne setjast krav om å klarlegge følgjene for arten, av planlagde inngrep i arten sitt funksjonsområde.

Komiteen er elles samd i dei avgrensingar som er føreslegne ved fastsetting av reglar for beskyttelse av økologiske funksjonsområde. Dei skal gjelde mindre areal og skal ikkje medføre ein vesentleg vanskeleggjering av igangverande bruk.

Komiteen viser til at det før etablering av økologiske funksjonsområde for ei prioritert art skal vere gjort ei vurdering av om prioritering er det hensiktsmessige verkemidlet eller om andre verkemidlar er betre eigna. Det kan være bruk av anna lovverk eller frivillige løysningar.

Komiteen vil i samband med dette peike på at nær 35 pst. av artene på den norske raudlista er knytt til kulturlandskapet. Mange av desse artene er knytt til tradisjonelle driftsformer i jordbruket som ikkje lengre er lønnsame. Det å ivareta desse artene vil krevje aktive tiltak for å bevare eller utvikle levestader for dei aktuelle artene. For å lukkast i dette, er det naudsynt å ha ei positiv haldning og vilje hjå den enkelte bonde og grunneigar. Erfaringane bl.a. med handlingsplanar for artar er at en gjennom positive verkemidlar kan oppnå godt resultat.

Komiteen vil peike på at 48 pst. av artene på raudlista er knytt til skog. Sikring av dette artsmangfaldet kan berre skje ved at skogen som heilskap har tilstrekkeleg med egna livsmiljø for dei ulike artane. Praktisk talt heile norsk skogbruk er i dag miljøsertifisert etter "Levende Skogs" standard for eit bærekraftig norsk skogbruk, som er utviklet i ein konsensusprosess der m.a. naturvernorganisasjonane har vore aktivt representert. I tillegg til krav om generelle miljøomsyn og spesielle krav knytt til sumpskog, kantsoner, edellauskog og anna biologisk rik skog, er det etablert eit system for å registrere og ivareta nøkkelbiotopar for artar som ville vere trua dersom det ikkje vert teke spesielle omsyn.

Komiteen legg til grunn at handlingsplanar vert utarbeidd parallelt med forskrift. Dette er meir føreseieleg og sikrar at dei tiltak som er naudsynte for å fylgje opp den enkelte art blir klarlagt parallelt med prioriteringa.

Dersom summen av omsyn i etterkant viser seg å gje større konsekvensar, er fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, samd i at grunneigar skal kunne krevje at området vert verna etter reglene for områdevern, el-

ler at det vert gjort unntak frå prioriteringa for dei aktuelle områda.

Komiteen vil støtte Regjeringa i at styresmaktene skal orientere dei grunneigarar som har prioriterte artar etter forskrift på sin eigedom om kva konkrete område som vert omfatta av eventuelle reglar om beskyttelse av økologiske funksjonsområde, og at det er denne informasjonen grunneigaren skal forholde seg til. Dette er etter komiteen si meining nødvendig for å få ordninga med prioriterte artar til å fungere, og at ordninga vert føreseieleg for den enkelte grunneigar.

Komiteen er svært positiv til at det blir oppretta ein eigen tilskottsordning for aktive tiltak knytt til dei prioriterte artene. Dette vil sikre gjennomføring av intensjonen i lovverket på dette feltet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at virkemidlene "prioriterte artar" og "utvalgte naturtyper" blir svært sentrale forvaltningsgrep for å ivareta målsetningen om bærekraftig bruk av naturen. Disse medlemmer peker på at bruken av disse virkemidlene skal være basert på faglige vurderinger og politisk styring som legger naturfaglige kompetansekrav til grunn for de valg som gjøres.

Disse medlemmer viser til Artsdatabankens rødliste over truede artar (2006) der nesten 4 000 artar er klassifisert som rødlisterartar. Av disse er nær 2 000 truet. Disse medlemmer har merket seg at det er svært nødvendig med et raskt tempo i utvelgelsen av prioriterte artar og utvalgte naturtyper, slik at disse virkemidlene får en reell betydning.

Disse medlemmer peker på at arbeidet med utvelgelse av prioriterte artar og utvalgte naturtyper må komme i gang så fort som mulig, slik at dette er klart allerede når loven trer i kraft. Eksisterende og planlagte handlingsplanar for truede artar og naturtyper kan bidra til å danne grunnlaget for den første utvelgelsen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at forvaltningsregimet "prioriterte artar" skal være en mellomløsning mellom vern og generelle prinsipper for bærekraftig bruk. Begrunnelsen er at enkelte artar og deres funksjonsområder trenger et strengere vern enn andre. Disse medlemmer mener at det må være en klart forutsetning at "prioriterte artar" skiller seg klart fra områdevern, og i praksis ikke blir en form for vern uten rett til erstatning. Et slikt vern bør skje frivillig og med utgangspunkt i en nasjonal handlingsplan kombinert med bruk av avtaler mellom det offentlige og grunneier.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er skeptiske til den vide fullmakten til prioriterting av arter. Regjeringen ber om i § 23. Disse medlemmer peker på at kriteriene for å kunne gjøre dette er så vide at i hvert fall alle arter som er klassifisert som kritisk truet, sterkt truet og sårbare på den norske rødlista, snaut 2000 i tallet, vil være aktuelle som prioriterte arter.

Disse medlemmer peker på at også de øvrige artene på rødlista kan prioriteres. Disse medlemmer mener at dette bør korrigeres, slik at randsonutbredelse av arter i denne omgang ikke kan omfattes av prioriterting.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det ikke er riktig å gi noen organisasjoner en lovbeskyttet rett til å delta i forvaltningens arbeid med norsk natur, og at båndene og dialogen mellom miljøforvaltningen og naturvernorganisasjonene er mer enn godt nok ivare tatt allerede.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 23 (prioriterte arter) skal lyde:

Kongen i statsråd kan ved forskrift utpeke nærmere angitte arter som prioritert. Ved avgjørelsen legges vesentlig vekt på om

- a) arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider mot målet i § 5 første ledd, og at
- b) arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge, eller
- c) det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.

I sjø anvendes bestemmelsen i første ledd bokstav b bare i særlige tilfeller.

Når det foreligger dokumentasjon for at en art etter vitenskapelige kriterier har nådd en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 5 første ledd, skal myndighetene etter loven vurdere om det bør treffes vedtak etter første ledd.

Departementet skal ved forskrift oppheve en prioriterting etter første ledd når det foreligger dokumentasjon etter vitenskapelige kriterier for at bestandsmålet i § 5 første ledd er nådd."

Disse medlemmer peker videre på at § 24 gir hjemmel for at forskriften etter § 23 kan gi regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder av mindre omfang. Slik bestemmelsene er utformet mener disse medlemmer det er grunn til å frykte at når en art først er prioritert, blir det fastsatt slike bestemmelser selv om det ikke er nødvendig med tanke på å ta vare på arten.

Disse medlemmer peker på at dette blant annet kan undergrave "Levende Skog"-arbeidet. Ut-

gangspunktet for dette arbeidet er at det er forekomsten av egnede levesteder som er avgjørende for arts mangfoldet. Fokus har derfor vært å bevare og utvikle livsmiljøene for artene i skog som helhet, i stedet for å fokusere på mer eller mindre tilfeldige enkeltfunn av arter.

Disse medlemmer mener at dersom målet hadde vært å sikre en reell vurdering av behovet for offentlige restriksjoner, burde det vært krav om å utarbeide en handlingsplan for arten, og først hvis handlingsplanen hadde dokumentert behov for det skulle vern av funksjonsområdene tre i kraft. Det kravet om utarbeidelse av handlingsplan som ligger inne i lovforslaget, er knyttet til at det først er gitt bestemmelser om økologiske funksjonsområder, og at aktiv skjøtsel er en forutsetning for ivaretagelse av området. Disse medlemmer mener at en handlingsplan heller burde vært grunnlag for å avklare om det er et reelt behov for bestemmelser om arealbruk.

Disse medlemmer støtter forslaget om å legge til rette for at grunneiere og rettighetshavere etter avtale med og støtte fra Staten skal gis ansvar for skjøtsel i økologiske funksjonsområder. Disse medlemmer forutsetter at denne praksisen blir regelen og ikke unntaket i fremtiden.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 24 (beskyttelsens innhold), første til tredje ledd skal lyde:

Når en art er utpekt som prioritert etter § 23, skal det utarbeides en handlingsplan for å ta vare på arten. Planen skal hensynta tiltak hos ulike myndigheter og i privat sektor i sammenheng, og utarbeides i et samarbeid mellom partene.

En forskrift om prioriterte arter etter § 23 første ledd kan gi regler om skjøtselstiltak i samsvar med § 47 når dette er nødvendig for å sikre bevaring av arten. Offentlige tilskuddsordninger skal så langt mulig bidra til å sikre bevaring av en prioritert art.

Gis det regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder for prioriterte arter i handlingsplanen etter første ledd, der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av funksjonsområdet kan staten inngå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av et økologisk funksjonsområde for prioriterte arter.

Siste ledd skal lyde:

Myndigheten etter loven kan gjøre unntak fra forskrift etter § 23 dersom det ikke vesentlig forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig."

Disse medlemmer er for øvrig skeptiske til at Regjeringen legger til grunn et "vesentlighetskrav" i forbindelse med grunneiers rett til å få vurdert og kreve vern av sine arealer etter reglene for områdevern, og mener at alle grunneiere som får beskrankninger på sin eiendom i medhold av denne lov bør kunne få vurdert et vern av sine arealer etter reglene for områdevern.

Framande organismar

Komiteen er klar over at framande organismar er ein alvorlig og aukande trussel mot bevaring av det biologiske mangfaldet. Komiteen er difor samd i at eksisterande lovverk på dette området er mangelfullt, og at det er behov for eit heildekkande regelverk for innførsel og utsetting av framande organismar slik Regjeringa foreslår.

Komiteen er vidare samd i at det er behov for ein eigen aktsomhetsbestemmelse knytt til framande organismar. Komiteen støttar også hovudprinsippet om at levande eller levedyktige organismar berre skal kunne innførast til Noreg med løyve etter naturmangfaldlova, men at det ikkje vert kravd løyve etter denne lova for innførsel av landlevande plantar og nærare bestemte husdyr med mindre anna er bestemt. Komiteen er også samd i at det gjennom forskrift vert opna både for å fastsette forbod mot innførsel av bestemte organismar, og at innførsel av bestemte organismar kan skje utan løyve.

Komiteen støttar vidare at det blir krav om løyve etter naturmangfaldlova for å sette ut organismar av arter og underarter som ikkje er å finne naturleg i Noreg. Dette vil òg omfatte utanlandske treslag. Komiteen vil likevel peike på at enkelte av disse treslaga er viktige for verdiskapinga på kort og lang sikt brukt både i juletre- og pyntegrøntproduksjon og i ordinært skogbruk. Komiteen meiner difor at det ikkje kan vere hensiktsmessig at kvar enkelt utsetting av slike plantar skal krevje løyve etter naturmangfaldlova med vedtaksmynde på direktoratsnivå. Komiteen legg til grunn at bestemmelsen gir heimel til å gje generelle løyver til ulike typar tiltak, til dømes juletre- og pyntegrøntproduksjon, dersom lovens vilkår for utsetting er oppfylt.

Komiteen er også samd i at det blir krav om løyve etter naturmangfaldlova for å kunne setje ut vilt av arter, underarter eller bestandar som ikkje frå før er å finne naturleg i distriktet, og at det gjennom forskrift kan stillast krav om at òg utsetjing av andre organismar som ikkje frå tidlegare førekjem naturleg på staden krevjar løyve, men at dette ikkje skal kunne gjelde norske treslag.

Komiteen er vidare samd i at det vert kravd løyve for all utsetjing av organismar i sjø eller vassdrag, unntatt av stadeigen stamme, med mindre det ligg føre løyve etter akvakulturloven.

Komiteen støttar at utsetting av enkelte framande organismar som til dømes plantar i hagar, parkanlegg og andre dyrka område, samt norske treslag, ikkje skal krevje særskilt løyve etter naturmangfaldlova, slik Regjeringa foreslår.

Komiteen viser til at plantehelseforskrifta har nokså detaljerte reglar om sunnheits sertifikat, og generelle krav til aktsemd for å hindre utilsikta innførsel, jf. §§ 10, 17 og 28. Dette gjeld òg utilsikta innførsel av til dømes iberiaskogsnegler.

Komiteen viser til at elles er "tilsikta" innførsel for bruk som nytteorganismar som til dømes harlekinmarihøna – i utgangspunktet er forbode iht. plañevernmiddelforskrifta, og krev eventuelt løyve frå Mattilsynet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil peke på at lovforslaget ikke inneholder tilstrekkelige effektive tiltak i forhold til introduksjon av fremmede arter ved import av blant annet planter.

Disse medlemmer vil blant annet vise til de store utfordringene med Iberia-snegler som trolig er kommet til Norge gjennom planteimport. Til tross for at importordningen er omfattet av et opplegg med sertifikater for nettopp å ivareta slike spørsmål knyttet til introduksjon av fremmede arter, har altså disse sneglene kommet til Norge – og er i dag et stort problem for mange. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringens medlemmer til stadighet fremmer krigserklæringer mot disse fremmede artene. Disse medlemmer vil peke på at en naturlig oppfølging av dette er at innsatsen med å begrense tilførselen av fremmede arter, intensiveres.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede en ordning for import av planter som bedre ivaretar risikoen for introduksjon av fremmede arter, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med nødvendige lovendringer."

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer følgende forslag:

"§ 30 første ledd bokstav a skal lyde:

organismer av arter og underarter som ikke finnes naturleg i Norge. Utenlandske treslag krever godkjenning etter skogbruksloven."

"§ 31 første ledd bokstav c skal lyde:

biologiske plantevernmidler og utenlandske treslag som det er gitt tillatelse til utsetting av i eller i medhold av annet lovverk."

Områdevern

Komiteen støttar at det er viktig at eit representativt utval av norsk natur vert verna for kommande generasjonar, og at områdevern er eit viktig verkemiddel for å sikre naturen sitt mangfald. Det er derfor turvande å vidareføre heimelgrunnlaget for områdevern.

Komiteen meiner at det er gode grunnar for at naturmangfaldlova i motsetning til dagens naturvernlov klargjer måla for områdevern. Komiteen har merka seg at det i høringsrundane har framkomme ynskje om at omsynet til næringsmessig bruk og friluftsliv burde komme til uttrykk i målformuleringane.

Komiteen er samd med Regjeringa i at måla først og fremst bør knytast til naturverdiane. Dette betyr likevel at det bl.a. ved fastsetjing av vernebestemmelsene skal leggst vekt på å leggje forholda til rette både for friluftsliv og næringsmessig bruk så lenge dette ikkje strid mot formålet med vernet.

Komiteen er som Regjeringa opptatt av at vernet skal ha positive ringverknader for næringar og utvikling av lokalsamfunn.

Komiteen vil også framheve at gjenoppføring av setre og andre husvær som følge av brann og naturskade innanfor verneområda kan gjennomføres der dette ikkje kommer i strid med verneformålet. Høve for slik gjenoppbygging vil dessuten etter komiteens mening vere konfliktdempande.

Komiteen er samd i at det er hensiktsmessig at det i naturmangfaldlova på ein klarere måte enn i eksisterande regelverk vert gjeve råmer for dei innskrenkingar i råderett som kan fastsettast i verneforskrifta. Komiteen er samd i at ein i forskrifta skal kunne forby tiltak som motverkar formålet med vernet. Komiteen vil likevel understreke betydinga av å legge forholda til rette for aktiv bruk av områda for friluftsliv og for å skape verdier og arbeidsplassar lokalt, så lenge denne bruken er berekraftig og ikkje strir mot formålet med vernet. Dette tilseier at ein bør opne for slike tilrettelleggingstiltak – i den grad tiltaka ikkje direkte strider mot det som er formålet med vernet.

Komiteen viser vidare til den såkalla fjellteksten som regjeringa Bondevik II la frem i St.prp. nr. 65 (2002–2003), og som Stortinget ga sin tilslutning til, jf. Innst. S. nr. 260 (2002–2003), der det vart gjeve signal om auka satsing på miljøtilpassa turisme i verneområder. Her heiter det også at norsk fjellnatur skal gje grunnlag for sysselsetting og verdiskaping i fjellbygdene.

Komiteen viser til at dette og er understreka i Soria Moria-erklæringa og i Regjeringa sin strategi for reiseliv. Komiteen vil peike på at det er viktig at det blir lagt til rette for verdiskaping i tilknytning til verneområde.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener derfor at prinsippet om at aktiviteter eller bærekraftig bruk som ikke strir mot verneformålet, må nedfelles klart og tydelig i loven. Dette vil være svært avgjørende for bønder, grunneiere og andre lokalsamfunn som ønsker å legge til rette for ny miljøbasert næringsutvikling i og rundt verneområder.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 34 fjerde ledd skal lyde:

Innenfor den rammen som gjelder for den enkelte vernekategori, kan Kongen i forskriften forby eller regulere virksomhet eller ferdsel som i seg selv eller sammen med annen bruk kan motvirke formålet med vernet. Det kan fastsettes særlige regler for forskjellige deler av området når det er forenlig med delområdet funksjon for verneformålet. Restriksjoner på aktivitet skal stå i forhold til verneformålet."

Disse medlemmer mener ikke at Regjeringens forslag til § 34 åpner for å legge til rette for friluftsliv og næringsmessig bruk "så lenge dette ikkje strid mot formålet med vernet". Tvert imot er det i forslaget til § 34 slått fast at å "videreføre bærekraftig bruk" er tillatt. Så lenge Regjeringen i sitt forslag velger denne formuleringen, må det bety at all ny bruk, uavhengig av konsekvens for verneformålet, ikke skal være tillatt. Dette mener disse medlemmer er svært uheldig, og at det ikke kan være i tråd med Regjeringens ambisjon om å etablere ny virksomhet i tilknytning til norske landbrukseiendommer. Ei heller kan dette bidra til økt oppslutning ute i norske distriktkommuner om regjeringens vernearbeid.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 34 siste ledd skal lyde:

Verneforskriften skal ikke være til hinder for ny og eksisterende bruk som ikke strider mot verneformålet."

Vernekategoriar

Komiteen sluttar seg til at vernekategoriene nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat og biotopvernområda vert vidareførte i naturmangfaldlova, mens vernekategoriene naturminne og vassdragsvernområda utgår. Etter komiteen si mening vil den nye lova sine bestemmelser om vernekategoriene innebere ei modernisering og ei lov-messig tilpassing til den praksis som har utvikla seg. Komiteen er óg nøgd med at det vert lagt opp til at utkast til forvaltningsplan skal leggst fram samtidig

som det vert gjort vernevedtak for nasjonalparkar og landskapsvernområde.

Komiteen meiner i likskap med Regjeringa at forholda i sjø er såpass spesielle at det er formålsteneleg at marine verneområde vert oppretta som ein eigen vernekategori.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at naturvernlovens bestemmelse om krav om statsgrunn for etablering av de største verneområdene bør opprettholdes. Nasjonalpark er en streng vernekategori og krever også en solid størrelse, noe praksis også har vist.

Disse medlemmer vil ikke utelukke verken at privat grunn blir inkludert i nasjonalparker, eller at nasjonalparker etableres utelukkende på privat grunn. I sistnevnte tilfelle bør det skje som et resultat av en frivillig avtale mellom grunneier og staten.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 35 første ledd skal lyde:

For å bevare større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer, eller er landskap som er uten tyngre inngrep, kan arealer av statens grunn legges ut som nasjonalpark. Grunn av samme art som ikke er i statens eie, og som ligger i eller grenser inntil arealer som nevnt i første punktum, kan legges ut som nasjonalpark sammen med statens grunn."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

"§ 35 annet ledd skal lyde:

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner som strider mot verneformålet finne sted. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster."

Saksbehandlingsregler. Midlertidig vern mv.

Komiteen registrerer at bestemmelsen om saksbehandling og verneplanprosess er basert på den praksis som har utvikla seg over tid. Komiteen sluttar seg til dette. Komiteen er òg sær s n øgd med

at forslaget til bestemmelser gjer det mulig å vidareføre satsinga på frivillig vern.

Komiteen er samd i at det ved kunngjering av eit påtenkt verneforslag bør vere mulig å innføre meldeplikt for tiltak som ikkje treng løyve etter anna lov. Komiteen stør òg at eit forvaltningsorgan utan vidare kan avslå en søknad om løyve til et tiltak og at tilskott til tiltak normalt ikkje skal kunne gjevast i område som inngår i eit kunngjort verneforslag. Komiteen er samd i at meldeplikta og bestemmelsene som løyve og tilskott, vert avgrensa til å gjelde i fire år etter at verneforslaget er kunngjort, med mulighet for to års forlenging i særlige tilfeller.

Komiteen er samd i at det er behov for å ha høve til å kunne innføre midlertidig vern dersom det viser seg naudsynt for å hindre skade på verneverdiane mens vern vert vurdert.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, sluttar seg til at verknaden av vedtak om midlertidig vern avgrensast til fire år, med høve for to års forlenging i særskilde tilfelle.

Komiteen vil peike på at det i mange verneområde vil vere behov for skjøtsel, og er n øgd med at Regjeringa foreslår at midlar til skjøtsel skal styrkes i forhold til dagens nivå.

Komiteen er samd i at forvaltningsstyresmakterne i slike område skal inngå avtaler med aktuelle grunneigarar om at desse utfører nærmare bestemte skjøtselstiltak, dersom dette er mulig. Før eventuelt andre får slike oppdrag må det vere avklart at dei berørte grunneigarane ikkje er interessert i, eller i stand til å gjennomføre skjøtselstiltaka.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at å åpne for at forvaltningen, uten politisk behandling kan utsette en grunneier for midlertidig vern uten kompensasjon i til sammen sju år, fire år uten politisk behandling, ikke kan være ønskelig.

Disse medlemmer innser at utbetaling av erstatning nødvendigvis må ta noe tid, og aksepterer at det gis ett års frist for utbetaling av erstatningen. Men disse medlemmer mener at verneprosessen ikke skal kunne ta seks år, og at tre års utredningstid med mulighet for ett års utvidelse, må være tilstrekkelig. Dersom forvaltningen i løpet av tre år ikke har klart å dokumentere en hjemmel for vern, og Regjeringen og Stortinget i løpet av det neste året ikke klarer å fatte de nødvendige vedtak, kan det angjeldende område ikke være så viktig å verne.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 44 siste ledd skal lyde:

Virkningene av første ledd er begrenset til tre år etter at forslaget er kunngjort. Departementet kan forlenge virkningene med kun ett år."

"§ 45 tredje ledd skal lyde:

For vedtak om midlertidig vern etter første og annet ledd gjelder ikke §§ 41 til 43. Når det treffes vedtak om midlertidig vern, skal saksbehandlingen fortsette uten ugrunnet opphold. Virkningen av vedtak om midlertidig vern er begrenset til tre år etter at vedtaket ble kunngjort. Departementet kan forlenge virkningen av det midlertidige vernevedtaket med ett år."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre peker på at det i dag er ingen tidsbegrensning for midlertidig vern. I NOU 2004:28 ble dette vurdert, men det ble konkludert med at når det treffes et vedtak om midlertidig vern, skal saksbehandlingen fortsette uten ugrunnet opphold.

Disse medlemmer mener en tidsbegrensning vil pålegge vernemyndighetene et større ansvar for å behandle saken raskt, og henviser videre til at langvarige båndleggelser kan være i strid med menneskerettighetene. I EMD (Sporrong og Lönnroth fra 1982) ble Sverige dømt for brudd på EMK som en følge av at staten hadde båndlagt eiendommene for mulig ekspropriasjon i henholdsvis 25 og 12 år. Disse medlemmer viser til at formålet med midlertidig vern er å bevare eventuelle verneverdier mens permanent fredning vurderes, og en tilsvarende begrunnelse som ligger bak bestemmelsen om midlertidig dele- og byggeforbud i plan- og bygningsloven § 33.

Disse medlemmer mener en regel tilsvarende plan- og bygningsloven § 33 burde gjelde ved midlertidig vern etter naturvernloven.

Erstatning ved områdevern

Komiteen er svært nøgd med at Regjeringa foreslår nye felles regler om erstatning til grunneigarar og rettighetshavarar ved oppretting av verneområde, uavhengig av kva vernekategori som er brukt.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, er samd i at dette regelverket skal innebere ein rett til erstatning for økonomiske tap når et vern medfører vanskelegging av igangverande bruk.

Komiteen er fornøgd med at det er presisert at erstatninga ved vern av skog vil bli dei same som ved vern av skogreservat etter gjeldande naturvernlov. Dette er etter komiteen si meining avgjerande for at satsinga på frivillig vern av skog skal kunne vida-reførast. Komiteen er derfor samd i at i all skog er skogbruk å sjå på som igangverande bruk, med mindre skogbruk er forbode i vernevedtak eller reguleringsplanar, og at dette også gjelder områder som grunneigar sjølv har administrativt freda. Skogbruk blir dermed å sjå på som igangverande bruk også i administrativt freda område på statsgrunn, område som er administrativt freda i kommunal regi, nøkkelbiotopar og andre områder som grunneigar sjølv har avsett for å ivareta naturverdiar.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, er samd i at det er uheldig at det i dag vert brukt store ressursar i rettsapparatet for å avklare kva som er påreknelig bruk av et verneområde. Fleirtalet stiller seg difor bak at erstatning kun skal gjevast for bruk det er gjeve løyve til før kunngjering av påtenkt verneforslag.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at erstatning gis for økonomisk tap når vern medfører ein vanskelegging av igangverande bruk. Det er ikkje et vilkår at vernet skal medføre ein vesentleg vanskelegging før erstatning gis.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre er fornøyd med at det endelig blir innført en hjemmel for erstatning også for landskapsvernområder og nasjonalparker.

Disse medlemmer er imidlertid ikke fornøyd med at denne erstatningen nå bare skal gis til "igangværende bruk". Dette må være en klar forverring av grunneiers posisjon i forhold til dagens ordning i naturreservat, som gir erstatning for "påregnelig bruk".

Disse medlemmer er for så vidt enig i at dette vil medføre mindre prosesskostnader for staten, men hvordan dette øker oppslutningen om vernarbeidet er vanskeligere å se. Den foreslåtte lovparagraf om erstatning medfører for eksempel at en grunneier kan ha brukt hundretusener av kroner på å planlegge et hyttefelt eller en småkraftutbygging, uten å få erstattet en krone.

Disse medlemmer er også skeptiske til at det innføres et vesentlighetskrav for å bli kvalifisert til erstatning, jamfør side 357 i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009), hvor følgende fremgår:

"De hensyn som følger av vedtaket om leveområder må imidlertid ikke innebære restriksjoner som

medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Dersom det likevel i etterkant av vedtaket skulle vise seg i noen enkelttilfeller at summen av hensyn i leveområder for prioriterte arter gir restriksjoner som medfører vesentlig vanskeliggjøring av igangværende virksomhet, og vesentlig tap for grunneiere, kan grunneieren kreve at området vernes eller at det gjøres unntak fra prioriteringen for de aktuelle områdene."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener også det er uheldig at det i lovforslaget ikke klart sikres at grunneieren har en ufravikelig rett til – uten prosessrisiko – å få vurdert erstatningen i en uavhengig rettsinstans.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at forholdene også omtalt i forbindelse med § 49 i sum klart svekker grunneiers posisjon i forhold til staten, og vil på dette grunnlag fremme følgende forslag:

"§ 50 første ledd skal lyde:

En eier eller rettighetshaver i eiendom som helt eller delvis blir vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde eller marint verneområde har rett til full erstatning fra staten for økonomisk tap når et vern medfører en vanskeliggjøring av påregnelig bruk."

"§ 50 tredje ledd skal lyde:

Kongen i statsråd fastsetter ved forskrift hva som regnes som igangværende bruk for virksomhet i henhold til

- a) utvinningstillatelse etter lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsløven),
- b) utmål etter lov 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk (bergverksloven),
- c) mineralloven."

Disse medlemmer peker på at når det forhandles mellom staten og de private parter om størrelsen på det økonomiske tap som vernet påfører de private parter, vil det berøre problemstillinger for grunneiere/rettighetshavere av komplisert art, både juridiske og økonomiske vurderinger, og hvor det ofte er nødvendig med både juridisk og økonomisk bistand fra eksperthold til grunneiere/rettighetshavere. Derfor er det etter disse medlemmers mening av avgjørende betydning at de private parter har mulighet for å kunne forlange skjønn for domstolene uten omkostningsrisiko, dersom man ikke kommer frem til enighet med det offentlige via avtale. Dette må etter disse medlemmers mening anses som en grunnleggende rettsikkerhetsgaranti for de priva-

te parter, slik situasjonen er i dag for ekspropriasjonsskjønn etter skjønnprosessslovens § 54.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til NOU 2004:28 der det ble foreslått å lovfeste en statlig tilbudsplikt, der staten har plikt til å vurdere om de berørte er berettiget til erstatning. Et slikt forslag flytter noe av prosess- og utredningsbyrden over på staten.

Disse medlemmer vil understreke at dette ikke må medføre at grunneiers rettigheter svekkes, for eksempel ved at retten til å få dekket saksomkostninger innskrenkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det signaliseres i lovforslaget at staten vil legge vekt på å løse sakene i minnelighet ved å fremme tilbud om erstatning. Dette slutter disse medlemmer seg til, men vil samtidig peke på at man dermed også risikerer at staten vil påberope seg at grunneier/rettighetshaver har avslått et rimelig tilbud, og dermed bli ansvarlig for egne saksomkostninger. Dersom forslaget blir gjennomført vil dette gi staten en mulighet til å presse grunneiere/rettighetshavere til å måtte akseptere et tilbud fra staten for å unngå å måtte betale mye mer i saksomkostninger enn et erstatningstilbud vil innebære.

Disse medlemmer går derfor mot at det innføres slike saksomkostningsregler som foreslått i proposisjonen. Disse medlemmer mener at det fortsatt må være slik at når samfunnet har interesse i å foreta inngrep i eiendomsretten, må det også være samfunnets ansvar å bære alle omkostninger i førsteinstans som inngrepet påfører den enkelte, herunder prosessomkostningene.

Utanforliggende verksemd som kan medføre skader inn i eit verneområde

Komiteen er samdt i at omsynet til verneverdiane i et verneområde skal tilleggst vekt ved vurdering av om ein skal gje løyve til tiltak utanfor verneområde. Komiteen vil likevel understreke at denne bestemmelsen ikkje må praktiseras slik at den fører til at ordinær verksemd utanfor verneområde som har beskjeden eller i praksis ingen skadeverknad på dei konkrete naturverdiane i et verneområde, blir nekta. Komiteen vil understreke at det kun er effektar på verneverdiar angitt i verneforskrifta som skal vektleggast ved vurdering av om eit løyve skal kunne gjevast. Komiteen understrekar vidare at bestemmelsen er retta mot tiltak som skjer utanfor verneområde, men som kan ha negativ effekt på verneverdiane innanfor området, som ureining gjennom

luft og vatn, endring i vasstand, drenering eller ved retningsendring av vassdrag.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at vedtak etter § 49 skal fattast av sektormyndigheitene etter naturmangfaldlova og ikkje av miljømyndigheitene. Dette fleirtalet viser til at § 49 er en vektleggingsregel og ikkje ein verneregulering.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre vil peke på at når et verneområde etableres, så bør restriksjoner som går utover generelle prinsipper om bærekraftig bruk og de øvrige generelle paragrafene i naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven og andre sektorlover, som petroleumsløvslov, havressurslov, skoglov, akvakulturlov og diverse vassdragslovgiving, EU-direktiver med vidare, ikke finne sted utenfor det vernede området.

Disse medlemmer mener Regjeringens forslag til § 49 er en åpen invitasjon til å la miljøbyråkratiet nærmest helt etter eget forgodtbefinnende "snikverne" store områder uten politisk behandling. Etter bestemmelsene om "randsoner" i plan- og bygningsloven kan også denne bestemmelsen synes overflødig.

På dette grunnlaget vil disse medlemmer ikke støtte Regjeringens forslag til § 49.

Disse medlemmer mener det er prinsipielt feil at det gis hjemmel i naturmangfoldloven for å innføre restriksjoner utenfor et verneområde. Det er etter disse medlemmers mening avgjørende at restriksjoner i tilknytning til et verneområde kun skal gjelde innenfor vernegrensen og at aktiviteter utenfor grensen skal styres etter plan- og bygningsloven.

Disse medlemmer viser til at i den nye plan- og bygningsloven § 11-8 er det innført randsoner som verktøy i den kommunale arealplanleggingen. Her heter det at i randsonen til nasjonalparker og landskapsvernområder kan kommunen gi egne bestemmelser for å hindre vesentlig forringelse av verneverdiene i et område. I praksis betyr dette at kommunen allerede har hjemmel til å begrense aktiviteter som for eksempel hyttebygging i randsonen.

Disse medlemmer vil etter dette stemme imot § 49.

Utvalde naturtyper

Komiteen ser på forslaget om egne lovregler om utvalde naturtyper som eit nytt og verdifullt verkemiddel i arbeidet med å ta vare på naturmangfaldet utanfor verneområda. Noreg får med disse reglene for første gang felles regler for bærekraftig bruk som på en systematisk måte adresserer dei enkelte sek-

toranes ansvar for å ta vare på naturmangfald. Reglene om utvalde naturtyper kan brukast både der naturen er trua av skadelige inngrep og der naturverdiane er trua av opphør av bruk. Utvalde naturtyper vil krevje at staten er tydeleg på at noe natur er viktigare enn anna natur. Når ordninga er innarbeida vil dette bidra til økt forutsigbarhet for mellom anna utbyggingsinteresser og offentlige myndigheiter.

Komiteen er samd i at utvalde naturtyper må sjåast som ein ordning for berekraftig bruk, men som i restriksjonsnivå er ei mellomløsning mellom områdevern og heilt generelle prinsipp for bærekraftig bruk.

Komiteen er også samd i at ordninga skal bygge på at styresmaktene brukar allereie eksisterande verkemiddel, slik at omsynet til dei utvalde naturtypene vert vektlagt tyngre enn det som elles ville vært tilfelle, og på ein betre og meir systematisk måte.

På same måte som for prioriterte artar viser komiteen til at det før utveljing skal vurderast om ordninga med utvalde naturtyper er den mest hensiktsmessige ordninga, eller om andre tiltak heller bør brukast. Det kan for eksempel vere områdevern eller frivillige løysningar.

Komiteen viser til at attendemelding frå kommunen skal føreligge før tiltaket vert utført. Kommunen skal vurdere tiltaket etter reglane i § 53 anna og tredje ledd. Finn kommunen at tiltaket kan medføre forringing av naturtypens utbreiing og førekomstanses økologiske tilstand, kan kommunen nekte tiltaket eller gi nærare pålegg om korleis tiltaket skal gjennomføres i samsvar med forskrift etter lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova) § 11 første ledd.

Eigarar eller brukarar av jordbrukseigedomar som inneheld førekomstanses av utvalde naturtyper, kan søkje kommunen om godkjenning av miljøplan. Slik godkjenning inneber at meldeplikta etter første ledd ikkje gjeld for jordbrukstiltak som vert utførde i samsvar med planen.

Komiteen legg til grunn at handlingsplanar vert utarbeidd parallelt med forskrift. Dette er meir føreseieleg og sikrar at dei tiltak som er naudsente for å fylgje opp den enkelte naturtypen blir klarlagt i førekant av utveljinga.

Komiteen vil peike på at det ikkje er eintydig ute i naturen om eit konkret areal er av en særskild naturtype. Avgrensinga av arealet vil òg svært ofte måtte vere basert på en skjønnsvurdering. Komiteen vil derfor understreke at det må vere en føresetnad at styresmaktene orienterer berørte grunneigarar om at dei har en utvald naturtype på sin eigedom, og kva konkret areal bl.a. meldeplikta for skog- og jordbrukstiltak skal gjelde for, og at det er dette grunneigaren skal forhalde seg til. Dette er etter komiteen si meining nødvendig for å få ordninga med utvalde

naturtypar til å fungere, og at ordninga blir føreseieleg for den enkelte grunneigar.

Komiteen vil vidare peike på at den tilskotsordning Regjeringa vil innføre for utvalde naturtypar. Skal ein oppnå intensjonane i lovverket må det i tida framover sikrast ei slik finansieringsordning som inneheld tilstrekkeleg med ressursar til skjøtsel og forvaltning av utvalde naturtypar.

Komiteen meiner det er viktig å ha oversikt over kva som skjer i utvalde naturtypar, og at det må vere fullt innsyn i kva tiltak som blir tillete i slike område. Komiteen meiner derfor at alle løyver til tiltak i utvalde naturtypar bør registrerast i et eige miljøvedtaksregister.

Komiteen vil og peike på at ordninga med utvalde naturtypar er ein særskilt omsynsregel der igangverande aktivitet ikkje må opphøre. Meldelikta for skog- og jordbrukstiltak vil derfor ikkje føre til at slike tiltak vert nekta så lenge omsynet til naturtypen vert ivareteken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at forvaltningsregimet "utvalgte naturtyper" skal være en mellomløsning mellom vern og generelle prinsipper for bærekraftig bruk. Begrunnelsen er at enkelte naturtyper trenger et strengere vern enn andre. Disse medlemmer mener at det må være en klart forutsetning at "utvalgte naturtyper" skiller seg klart fra områdevern, og i praksis ikke blir en form for vern uten rett til erstatning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener et slikt vern bør skje frivillig og med utgangspunkt i en nasjonal handlingsplan kombinert med bruk av avtaler mellom det offentlige og grunneier.

Disse medlemmer mener det er uheldig å gi Regjeringa en hjemmel for å verne alle forekomster av en naturtype uten at det stilles krav til at det er kartlagt i forkant hvilke områder som vil bli omfattet. Disse medlemmer mener at alle forekomster av naturtypen skal være registrert når regjeringa treffer sin avgjørelse. Disse medlemmer mener også at en handlingsplan for forvaltninga av disse områdene bør være obligatorisk og uavhengig av behovet for aktivt skjøtsel. Det skulle ikke være grunn til å minne om hvordan områder vernet i medhold av naturvernloven har forfalt på grunn av manglende forvaltningsplaner. Slike planer vil også føre til større forutsigbarhet og mindre administrasjon hos rettighetshavere og grunneier.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Fol-

keparti viser til at Regjeringa i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) skriver at det skal være mulighet for å få vernet eiendommer vernet som utvalgte naturtyper etter §§ 51-56 om områdevern. Dette mener disse medlemmer bør lovfestes, og fremmer på dette grunnlag følgende forslag:

"§ 51 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

For saksomkostninger ved underskjønn gjelder skjønnsprosessloven § 54."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre foreslår vidare følgende endringer i § 52 (utvalgte naturtyper):

"Første ledd skal lyde:

For å fremme målet i § 4 kan Kongen i statsråd fastsette forskrift som angir bestemte naturtyper som utvalgte i hele eller deler av landet. Det skal i forskriften angis nærmere kriterier for hvilken type forekomster av naturtypen som omfattes av reglene i dette kapittel."

"Tredje ledd skal lyde:

Når det foreligger dokumentasjon for at en naturtype etter vitenskapelige kriterier har en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 4, skal myndighetene etter loven her vurdere om det bør gis forskrift etter første ledd."

"Fjerde ledd skal lyde:

Når en naturtype er utvalgt etter første ledd skal det utarbeides en handlingsplan for å ta vare på naturtypen. Planen skal hensynta tiltak hos ulike myndigheter og i privat sektor i sammenheng og utarbeides i samarbeid mellom grunneiere, rettighetshavere og det offentlige."

"Femte ledd skal lyde:

Når en grunneier får utvalgte naturtyper på egen grunn og får vanskeliggjort bruken av disse har grunneieren rett til å få området vernet etter § 36 (landskapvern). Dersom forvaltninga ikke finner det formålstjenelig å opprette slikt landskapsvernområde skal det heller ikke pålegges restriksjoner på bruken av området etter §§ 53–56."

"§ 54 første punktum skal lyde:

Dersom handlingsplanen for den utvalgte naturtypen viser at det er nødvendig, skal det innføres meldelikta til kommunen for skogbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse."

"§ 55 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom handlingsplanen for den utvalgte naturtypen viser at det er nødvendig, skal det innføres meldeplikt til kommunen for jordbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse."

Disse medlemmer mener at krav om kunngjøring i "minst én avis som er alminnelig lest på stedet" virker unødvendig detaljregulerende og lite tidsriktig i dag, hvor en stor del av informasjonsutvekslingen skjer via elektroniske medier.

Disse medlemmer går imot lovutkastet § 56 første ledd.

Tilgang til genetisk materiale

Komiteen er nøgd med at den nye loven vil gi oss et helt nytt regelsett om uttak og utnytting av genetisk materiale frå dyr og planter. Noreg er dermed det første land i Europa som regulerer denne typen aktivitet.

Komiteen registrerar at det skal leggast vekt på at staten skal forvalte det genetiske materialet som en felles ressurs som tilhører fellesskapet i Noreg. Utnyttinga av det genetiske materialet skal være til mest mulig gagn for miljø og menneskje i både nasjonalt og internasjonalt perspektiv, der det og skal leggast vekt på ei rettvis og likeverdig fordeling av fordelane ved utnyttinga av genetisk materiale, og slik at interessene til grunneigarar, urfolk og lokalsamfunn kan takast omsyn til på ein rimeleg måte. Komiteen sluttar seg til dette.

Komiteen viser òg til at i sjø vil naturmangfaldlova sine regler gjelde saman med havressurslova. Komiteen ser dette som en hensiktsmessig samordning av et område som vil få stor betydning i åra som kommer.

Komiteen støttar prinsippet om at staten skal ha rett til å forvalte genressursane innafor landet sine grenser, men understrekar at innhausting av genetiske ressursar i framtida og vil vere avhengig av grunneigar si godkjenning der grunneigar på anna grunnlag enn etter naturmangfaldlova har ein rett til å nekte.

Myndigheiter etter loven, tilsyn o.a.

Tilsyn

Komiteen viser til omtalen av oppsynsverksemda til fjellstyra i proposisjonen sidene 324 og 446. Komiteen viser vidare til fjellova § 36, der det går fram at fjellstyret kan tilsetje oppsynsmenn til å føre tilsyn med statsallmenningen. Fjelloppsynsmenn kan gjevast politifullmakt etter § 15 i lov om politiet.

Komiteen viser òg til at lov om statlig naturoppsyn etablerer Statens naturoppsyn som ansvar-

lig for å bevare de nasjonale miljøverdiane gjennom tilsyn med de lovene som er oppregna i § 2 i lova. Heimelen til å føre kontroll med lovene oppregna i lov om statens naturoppsyn § 2 ligg utanfor fjellova. Det går likevel fram av standardinstruksen for oppsyn i statsallmenningar at

"fjelloppsynet skal føre kontroll med at lovene nevnt i lov om statlig naturoppsyn § 2 og bestemmelser gitt i medhold av disse blir overholdt. For dette arbeidet gjelder Nasjonal instruks for naturoppsyn gitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN) v/ Statens naturoppsyn (SNO)".

Komiteen viser til omtale i St.prp. nr. 1. (2008–2009) s. 219, der det vert slått fast at Miljøverndepartementet har ansvaret for kvaliteten i det samla naturoppsynet, og at miljøstyresmaktene må ha tryggleik for eit oppsyn som følgjer opp dei nasjonale miljøverdiane på ein einskapleg, profesjonell og forutsigbar måte. Miljøverndepartementet samarbeider med Landbruks- og matdepartementet, Statskog og Norges Fjellstyresamband for å tydeleggjere rolleforståing og utvikle samarbeid om oppsyn i statsallmenningar og forholdet mellom Statens naturoppsyn og fjellstyra oppsynsordningar.

Komiteen legg på denne bakgrunn til grunn at naturmangfaldlova ikkje endrar ansvar og oppgaver i høve det som er omtalt over, og at det framleis skal vere rom for fjelloppsynet som ledd i eit heilskapleg naturoppsyn. Komiteen legg til grunn at forholdet mellom Statens naturoppsyn og fjellstyra vert klarlagt så snart som mogeleg.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at landets nasjonalparker med omkringliggende landskapsvernområder bør forvaltes lokalt. Disse medlemmer har merket seg de gode resultatene fra forvaltningen av Dovre-Sunnalsfjella nasjonalpark med omkringliggende landskapsvernområder, og mener at denne modellen bør lovfestes som hovedprinsipp for forvaltningen av landets nasjonalparker.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) skriver at:

"Tildeles kommunen myndighet gjennom forskrift eller enkeltbeslutning har overordnet statlig myndighet full instruksjonsrett, og kan dermed gi bindende føringer for myndighetsutøvelsen, samt foreta prioriteringer på faglig grunnlag. Departementet ønsker at dette også skal være utgangspunktet etter naturmangfoldloven. Ved forvaltning av verneområder vil det være behov for å kunne instruere kommunene på et hvilket som helst tidspunkt."

Disse medlemmer deler ikke dette syn, men mener at gode forskrifter fra forvaltningens side sammen med god lokalkunnskap og god faglig kompetanse hos lokale politikere og grunneiere i sum

medfører mer enn tilfredsstillende situasjon for forvaltningen av landets nasjonalparker. En slik lov-hjemling av lokal forvaltning må også medføre at de særskilte forvaltningsorganene både får anledning til og økonomiske ressurser til å bygge opp egne sekretariater.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 62 fjerde ledd skal lyde:

For områder vernet etter § 35 og tilknyttede områder vernet etter § 36 skal det opprettes et særskilt organ med representanter for de kommuner verneområdene ligger i. Dette organet skal ha forvaltningsmyndighet i nasjonalparken.

Lovutkastet fjerde ledd blir femte ledd."

Disse medlemmer har merket seg at det i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) under pkt. 17.2.4.2. hevdes at:

"Fjellstyrenes oppsynsvirksomhet ... er avgrenset til oppsyn med bestemmelsene i fjelloven."

Disse medlemmer mener denne påstanden ikke medfører riktighet, og at det er mer korrekt å si at fjellstyrenes oppsynsvirksomhet er hjemlet i fjelloven, men at myndigheten ikke er avgrenset til lovens egne bestemmelser. Fjellstyrenes oppsynsvirksomhet omfatter tvert i mot også de offentligrettslige lover, som er oppregnet i lov om statens naturoppsyn § 2, og som andre offentligrettslige og privatrettslige lover Fjellstyrenes oppsynsvirksomhet i dag fører tilsyn med.

Disse medlemmer mener at kontroll med naturmangfoldloven i hovedsak kan tilligge Statens naturoppsyn. Disse medlemmer mener imidlertid at utøvelsen av kontroll, også av naturmangfoldloven, i statsallmenning, i hovedsak bør tilligge fjellstyret ved Fjelloppsynet. Disse medlemmer peker på at opprettholdelsen av Fjelloppsynets oppsynskompetanse var en forutsetning ved innføringen av lov om statlig naturoppsyn, jf. Ot.prp. nr. 30 (1995–1996) og Innst. O. nr. 64 (1995–1996), og at denne oppsynskompetansen er hjemlet i § 36 i fjelloven.

For andre områder som matrikulert statsgrunn og vernede privateide områder mener disse medlemmer at også andre organer, som for eksempel Statsskogs Fjelltjeneste og andre aktører som allikevel driver oppsyn i utmark, skal kunne delta i oppsynet etter Naturmangfoldloven. Dersom det i Nordland og Troms skulle bli etablert fjellstyret etter dagens modell eller sammenlignbare "utmarksstyret" etter modell fra flertallsforslagene i NOU 2007:13, mener disse medlemmer at oppsynet tilknyttet

disse styrene får samme oppsynsmyndighet for de områdene.

Disse medlemmer ønsker også et klarere skille mellom oppsyn og forvaltning. Dette var en av intensjonene bak lov om naturoppsyn, Ot.prp. nr. 30 (1995–1996), og Innst. O. nr. 64 (1995–1996). Dette innebar selvsagt først og fremst behovet for et klarere skille mellom naturforvaltningen i Direktoratet for Naturforvaltning og oppsynet i Statens Naturoppsyn. Men disse medlemmer mener prinsippet har like stor gyldighet for skillet mellom oppsynet og etterforskning og påtale, som ligger i Politidirektoratet, POD.

Disse medlemmer mener vi trenger et naturoppsyn ikke et naturpoliti. Regjeringen foreslår å styrke SNOs rett til å drive etterforskning, stikk i strid med rådene fra POD og SNO i "Rolleavklaringsdirektivet" og råd fra de politidistrikt som har uttalt seg. Disse medlemmer mener at som i alle andre saker bør etterforskningsmyndighet også i miljøspørsmål ligge hos politiet.

Komiteens medlemmer fra Høyre er enig i at kontroll med naturmangfoldloven i hovedsak kan tilligge Statens naturoppsyn. Disse medlemmer mener imidlertid at utøvelsen av kontroll i statsallmenning bør tilligge fjellstyret ved Fjelloppsynet. Dette er ordningen i dag, og den bør fortsette. Dette var også forutsetningen ved innføringen av lov om statlig naturoppsyn, jf. Ot.prp. nr. 30 (1995–1996), side 14, og Innst. O. nr. 64 (1995–1996), side 2 og 3. Det hensyn som her fremkommer, har etter disse medlemmers oppfatning fortsatt samme vekt.

Disse medlemmer mener at det må etableres rutiner for samhandling mellom de berørte departementer og fjellstyrene.

Handheving og sanksjoner

Komiteen sluttar seg til dei nye konkrete reglene om retting og avbøtande tiltak, tvangsmulkt og miljøerstatning. Vidare er komiteen samdi at regelen om straff først og fremst skal gjelde for de regler i loven som gir konkrete plikter eller forbod, med forsett eller aktløyse som skyldkrav.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet vil understreke at etterforskningsmyndighet ikke er å forveksle med "begrenset politimyndighet". Når det gjelder begrenset politimyndighet er det en klar forutsetning for et effektivt naturoppsyn at oppsynsmenn som allikevel er på fjellet av andre årsaker har denne.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 64 (gransking) skal lyde:

Når det er nødvendig for å utføre gjøremål etter loven, skal politiet ha uhindret adgang til eiendom der det foregår virksomhet som kan påvirke naturmangfoldet, eller der naturmangfoldet kan antas å være påvirket. Politiet kan også kreve å få lagt frem og granske dokumenter eller annet materiale som kan ha betydning for gjøremål etter loven."

Ikrafttredelse

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil vise til at Regjeringen har lovet å stanse tapet i det biologiske mangfoldet innen 2010. Disse medlemmer vil peke på at dette er et sentralt punkt i Regjeringens Soria-Moria erklæring, og et mål som har fått full tilslutning i Stortinget.

Disse medlemmer vil peke på at lovforslaget kommer så sent at loven ikke får noen betydning for arbeidet med å stanse tapet i det biologiske mangfoldet innen 2010.

Disse medlemmer vil videre peke på at Regjeringen svekker innsatsen på dette området ytterligere ved ikke å fastsette en tid for ikrafttredelse av loven.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"§ 76 (ikrafttreden) skal lyde:

Loven gjelder fra 1. januar 2010."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen utarbeide en handlingsplan for kunnskapsoppbygging om naturmangfoldsarbeidet i kommunesektoren.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen utrede en ordning for import av planter som bedre ivaretar risikoen for introduksjon av fremmede arter, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med nødvendige lovendringer.

Forslag 3

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 34 fjerde ledd:

Innenfor den rammen som gjelder for den enkelte vernekategori, kan Kongen i forskriften forby eller regulere virksomhet eller ferdsel som i seg selv eller

sammen med annen bruk kan motvirke formålet med vernet. Det kan fastsettes særlige regler for forskjellige deler av området når det er forenlig med delområdets funksjon for verneformålet. Restriksjoner på aktivitet skal stå i forhold til verneformålet.

§ 34 siste ledd:

Verneforskriften skal ikke være til hinder for ny og eksisterende bruk som ikke strider mot verneformålet.

§ 44 siste ledd:

Virkningene av første ledd er begrenset til tre år etter at forslaget er kunngjort. Departementet kan forlenge virkningene med kun ett år.

§ 45 tredje ledd:

For vedtak om midlertidig vern etter første og annet ledd gjelder ikke §§ 41 til 43. Når det treffes vedtak om midlertidig vern, skal saksbehandlingen fortsette uten ugrunnet opphold. Virkningen av vedtak om midlertidig vern er begrenset til tre år etter at vedtaket ble kunngjort. Departementet kan forlenge virkningen av det midlertidige vernevedtaket med ett år.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 17 andre ledd:

Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person, bufe, tamrein eller husdyr. Eier, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt når det må anses påkrevd etter dette ledd. Avliving og forsøk på avliving etter dette ledd skal straks meldes til politiet.

§ 51 tredje ledd tredje punktum:

For saksomkostninger ved underskjønn gjelder skjønnsprosessloven § 54.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 5

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 5 første ledd:

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområ-

der. Som naturlige utbredelsesområder kan det for enkelte arter forstås et større geografisk landområde enn Norge. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelser som de er avhengige av.

§ 5 andre ledd:

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer og arter som det foreligger andre nasjonale retningslinjer for forvaltningen av.

§ 23 (prioriterte arter):

Kongen i statsråd kan ved forskrift utpeke nærmere angitte arter som prioritert. Ved avgjørelsen legges vesentlig vekt på om

- arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider mot målet i § 5 første ledd, og at
- arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge, eller
- det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.

I sjø anvendes bestemmelsen i første ledd bokstav b bare i særlige tilfeller.

Når det foreligger dokumentasjon for at en art etter vitenskapelige kriterier har nådd en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 5 første ledd, skal myndighetene etter loven vurdere om det bør treffes vedtak etter første ledd.

Departementet skal ved forskrift oppheve en prioritering etter første ledd når det foreligger dokumentasjon etter vitenskapelige kriterier for at bestandsmålet i § 5 første ledd er nådd.

§ 24 første til tredje ledd:

Når en art er utpekt som prioritert etter § 23, skal det utarbeides en handlingsplan for å ta vare på arten. Planen skal hensynta tiltak hos ulike myndigheter og i privat sektor i sammenheng, og utarbeides i et samarbeid mellom partene.

En forskrift om prioriterte arter etter § 23 første ledd kan gi regler om skjøtselstiltak i samsvar med § 47 når dette er nødvendig for å sikre bevaring av arten. Offentlige tilskuddsordninger skal så langt mulig bidra til å sikre bevaring av en prioritert art.

Gis det regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder for prioriterte arter i handlingsplanen etter første ledd, der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av funksjonsområdet kan staten inngå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av et økologisk funksjonsområde for prioriterte arter.

§ 24 siste ledd:

Myndigheten etter loven kan gjøre unntak fra forskrift etter § 23 dersom det ikke vesentlig forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig.

§ 35 annet ledd:

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner som strider mot verneformålet finne sted. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsløst til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

§ 50 første ledd:

En eier eller rettighetshaver i eiendom som helt eller delvis blir vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde eller marint verneområde har rett til full erstatning fra staten for økonomisk tap når et vern medfører en vanskeliggjøring av påregnelig bruk.

§ 50 tredje ledd:

Kongen i statsråd fastsetter ved forskrift hva som regnes som igangværende bruk for virksomhet i henhold til

- utvinningstillatelse etter lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven),
- ut mål etter lov 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk (bergverksloven),
- mineralloven.

§ 52 første ledd:

For å fremme målet i § 4 kan Kongen i statsråd fastsette forskrift som angir bestemte naturtyper som utvalgte i hele eller deler av landet. Det skal i forskriften angis nærmere kriterier for hvilken type forekomster av naturtypen som omfattes av reglene i dette kapittel.

§ 52 tredje til femte ledd:

Når det foreligger dokumentasjon for at en naturtype etter vitenskapelige kriterier har en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 4, skal myndighetene etter loven her vurdere om det bør gis forskrift etter første ledd.

Når en naturtype er utvalgt etter første ledd skal det utarbeides en handlingsplan for å ta vare på naturtypen. Planen skal hensynta tiltak hos ulike myndigheter og i privat sektor i sammenheng og utarbeides i samarbeid mellom grunneiere, rettighetshavere og det offentlige.

Når en grunneier får utvalgte naturtyper på egen grunn og får vanskeliggjort bruken av disse har grunneieren rett til å få området vernet etter § 36 (landskapvern). Dersom forvaltningen ikke finner det formålstjenelig å opprette slikt landskapsvernområde skal det heller ikke pålegges restriksjoner på bruken av området etter §§ 53–56.

§ 54 første punktum:

Dersom handlingsplanen for den utvalgte naturtypen viser at det er nødvendig, skal det innføres meldeplikt til kommunen for skogbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse.

§ 55 første ledd første punktum:

Dersom handlingsplanen for den utvalgte naturtypen viser at det er nødvendig, skal det innføres meldeplikt til kommunen for jordbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse.

§ 62 fjerde ledd:

For områder vernet etter § 35 og tilknyttete områder vernet etter § 36 skal det opprettes et særskilt organ med representanter for de kommuner verneområdene ligger i. Dette organet skal ha forvaltningsmyndighet i nasjonalparken.

Lovutkastet fjerde ledd blir femte ledd.

Forslag fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 6

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 2 første ledd:

Loven gjelder på norsk land- og sjøterritorium, på norsk kontinentalsokkel og for havområder ellers i soner opprettet i medhold av lov 17. desember 1976 nr. 91, med de begrensninger som følger av folkeretten.

§ 76 (ikrafttreden):

Loven gjelder fra 1. januar 2010.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 7

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 2 tredje ledd:

I Norges territorialfarvann, på kontinentalsokkelen og i jurisdiksjonsområder opprettet i medhold av lov 16. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone (økonomiske soneloven) gjelder §§ 1, 3 til 12, 14 til 16, 57 og 58 så langt de passer og ikke er i strid med folkeretten.

§ 14 overskriften:

(vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser)

§ 14 andre ledd:

Ved vedtak i medhold av loven som berører tradisjonell og kulturbærende bruk av norsk utmark, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for denne bruken.

§ 35 første ledd:

For å bevare større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer, eller er landskap som er uten tyngre inngrep, kan arealer av statens grunn legges ut som nasjonalpark. Grunn av samme art som ikke er i statens eie, og som ligger i eller grenser inntil arealer som nevnt i første punktum, kan legges ut som nasjonalpark sammen med statens grunn.

§ 64 (gransking):

Når det er nødvendig for å utføre gjøremål etter loven, skal politiet ha uhindret adgang til eiendom der det foregår virksomhet som kan påvirke naturmangfoldet, eller der naturmangfoldet kan antas å være påvirket. Politiet kan også kreve å få lagt frem og granske dokumenter eller annet materiale som kan ha betydning for gjøremål etter loven.

Forslag fra Høyre:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget med sikte på å styrke grunneiers rett til erstatning i saker om vern og ekspropriasjon, og det bes om at det i saken særlig utredes å utvide retten til erstatning ved gjenkjøpsverdi, at det ikke diskrimineres mellom ulike former for vern og at det økonomiske tapet utmåles etter markedsverdien.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget med sikte på å styrke grunneiers retter i saksbehandlingen av saker om vern og ekspropriasjon, og det bes om at det i saken særlig utredes rett til forsøk på makebytte, å pålegge staten en tilbudsplikt og en tidsbegrensning av det midlertidige vernet.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om praktiseringen av båndlegging og innløsning av eiendom knyttet til planlagte veiprosjekter. Saken skal spesielt avklare rettigheter for eiendomsbesittere, og hvilke tidsfrister og prosedyrer som må innføres for å unngå at enkeltmennesker må bære urimelige byrder på statens vegne når prosjekter trekker ut i tid.

Forslag 11

I lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 30 første ledd bokstav a:

- a) organismer av arter og underarter som ikke finnes naturlig i Norge. Utenlandske treslag krever godkjenning etter skogbruksloven.

§ 31 første ledd bokstav c:

- c) biologiske plantevernmidler og utenlandske treslag som det er gitt tillatelse til utsetting av i eller i medhold av annet lovverk.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om forvaltning av naturens mangfold
(naturmangfoldloven)

Kapittel I Formål og virkeområde mv.*§ 1 (lovens formål)*

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 2 (stedlig virkeområde)

Loven gjelder på norsk landterritorium, herunder innsjøer og vassdrag, og i Norges territorialfarvann.

For Svalbard og Jan Mayen gjelder lovens kapittel VII. Kongen kan bestemme at også andre bestemmelser gjelder for Svalbard og Jan Mayen. For øvrig gjelder lov 15. juni 2001 nr. 79 om miljøvern på Svalbard og lov 21. februar 1930 nr. 2 om Jan Mayen i stedet for loven her.

På kontinentalsokkelen og i jurisdiksjonsområder opprettet i medhold av lov 16. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone (økonomiske sone-loven) gjelder §§ 1, 3 til 5, 7 til 10, 14 til 16, 57 og 58 så langt de passer.

§ 3 (definisjoner)

I denne lov forstås med

- a) art: etter biologiske kriterier bestemte grupper av levende organismer;
- b) bestand: en gruppe individer av samme art som lever innenfor et avgrenset område til samme tid;
- c) biologisk mangfold: mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene;
- d) dyr: pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk og virvelløse dyr;
- e) fremmed organisme: en organisme som ikke hører til noen art eller bestand som forekommer naturlig på stedet;
- f) genetisk materiale: gener og annet arvemateriale i ethvert biologisk materiale, som kan overføres til andre organismer med eller uten hjelp av teknologi, likevel ikke genetisk materiale fra mennesker;
- g) høsting: jakt, fangst, fiske og innsamling av planter eller plantedeler (medregnet bær og frukter) og sopp, i friluftsliv og næring;
- h) innførsel: kryssing av grense på land mot nabo-stat eller ilandføring fra områder utenfor lovens virkeområde;
- i) naturmangfold: biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning;
- j) naturtype: ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster;
- k) organisme: enkeltindivid av planter, dyr, sopp og mikroorganismer, inkludert alle deler som er i stand til å formere seg eller overføre genetisk materiale;
- l) planter: karplanter, moser og alger;
- m) sopp: sopp og lav;
- n) utsetting: utsetting, bevisst utslipp eller deponering som avfall av organismer i miljøet, eller i et

- innesluttet system der rømming ikke er utelukket;
- o) uttak: enhver form for avlaving eller fjerning av hele eller deler av organismer fra naturen uansett formål;
  - p) vilt: naturlig viltlevende landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier;
  - q) virvelløse dyr: dyr uten ryggstøyle;
  - r) økologisk funksjonsområde: område – med avgrensning som kan endre seg over tid – som oppfyller en økologisk funksjon for en art, slik som gyteområde, oppvekstområde, larvedriftsområde, vandrings- og trekkruiter, beiteområde, hiområde, myte- eller hårfellingsområde, overnattingsområde, spill- eller parringsområde, trekkvei, yngleområde, overvintringsområde og leveområde;
  - s) økologisk tilstand: status og utvikling for funksjoner, struktur og produktivitet i en naturtypes lokaliteter sett i lys av aktuelle påvirkningsfaktorer;
  - t) økosystem: et mer eller mindre velavgrenset og ensartet natursystem der samfunn av planter, dyr, sopp og mikroorganismer fungerer i samspill innbyrdes og med det ikke-levende miljøet.

Kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk

§ 4 (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

§ 5 (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer.

Det genetiske mangfold innenfor domestiserte arter skal forvaltes slik at det bidrar til å sikre ressursgrunnlaget for fremtiden.

§ 6 (generell aktsomhetsplikt)

Enhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med målene i §§ 4 og 5. Utføres en aktivitet i henhold til en tillatelse av offentlig myndighet, anses aktsom-

hetsplikten oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede.

§ 7 (prinsipper for offentlig beslutningstaking i §§ 8 til 12)

Prinsippene i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom. Vurderingen etter første punktum skal fremgå av beslutningen.

§ 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9 (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

§ 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

§ 13 (kvalitetsnormer for naturmangfold)

Kongen kan fastsette retningsgivende kvalitetsnormer for naturmangfoldet, bl.a. om forekomsten av en art eller utbredelsen eller økologisk tilstand av en naturtype.

Grenseverdier for forurensning eller kvalitetsmål for vassdrag fastsettes etter reglene i lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) eller lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven).

Bli en kvalitet fastsatt i en norm etter denne loven ikke nådd, eller er det fare for dette, bør myndigheten etter denne lov i samråd med andre berørte myndigheter utarbeide en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd. Planen kan bl.a. gå ut på at det fastsettes nærmere forskrifter med hjemmel i denne eller andre lover.

§ 14 (vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og samiske interesser)

Tiltak etter loven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser.

Ved vedtak i eller i medhold av loven som berører samiske interesser direkte, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur.

Kapittel III Artsforvaltning

§ 15 (forvaltningsprinsipp)

Høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Unødig skade og lidelse på viltlevende dyr og deres reir, bo eller hi skal unngås.

Høsting og annet uttak av viltlevende planter og sopp er tillatt så langt det ikke truer overlevelsen av den aktuelle bestanden eller begrenses ved lov eller vedtak med hjemmel i lov.

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for lovlig ferdsel, landbruksvirksomhet eller annen virksomhet som skjer i samsvar med aktsomhetsplikten i § 6.

Høsting og annen utnyttelse av marine organismer reguleres av lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevende marine ressursar (havressurslova).

§ 16 (høsting av vilt og lakse- og innlandsfisk)

Vedtak om å tillate høsting av vilt treffes med hjemmel i lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven).

Vedtak om å tillate høsting av lakse- og innlandsfisk treffes med hjemmel i lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. (lakse- og innlandsfiskloven).

Høsting kan bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd.

Ved avgjørelsen om å tillate høsting og om fremgangsmåten ved høsting skal det videre legges vekt på artens funksjon i økosystemet og den virkning høstingen kan ha på det biologiske mangfold for øvrig. Det skal også legges vekt på artens betydning for næring eller rekreasjon, høstingstradisjon i vedkommende område og på skade som arten gjør.

Tredje og fjerde ledd gjelder ikke vedtak om høsting av fremmede organismer.

§ 17 (alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk)

Smågnagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk kan avlives dersom det er nødvendig for å hindre skade på person eller eiendom.

Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Eierne, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt under direkte angrep på bufe eller tamrein. Avliving og forsøk på avliving etter dette ledd skal straks meldes til politiet.

Avliving for å hindre at et dyr lider unødig er tillatt i samsvar med lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (dyrevernslova). Det samme gjelder avliving for å bekjempe smittsom sykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser i samsvar med lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven).

§ 18 (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk

- a) for å beskytte naturlig forekommende planter, dyr og økosystemer,
- b) for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fisk, vann eller annen eiendom,
- c) for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning,
- d) for innfangning til gjenoppbygging av bestander,
- e) for innfangning til lovlig oppdrettsvirksomhet,
- f) for forskning, undervisning eller taksonomisk virksomhet, eller
- g) som er fremmede organismer.

Vedtak etter første ledd bokstav a til f kan bare treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte.

Myndigheten etter loven kan av eget tiltak iverksette uttak med formål som nevnt i første ledd bokstav a til d og g, jf. annet ledd. Uttaket regnes ikke som enkeltvedtak, og kan om nødvendig skje på an-

nens eiendom. Kongen kan gi nærmere forskrift om slikt uttak.

Kommunen kan gi tillatelse til uttak av hjortevilt og bever for å avverge skade etter § 18 første ledd bokstav b, samt til å fjerne beverbolig eller dam for å hindre vesentlig skade ved oversvømmelse. Tillatelser gitt av kommunen kan påklages til fylkesmannen.

§ 19 (erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt)

Når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, yter staten full erstatning for tapet og følgekostnadene i samsvar med forskrift gitt av Kongen. Kongen kan også gi forskrift om tilbakekreving av uriktig utbetalt beløp.

§ 20 (uttak av virvelløse dyr)

Med mindre annet er bestemt, er det tillatt å

- avlive virvelløse dyr som er til plage eller skade,
- avlive fremmede virvelløse dyr,
- utta virvelløse dyr når det ikke truer bestanden i området.

Når myndigheten etter loven treffer tiltak etter første ledd bokstav a eller b, kan dette om nødvendig skje på andres faste eiendom.

Kongen kan gi forskrift eller treffe enkeltvedtak om høsting og annet uttak av landlevende virvelløse dyr.

Høsting og annen utnyttelse av marine viltlevende virvelløse dyr reguleres av havressurslova.

§ 21 (uttak av planter og sopp)

§ 15 annet ledd er ikke til hinder for at planter og sopp fjernes for å avverge skade på menneskers eller dyrs helse, på avling, skog eller annen eiendom, for å fjerne fremmede organismer, eller for å ivareta viktige samfunnsinteresser.

Myndigheten etter loven kan på andres eiendom iverksette tiltak for å avverge skade som nevnt i første ledd, og uttak for å beskytte naturlig forekommende arter og økosystemer.

Kongen kan gi forskrift eller treffe enkeltvedtak om høsting og annet uttak av planter og sopp som ikke reguleres av regler i eller med hjemmel i annen lov.

Høsting og annen utnyttelse av marine viltlevende plante- og sopparter reguleres av havressurslova.

§ 22 (ferdselsregulering i utmark)

For å hindre skade eller ulempe for planter eller dyr kan Kongen gi forskrift om gjennomføring av større arrangementer i utmark og for naturstudier, fotografering mv. og for ferdselsformer som i særlig grad kan være skadelig.

§ 23 (prioriterte arter)

Kongen i statsråd kan ved forskrift utpeke nærmere angitte arter som prioritert. Ved avgjørelsen legges vesentlig vekt på om

- arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider mot målet i § 5 første ledd,
- arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge, eller
- det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.

I sjø anvendes bestemmelsen i første ledd bokstav b bare i særlige tilfeller.

Når det foreligger dokumentasjon for at en art etter vitenskapelige kriterier antas å ha en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet i § 5 første ledd, skal myndighetene etter loven – av eget tiltak eller etter krav fra en organisasjon eller andre med rettslig interesse – vurdere om det bør treffes vedtak etter første ledd.

Departementet kan ved forskrift avgjøre at en prioritering etter første ledd bokstav a faller bort når bestandsmålet i § 5 første ledd er nådd.

§ 24 (beskyttelsens innhold)

En forskrift om prioriterte arter etter § 23 første ledd kan

- fastsette forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av en prioritert art eller bestemte bestander av den, og at reglene i §§ 15 til 22 bare gjelder så langt det følger av forskriften,
- gi regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder av mindre omfang. De hensyn som pålegges må ikke medføre en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk. Dersom summen av hensyn i etterkant av vedtaket gir restriksjoner som medfører en vesentlig vanskeliggjøring og et vesentlig tap, kan grunneier kreve at området vernes etter kapittel V eller at det gjøres unntak fra prioriteringen for de aktuelle områdene etter femte ledd. Bestemmelsen gjelder ikke i sjø,
- sette krav om å klarlegge følgene for arten av planlagte inngrep i dens funksjonsområder, herunder klarlegging av alternative funksjonsområder som kan bidra til å sikre bevaring av arten i samsvar med § 5 første ledd.

Forskriften kan gi regler om skjøtselstiltak i samsvar med § 47 når dette er nødvendig for å sikre bevaring av arten. Offentlige tilskuddsordninger skal så langt mulig bidra til å sikre bevaring av en prioritert art.

Gis det regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder for prioriterte arter etter første ledd bokstav b, der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av funksjonsområdet, skal staten legge frem en handlingsplan for å sikre slike områder. Det offentlige kan inn-

gå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av et økologisk funksjonsområde for prioriterte arter.

Samtidig med forskrift etter § 23 første ledd skal myndigheten vurdere om det for å bevare arten og dens genetiske mangfold er nødvendig å treffe ytterligere vedtak om økologiske funksjonsområder etter denne eller andre lover.

Myndigheten etter loven kan gjøre unntak fra forskrift etter § 23 dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig.

§ 25 (*bevaring av særskilte bestander*)

Kongen kan fastsette særskilte forvaltnings- og beskyttelsestiltak, herunder totalfredning, av en bestand av en art når bestanden antas å ha genetiske særtrekk.

§ 26 (*handel mv.*)

For å gjennomføre konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES) eller andre internasjonale forpliktelser, eller for øvrig for å bevare naturlig viltlevende arter, kan Kongen gi forskrift om inn- og utførsel, transport, omsetning og oppbevaring eller besittelse av levende eller døde eksemplarer eller deler av slike.

§ 27 (*bevaringstiltak utenom leveområdet og for domestiserte arter*)

Hvis en art står i direkte fare for å bli utryddet, skal myndigheten etter loven her vurdere om det i tillegg til vedtak etter § 23 skal iverksettes bevaringstiltak utenfor leveområdet, hvis det kan bidra til å fremme artens overlevelse i naturen.

Kongen kan gi forskrift om særskilte bevaringstiltak for domestiserte arter for å bidra til målet i § 5 tredje ledd.

Kapittel IV Fremmede organismer

§ 28 (*krav til aktsomhet*)

Den som er ansvarlig for utsetting av levende eller levedyktige organismer i miljøet, skal opptre aktsomt, og så langt som mulig søke å hindre at utsettingen får uheldige følger for det biologiske mangfold. Utføres en utsetting i henhold til en tillatelse av offentlig myndighet, anses aktsomhetsplikten oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede.

Den som setter i verk virksomhet eller tiltak som kan medføre spredning eller utslipp av levende eller levedyktige organismer til steder der de ikke forekommer naturlig, skal i rimelig utstrekning treffe tiltak for å hindre dette.

Dersom det oppstår skade på biologisk mangfold eller fare for alvorlig skade på biologisk mangfold som følge av utsetting eller utilsiktet utslipp av fremmede organismer, skal den ansvarlige umiddelbart varsle myndigheten etter loven her, og treffe tiltak i samsvar med §§ 69 og 70, med mindre slik melde- og tiltaksplicht følger av annen lov.

Kongen kan gi forskrift om virksomheter eller tiltak som kan medføre fare for spredning eller utilsiktet utslipp av organismer som ikke forekommer naturlig på stedet, og om varslingsplikten etter tredje ledd.

§ 29 (*innførsel*)

Levende eller levedyktige organismer kan bare innføres til Norge med tillatelse fra myndigheten etter denne loven.

Tar innførselen sikte på utsetting i miljøet, skal søknaden om tillatelse klarlegge de virkninger som utsettingen kan ha for det biologiske mangfold.

Tillatelse kan ikke gis hvis det er grunn til å anta at innførselen vil medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold.

Kongen kan gi forskrift om innførsel etter første ledd, herunder om krav til søknad og vilkår for tillatelsen. Kongen kan også gi forskrift om at bestemte organismer kan innføres uten tillatelse etter denne paragraf, eller fastsette forbud mot innførsel av bestemte organismer hvis det anses nødvendig for å unngå vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold.

Med mindre annet er bestemt ved forskrift gitt av Kongen, kreves ikke tillatelse etter denne loven til innførsel av landlevende planter og nærmere bestemte husdyr. Det kreves heller ikke tillatelse for innførsel av biologiske plantevernmidler som det er gitt tillatelse til innførsel av i eller i medhold av annet lovverk.

§ 30 (*alminnelige regler om utsetting*)

Ingen må uten med hjemmel i § 31 eller tillatelse fra myndigheten etter denne loven sette ut

- a) organismer av arter og underarter som ikke finnes naturlig i Norge, herunder utenlandske treslag,
- b) vilt av arter, underarter eller bestander som ikke fra før finnes naturlig i distriktet,
- c) sette ut i sjø eller vassdrag organismer, unntatt av stedegeen stamme, med mindre det foreligger tillatelse etter lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven),
- d) organismer som ikke fra før forekommer naturlig på stedet, dersom Kongen i forskrift har stilt krav om tillatelse til dette.

Søknad om tillatelse til utsetting etter første ledd skal klarlegge de virkninger som utsettingen kan ha

for det biologiske mangfold. Kongen kan gi forskrift om krav til søknad.

Tillatelse kan ikke gis hvis det er grunn til å anta at utsettingen vil medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold.

§ 31 (*utsetting uten særskilt tillatelse*)

Utsetting kan skje dersom aktsomhetsplikten etter § 28 blir overholdt, av

- a) organismer som er innført med tillatelse etter § 29 første ledd, jf. annet ledd med sikte på utsetting,
- b) planter i hager, parkanlegg og andre dyrkede områder, hvis plantene ikke kan påregnes å spre seg utenfor området, samt norske treslag,
- c) biologiske plantevernmidler som det er gitt tillatelse til utsetting av i eller i medhold av annet lovverk,
- d) nærmere angitte organismer dersom Kongen har gitt forskrift om det.

Utsetting etter første ledd kan ikke skje i strid med forskrift etter § 30 første ledd bokstav d. Dette gjelder ikke norske treslag.

§ 32 (*forholdet til andre lover*)

Krav om tillatelse etter denne loven fritar ikke for tillatelse til innførsel eller utsetting etter annet lovverk. Trenger en innførsel eller utsetting tillatelse etter flere lover, skal myndighetene etter denne og andre lover sørge for samordnet saksbehandling. Kongen kan gi forskrift om slik samordning.

Reglene i §§ 28 til 31 gjelder ikke for genmodifiserte organismer som går inn under lov 2. april 1993 nr. 38 om framstilling og bruk av genmodifiserte organismer (genteknologiloven).

Vurderinger etter dette kapitlet skal ikke omfatte hensyn til planters, dyrs og menneskers liv og helse som ivaretas av lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer (smittevernloven) og matloven.

Kapittel V Områdevern

§ 33 (*mål for områdevern*)

Verneområder på land, i vassdrag og i sjø etter dette kapittel skal bidra til bevaring av

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap,
- b) arter og genetisk mangfold,
- c) truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter,
- d) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv,
- e) områder med særskilte naturhistoriske verdier,
- f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhisto-

riske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene,

- g) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt, eller
- h) referanseområder for å følge utviklingen i naturen.

Når det etter en annen lov treffes vedtak om å beskytte naturen i et område, bør det legges vekt på målene i første ledd. Inngår slike vedtak etter annen lov i en plan som omfatter områder beskyttet ved vedtak etter denne loven, kan Kongen gi regler for å sikre at beskyttelsen etter de forskjellige lovene samordnes i forhold til målet med planen.

§ 34 (*forskrifter om verneområder*)

Kongen i statsråd fastsetter det enkelte verneområde, jf. §§ 35 til 39, ved forskrift. Overfor grunneiere og rettighetshavere som blir berørt av forskriften, gjelder også forvaltningslovens regler om enkeltvedtak.

I forskriften angis verneområdets formål, herunder hvilke natur- og kulturverdier vernet skal ivareta og den tilstand som ønskes oppnådd med vernet, verneområdets grenser, berørte eiendommer og bestemmelser om bruk av området. Forskrift om verneområder i sjø skal angi om verneformålet gjelder sjøbunnen, vannsøylen, vannflaten eller en kombinasjon av disse.

Verneområdets geografiske utstrekning skal samsvare med verneformålet. Ved avgrensning av verneområdet skal det legges vekt på å ivareta økologiske funksjoner av betydning for verneformålet og økosystemets tåleevne mot ytre påvirkninger.

Innenfor den rammen som gjelder for den enkelte vernekategori, kan Kongen i forskriften forby eller regulere virksomhet eller ferdsel som i seg selv eller sammen med annen bruk kan motvirke formålet med vernet. Det kan fastsettes særskilte regler for forskjellige deler av området når det er forenlig med delområdets funksjon for verneformålet.

Verneforskriften skal ikke være til hinder for å videreføre bærekraftig bruk som bygger opp under verneformålet i et område.

§ 35 (*nasjonalparker*)

Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en

uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtelsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

§ 36 (*landskapsvernområder*)

Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Pågående virksomhet kan fortsette og utvikles innenfor rammen av første punktum. Nye tiltak skal tilpasses landskapet. Det skal legges vekt på den samlede virkning av tiltakene i området. I forskriften kan det gis bestemmelser om hva som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, om krav til landskapsmessig tilpassing, og om ferdsel som ikke skjer til fots.

For de deler av landskapsvernområdet der bruk er en vesentlig forutsetning for å ivareta verneformålet, skal det senest samtidig med vedtak om vern etter første ledd legges frem et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkeltelementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk godtgjørelse til private som bidrar til områdets skjøtsel.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtelsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

§ 37 (*naturreservater*)

Som naturreservat kan vernes områder som

- a) inneholder truet, sjelden eller sårbar natur,
- b) representerer en bestemt type natur,
- c) på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold,
- d) utgjør en spesiell geologisk forekomst, eller
- e) har særskilt naturvitenskapelig verdi.

Som naturreservat kan også vernes et område som er egnet til ved fri utvikling eller aktive gjenopp- rettingstiltak å få verneverdier som nevnt i første ledd.

I et naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel. I forskriften kan det gis bestemmelser om vern av kulturminner i reservatet.

Treffes vedtak om reservat som krever aktive gjenopp- rettingstiltak, eller vedtak om reservat der bruk er en forutsetning for å ivareta verneformålet, skal det samtidig med vernevedtaket legges frem et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkelt- elementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk godtgjørelse til private som bidrar til områdets skjøtsel.

§ 38 (*biotopvernområder*)

Som biotopvernområde kan vernes et område som har eller kan få særskilt betydning som økolo- gisk funksjonsområde for en eller flere nærmere bestemte arter. Det kan fastsettes forbud mot virksomhet og ferdsel som kan påvirke eller forstyrre arten eller dens livsbetingelser. § 37 fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 39 (*marine verneområder*)

Det kan opprettes verneområder i sjø for å beskytte marine verneverdier, herunder naturverdier som er økologiske betingelser for landlevende arter.

Som marine verneområder kan vernes områder som

- a) inneholder særegne eller representative økosys- temer og som er uten tyngre naturinngrep,
- b) inneholder truet, sjelden eller sårbar natur,
- c) representerer en bestemt type natur,
- d) på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold,
- e) utgjør en spesiell geologisk forekomst,
- f) har særskilt naturvitenskapelig verdi, eller
- g) har særskilt betydning som økologisk funksjons- område for en eller flere nærmere bestemte arter.

Verneområder i sjø kan opprettes for å oppfylle ett eller flere av målene i § 33 første ledd.

Verneområdet i sjø må angi om verneformålet og restriksjoner gjelder bunn, vannsøyle, overflate eller en kombinasjon av disse. For øvrig gjelder §§ 33, 34 og §§ 40 til 51 tilsvarende så langt de passer.

I et verneområde i sjø må ingen foreta seg noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Et verneområde i sjø kan vernes mot all virksomhet, forurensning, tiltak og bruk, med de begrensninger som følger av folkeretten. Restriksjoner på aktivitet skal stå i forhold til verneformålet.

Høsting og annen utnytting av villlevende marine ressurser reguleres etter havressurslova innenfor rammene av verneforskriften.

Marine områder der beskyttelsen kun består av nærmere bestemte regler om utøving av fiske, fast- settes etter havressurslova.

§ 40 (*internasjonal status for verneområder*)

Kongen kan ved forskrift gi et verneområde en særskilt status etter en internasjonal konvensjon om vern av natur- eller kulturmiljø. Den virkning som vedkommende konvensjon tillegger en slik status, gjelder også som norsk rett.

§ 41 (*saksbehandling*)

Når et arbeid med vern etter dette kapitlet tar til, skal det innenfor rammene av annet til tredje ledd samt §§ 42 og 43 legges til rette for en saksbehandling med best mulig samarbeid med grunneiere, rettighetshavere, berørte næringsinteresser og representanter for lokalbefolkningen, herunder utøvere av samisk kultur og utøvere av samisk næring, kommunen og fylkeskommunen, Sametinget og andre berørte myndigheter. Det samme gjelder når grunneier eller rettighetshaver selv tilbyr områder for vern. Saksbehandlingen skal legge til rette for mest mulig klarhet om verneformål og verneverdier, lokal bruk og kunnskap om verneverdier, avgrensning av området og følger av vernet. Som ledd i saksbehandlingen skal det også innhentes kunnskap om andre mulige verdier i området.

Forholdet til spørsmålet om samtidig oppstart av kommunalt og regionalt planarbeid etter lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen) skal avklares med kommunen og fylkeskommunen. Kongen kan gi forskrift om samordnet behandling av planer etter plan- og bygningsloven og vern etter denne lov.

§ 42 (*kunngjøring av påtenkt verneforslag*)

Vernemyndigheten skal kunngjøre verneforslaget, med de viktigste følger det antas å få, i minst én avis som er alminnelig lest på stedet. Forslag til verneområder i sjø skal kunngjøres på en måte som er hensiktsmessig for å gjøre berørte interesser kjent med forslaget. Grunneiere og rettighetshavere skal så vidt mulig underrettes ved brev og gis en rimelig frist for å komme med merknader før forslag utformes.

På et tidlig tidspunkt i saksforberedelsen, og i god tid før kunngjøringen, skal det søkes samarbeid med offentlige myndigheter, organisasjoner mv. som har særlig interesse i tiltaket. Utarbeidelse av forskrift skal skje i et samarbeid med berørte sentrale myndigheter.

§ 43 (*høring av forslag til verneforskrift*)

Forslaget til forskrift skal sendes på høring etter reglene i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 37. Om varsling av grunneiere og rettighetshavere gjelder reglene i forvaltningsloven § 16. Forslaget legges ut til offentlig ettersyn på minst ett lett tilgjengelig sted

og kunngjøres i Norsk Lysingsblad og i minst én avis som er alminnelig lest på stedet.

Høringsforslaget skal beskrive området som forslaget omfatter, herunder verneformål og verneverdier, avgrensning av området og andre verdier enn naturverdier, samt de følgene forslaget antas å få, og gi en frist på minst to måneder for uttalelse.

Forslaget legges frem til uttalelse for kommunen, fylkeskommunen og berørte statlige fagorganer, og for Sametinget hvis verneforslaget berører samiske interesser.

§ 44 (*tiltak ved igangsatt saksbehandling*)

Når det er foretatt kunngjøring etter § 42 kan et forvaltningsorgan uten videre avslå en søknad om tillatelse mv. til et tiltak i et område som inngår i verneforslaget. Tillatelse kan bare gis dersom tiltaket er uten nevneverdig betydning for forslaget. Når vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig kan Kongen likevel gi tillatelse til tiltaket.

Samtidig med, eller etter en kunngjøring som nevnt i § 42, kan departementet for hele eller deler av det foreslåtte verneområdet fastsette meldeplikt for tiltak som ikke trenger tillatelse etter annen lov. Meldeplikten kunngjøres på samme måte som verneforslaget. Høring etter forvaltningsloven § 37 første ledd gjennomføres etter at meldeplikten er bestemt, for å avgjøre om meldeplikten bør opprettholdes og om det bør fastsettes nærmere regler for meldeplikten.

Når det er foretatt kunngjøring etter § 42 kan offentlig myndighet ikke gi tilskudd til tiltak i et område som inngår i verneforslaget. Vernemyndigheten kan gjøre unntak fra dette dersom tiltaket er uten nevneverdig betydning eller er positivt for forslaget.

Kongen kan bestemme at reglene i første til tredje ledd helt eller delvis skal anvendes også før et verneforslag er kunngjort, hvis sentrale offentlige myndigheter har satt i gang samlet planlegging for vern.

Virkningene av første til fjerde ledd er begrenset til fire år etter at forslaget er kunngjort. Departementet kan forlenge virkningene med inntil to år.

§ 45 (*midlertidig vern*)

For å hindre skade på verneverdier kan departementet gi forskrift om midlertidig vern av bestemt angitte områder. Overfor private grunneiere og rettighetshavere som blir berørt av vedtaket, gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak.

Når en bestemt naturtype står i fare for å forsvinne, kan Kongen ved forskrift fastsette begrensninger og forbud mot virksomhet og ferdsel som ytterligere kan true naturtypens fortsatte eksistens.

For vedtak om midlertidig vern etter første og annet ledd gjelder ikke §§ 41 til 43. Når det treffes vedtak om midlertidig vern, skal saksbehandlingen fort-

sette uten ugrunnet opphold. Virkningen av vedtak om midlertidig vern er begrenset til fire år etter at vedtaket ble kunngjort. Departementet kan forlenge virkningen av det midlertidige vernevedtaket med inntil to år.

§ 46 (*grunning og kunngjøring av vernevedtak*)

I vedtak etter § 34 skal begrunnelsen gjøre rede for hvilket naturmangfold og andre verdier som er vernet i og med vernevedtaket, og hvordan det bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser.

Vedtaket etter §§ 34 og 45 skal kunngjøres etter reglene i forvaltningsloven § 38 og i minst én avis som er alminnelig lest på stedet. Vedtak om verneområder i sjø bør kunngjøres på en måte som er hensiktsmessig for å gjøre berørte interesser kjent med vedtaket. Vedtaket skal meddeles grunneiere, rettighetshavere og kommuner i verneområdet etter reglene i forvaltningsloven § 27. Kunngjøringen og meddelelsen skal gjøre oppmerksom på retten til erstatning etter § 50 og fristen etter § 51 første ledd.

Vernevedtaket skal tinglyses.

Vernevedtak skal være offentlig tilgjengelig i elektronisk form med tilhørende kart.

§ 47 (*skjøtsel av verneområder*)

I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet. Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak.

Som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til, jf. § 42 eller § 45 første ledd, kan ikke skje etter denne paragraf.

Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet, skal eieren eller rettighetshavere så vidt mulig varsles på forhånd.

Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshavere.

Utkast til plan for skjøtsel av verneområdet skal om mulig legges frem samtidig med at verneforskriften blir fastsatt.

§ 48 (*dispensasjon fra vernevedtak*)

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

§ 49 (*utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde*)

Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten etter § 6.

§ 50 (*erstatning til eiere og rettighetshavere i verneområder*)

En eier eller rettighetshaver i eiendom som helt eller delvis blir vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde eller marint verneområde, har rett til erstatning fra staten for økonomisk tap når et vern medfører en vanskeliggjøring av igangværende bruk. For bruk som trenger tillatelse fra offentlig myndighet, gjelder retten til erstatning bare hvis tillatelse er gitt før det er foretatt kunngjøring etter § 42.

Når vilkårene etter første ledd er oppfylt, fastsettes erstatningen for tap i igangværende bruk i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjonslova). Ved anvendelsen av nevnte lov § 10 er det tidspunktet for vernevedtaket som skal legges til grunn.

- Kongen fastsetter ved forskrift hva som regnes som igangværende bruk for virksomhet i henhold til
- utvinningstillatelse etter lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven),
  - ut mål etter lov 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk (bergverksloven),
  - mineralloven.

§ 51 (*fremgangsmåten ved fastsetting av erstatning*)

Staten skal senest ett år etter at vernevedtaket ble truffet, gi tilbud om erstatning etter § 50 til en eier eller rettighetshaver som har fremsatt skriftlig krav om dette innen fire måneder fra vernevedtaket. Departementet kan forlenge fristen og kan også gi oppfriskning for oversittelse av fristen. Bestemmelser i lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) om oppfriskning gjelder så langt de passer.

Blir tilbudet ikke akseptert, kan eier eller rettighetshaver senest seks måneder etter at det ble gitt, sette frem krav for fylkesmannen om at staten begjærer rettslig skjønn for tingretten til fastsetting av erstatning etter § 50.

Skjønnnet holdes etter reglene i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven) og reglene i dette ledd. Tingretten kan gi oppfriskning for oversittelse av fristen i annet ledd etter reglene i tvisteloven. For saksomkostninger ved underskjønn gjelder skjønnsprosessloven § 42. Ved overskjønn begjært av staten skal staten dekke grunneierens nødvendige omkostninger. Ved overskjønn begjært av grunneieren får reglene i tvisteloven kapittel 20 anvendelse.

Kapittel VI Utvalgte naturtyper

§ 52 (*utvalgte naturtyper*)

For å fremme målet i § 4 kan Kongen i statsråd fastsette forskrift som angir bestemte naturtyper som utvalgte i hele eller deler av landet. Det kan i forskriften angis nærmere kriterier for hvilken type forekomster av naturtypen som omfattes av reglene i dette kapittel.

Ved avgjørelsen av om en naturtype skal bli utvalgt, skal det legges særlig vekt på om

- naturtypen har en utvikling eller tilstand som strider mot målet i § 4,
- naturtypen er viktig for en eller flere prioriterte arter,
- naturtypen har en vesentlig andel av sin utbredelse i Norge, eller
- det er internasjonale forpliktelser knyttet til naturtypen.

Når det foreligger dokumentasjon for at en naturtype etter vitenskapelige kriterier antas å ha en tilstand eller utvikling som vesentlig strider mot målet

i § 4, skal myndighetene etter loven her – av eget tiltak eller etter krav fra en organisasjon eller andre med rettslig interesse – vurdere om det bør gis forskrift etter første ledd.

Ved utvelging av en naturtype der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen, skal staten legge frem en handlingsplan for å sikre naturtypen.

§ 53 (*utvelgingens generelle betydning*)

Ved utøving av aktsomhetsplikten etter § 6 skal det tas særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand.

Ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom skal det tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype slik at forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand unngås. Før det treffes en beslutning om å gjøre inngrep i en forekomst av en utvalgt naturtype, må konsekvensene for den utvalgte naturtypen klarlegges. Kongen kan gi forskrift om utføring og behandling av en slik konsekvensanalyse.

Ved vurderingen av om den utvalgte naturtypes utbredelse eller økologiske tilstand forringes, skal det legges vekt på forekomstens betydning for den samlede utbredelse og kvalitet av naturtypen og om en tilsvarende forekomst kan etableres eller utvikles på et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av en slik forekomst.

Rettslig bindende plan etter plan- og bygningsloven som avklarer arealbruken for en forekomst av en utvalgt naturtype og som er vedtatt etter at forskrift etter § 52 er gitt, går foran reglene i første til tredje ledd.

Kommunen kan ved forskrift bestemme at reglene i §§ 53 til 56 også skal gjelde for kommunens forvaltning av forekomster av andre nærmere bestemte naturtyper i kommunen.

Det offentlige kan inngå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av en forekomst av en utvalgt naturtype.

§ 54 (*meldeplikt for skogbrukstiltak*)

Skogbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse, skal meldes til kommunen før tiltaket iverksettes. Tilbakemelding fra kommunen skal foreligge før tiltaket utføres. Kommunen skal vurdere tiltaket etter reglene i § 53 annet og tredje ledd. Finner kommunen at tiltaket kan medføre forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand, kan kommunen nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres i samsvar med

reglene i lov 27. mai 2005 nr. 31 om skogbruk (skogbrukslova) § 6 fjerde ledd eller § 8 annet ledd. Frist for tilbakemelding kan fastsettes i forskrift etter § 52 første ledd.

§ 55 (*meldeplikt for jordbrukstiltak*)

Jordbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse, skal meldes til kommunen før tiltaket iverksettes. Tilbakemelding fra kommunen skal foreligge før tiltaket utføres. Kommunen skal vurdere tiltaket etter reglene i § 53 annet og tredje ledd. Finner kommunen at tiltaket kan medføre forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand, kan kommunen nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres i samsvar med forskrift etter lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova) § 11 første ledd.

Eiere eller brukere av jordbrukseiendommer som inneholder forekomster av utvalgte naturtyper, kan søke kommunen om godkjenning av miljøplan. Slik godkjenning innebærer at meldeplikten etter første ledd ikke gjelder for jordbrukstiltak som utføres i samsvar med planen.

§ 56 (*kunngjøring og klage*)

Tillatelse til tiltak i forekomster av en utvalgt naturtype skal kunngjøres i minst én avis som er alminnelig lest på stedet eller på den måten som følger av den enkelte lov. Ved utvalgte naturtyper i sjø skjer kunngjøringen på en måte som er hensiktsmessig for at berørte interesser kan bli kjent med tillatelsen.

Blir en tillatelse eller avslag på en tillatelse til tiltak i en forekomst av en utvalgt naturtype påklaget etter ellers gjeldende regler, skal overordnet miljøvernmyndighet få uttale seg til klagen.

Kommunen rapporterer om forekomster av utvalgte naturtyper gjennom de alminnelige rapporteringsrutinene mellom kommune og statlige myndigheter.

Kapittel VII Tilgang til genetisk materiale

§ 57 (*forvaltning av genetisk materiale*)

Genetisk materiale fra naturen er en felles ressurs som tilhører fellesskapet i Norge og forvaltes av staten. Utnyttningen skal være til mest mulig gagn for miljø og mennesker i både nasjonalt og internasjonalt perspektiv, der det også legges vekt på en hensiktsmessig fordeling av fordelene ved utnyttning av genetisk materiale og slik at urfolks og lokalbefolknings interesser ivaretas.

§ 58 (*uttak og utnyttelse av genetisk materiale fra naturen*)

Kongen kan fastsette at uttak fra naturen av biologisk materiale med formål om å utnytte det genetiske materiale eller utnyttning av slikt materiale, krever tillatelse av departementet. Foreligger en tillatelse til uttak, kreves ikke ny tillatelse for senere utnyttning, men vilkårene for tillatelsen gjelder tilsvarende for erververen av materialet eller resultatene fra uttaket. Uttak til offentlige samlinger og til bruk og videreforedling i jord- og skogbruk krever ikke tillatelse.

Første ledd innskrenker ikke den rett som en eier eller annen berettiget har på annet grunnlag til å nekte tilgang

- a) til det biologiske materialet, eller
- b) til grunnen

som det genetiske materialet hentes fra.

Myndigheten kan ved tillatelsen etter første ledd gjøre unntak fra bestemmelsene i kapittel III.

Kongen kan gi forskrift om hvilke opplysninger søknaden skal inneholde, herunder om opplysninger om bruk av urfolks eller lokalbefolknings kunnskap. I forskriften kan det også gis nærmere regler om hvilke vilkår som kan stilles, bl.a. kan det stilles vilkår om at fordeler fra utnyttning av genetisk materiale tatt ut fra naturen innenfor norsk jurisdiksjon, skal tilfalle staten. Forskriften kan også angi hvordan grunneierens, urfolks og lokalbefolkningens interesser ivaretas på en rimelig måte. Det kan stilles vilkår til videre utnyttning av materiale som er nødvendige for å sikre at formålet i § 57 blir ivaretatt.

§ 59 (*genetisk materiale i offentlige samlinger*)

Offentlige samlinger skal forvaltes i samsvar med prinsippene i § 57. Den som forvalter samlingen, har plikt til å registrere og gjøre offentlig tilgjengelig hvilket genetisk materiale som tas ut av samlingen.

Med offentlig samling menes en samling av genetisk materiale som forvaltes av eller på vegne av staten og der enhver gis tilgang på nærmere bestemte vilkår.

Den som mottar genetisk materiale som stammer fra en offentlig samling, skal avstå fra i Norge eller i utlandet å kreve noen immaterialrett eller annen rettighet som begrenser bruken av materialet, herunder for bruk til mat- eller landbruksformål, med mindre det har skjedd en bearbeiding som har medført en vesentlig endring av materialet.

Dersom det etableres immaterialrettigheter på genetisk materiale i strid med tredje ledd, skal myndighetene etter loven vurdere å iverksette tiltak, eventuelt reise søksmål, for å sikre at formålet i § 57 blir ivaretatt.

Enhver kan påberope vilkår etter tredje ledd eller andre vilkår som er satt for uttaket, mot den som i

strid med vilkårene søker å håndheve en immaterialrett.

Kongen kan gi nærmere forskrift om uttak fra samlinger, herunder stille vilkår som nevnt i § 58 fjerde ledd siste punktum.

For uttak av genetisk materiale som omfattes av traktat 3. november 2001 om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk eller av annen mellomstatlig avtale, gjelder de standardvilkår som er fastsatt etter avtalen.

§ 60 (*genetisk materiale fra andre land*)

Innførsel for utnytting i Norge av genetisk materiale fra en stat som krever samtykke for uttak eller utførsel, kan bare skje i samsvar med slikt samtykke. Den som rår over materialet, er bundet av de vilkår som er satt for samtykket. Staten kan håndheve vilkårene ved søksmål til fordel for den som har satt dem.

Når genetisk materiale fra et annet land utnyttes i Norge i forsknings- eller næringsøyemed, skal det følge med opplysninger om hvilket land det genetiske materialet er mottatt eller hentet fra (leverandørland). Hvis nasjonal rett i leverandørlandet krever samtykke til uttak av biologisk materiale, skal det følge med opplysning om slikt samtykke er innhentet.

Hvis leverandørlandet er et annet land enn opprinnelseslandet for det genetiske materialet, skal også opprinnelseslandet oppgis. Med opprinnelsesland menes det landet der materialet ble hentet ut fra sine naturlige omgivelser. Hvis nasjonal rett i opprinnelseslandet krever samtykke til uttak av genetisk materiale, skal det opplyses om slikt samtykke er innhentet. Er opplysningene etter dette leddet ukjent, skal det opplyses om dette.

Kongen kan gi forskrift om at det skal følge med opplysninger om det, hvis utnyttingen gjør bruk av lokalbefolkningers eller urfolks tradisjonelle kunnskap.

For materiale som omfattes av traktat 3. november 2001 om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk skal det, når dette materialet utnyttes i Norge i forsknings- eller næringsøyemed, følge med opplysninger om at materialet er ervervet i tråd med Standardavtalen under traktaten.

§ 61 (*gjennomføringen av Den internasjonale traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk*)

Kongen kan gi forskrift om gjennomføringen av traktat 3. november 2001 om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk i norsk rett. Forskriften kan gi nærmere presiseringer og unntak fra bestemmelsene i dette kapitlet.

Kapittel VIII Myndighet etter loven, tilsyn mv.

§ 62 (*myndighet etter loven*)

Kongen er øverste myndighet etter denne loven.

Kongen kan bestemme at kommunen er myndighet etter nærmere angitte bestemmelser i eller i medhold av loven. Kongen kan instruere kommunene om utøvelsen av delegert myndighet etter bestemmelser gitt i eller i medhold av kapittel V. Kongen kan bestemme at et særskilt oppnevnt organ er forvaltningsmyndighet for et område vernet med hjemmel i kapittel V.

Direktoratet for naturforvaltning er klageinstans for vedtak truffet av kommunen etter denne loven, med mindre annet er bestemt. Fylkesmannen har klagerett over vedtak truffet av kommunen etter delegasjon.

Kongen kan gi forskrift om kommunenes utøvelse av myndighet eller oppgaver etter loven.

§ 63 (*tilsyn*)

Departementet fører tilsyn med miljøtilstanden og med at bestemmelsene gitt i og i medhold av loven blir overholdt. Tilsynsmyndigheten avgjør på hvilke områder det skal føres tilsyn. Tilsynsmyndigheten skal utøve kontroll i et slikt omfang at den kan avdekke regelbrudd.

Under utøvelse av tilsynet skal den som blir kontrollert eller den ansvarlige for virksomheten gi tilsynsmyndigheten nødvendig bistand og opplysninger. Tilsynsmyndigheten kan stanse personer, fartøyer og motorkjøretøyer dersom dette er nødvendig for utøvelsen av tilsynet. Det skal legges vekt på å føre et så effektivt tilsyn som forholdene tilsier med minst mulig belastning for miljøet.

Myndighetene skal gjennom råd, veiledning og opplysning arbeide for å fremme formålene med loven her.

§ 64 (*granskning*)

Når det er nødvendig for å utføre gjøremål etter loven, skal tilsynsmyndigheten eller politiet ha uhindret adgang til eiendom der det foregår virksomhet som kan påvirke naturmangfoldet, eller der naturmangfoldet kan antas å være påvirket. Tilsynsmyndigheten kan også kreve å få lagt frem og granske dokumenter eller annet materiale som kan ha betydning for gjøremål etter loven.

§ 65 (*opplysningsplikt*)

Enhver som har eller foretar seg noe som kan påvirke naturmangfoldet, plikter etter pålegg fra tilsynsmyndigheten og uten hinder av taushetsplikt å gi de opplysninger som tilsynsmyndigheten trenger for å utføre sine gjøremål etter denne lov.

Dersom det oppstår skade på naturmangfoldet eller fare for alvorlig slik skade som følge av aktiviteter som reguleres etter denne loven, skal den ansvarlige så fort som mulig varsle myndigheten etter loven, med mindre faren allerede er avverget eller skaden gjenopprettet.

§ 66 (*internkontroll*)

For å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av loven blir overholdt, kan departementet gi forskrift om internkontroll og internkontrollsystemer.

§ 67 (*endring og omgjøring av tillatelser*)

Myndigheten etter denne loven kan oppheve eller endre vilkårene i en tillatelse gitt i medhold av loven, eller sette nye vilkår, og om nødvendig kalle tillatelsen tilbake hvis

- det er nødvendig for å hindre uforutsette vesentlige skadevirkninger for naturmangfoldet,
- skadevirkningene kan minskes uten urimelig kostnad for tiltakshaveren,
- ny teknologi gjør det mulig å redusere ulempene for naturmangfoldet vesentlig,
- omgjøring eller endring er nødvendig for å nå kvalitetsnormer fastsatt etter § 13,
- tiltakshaveren overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, og overtredelsen er betydelig, gjentar seg eller vedvarer, eller
- det for øvrig følger av ellers gjeldende omgjøringsregler.

Tillatelse kan i alle tilfeller tilbakekalles eller endres når det er gått ti år etter at den ble gitt. Myndigheten kan lempe på begrensninger og vilkår i en tillatelse dersom erfaring viser at det kan skje uten skadevirkninger av betydning for naturmangfoldet.

Ved avgjørelser etter første og annet ledd skal det tas hensyn til kostnadene en endring eller omgjøring vil medføre for tiltakshaveren og de fordeler og ulemper endring eller omgjøring for øvrig vil medføre.

§ 68 (*miljøvedtaksregister*)

Kongen kan gi forskrift om opprettelse av et miljøvedtaksregister og plikt til å føre inn vedtak i registeret. Registeret skal bl.a. omfatte vedtak etter §§ 24 femte ledd, 34 første ledd, 45 første og annet ledd, 48 første ledd og vedtak som nevnt i 56 første ledd første punktum.

Kapittel IX Håndheving og sanksjoner

§ 69 (*retting og avbøtende tiltak*)

Myndigheten etter loven kan pålegge den ansvarlige å rette eller stanse forhold som er i strid med loven eller vedtak med hjemmel i loven.

Den som ved å overtre loven eller vedtak med hjemmel i loven forårsaker fare for forringelse av naturmangfoldet, skal sette i verk tiltak for å forhindre at slik forringelse skjer. Har forringelsen allerede inntrådt, gjelder plikten hindring av ytterligere forringelse og – om mulig – gjenoppretting av den tidligere tilstand for mangfoldet ved oppsamling, rydding, fjerning, planering eller andre egnede tiltak. Tiltak som i seg selv kan medføre miljøforringelse av noen betydning, skal bare iverksettes etter samtykke av myndigheten etter loven eller pålegg etter første ledd.

Plikten til forebygging, utbedring og gjenoppretting gjelder ikke i den utstrekning det i lys av kostnadene og virkningene av tiltakene, miljøvirkningene av overtredelsen og overtreders skyld og økonomiske stilling, ville være særlig urimelig.

Tiltak etter denne paragrafen kan gå ut på avliving av fremmede organismer som overtredelsen gjelder, eller tilbakeføring av levende organismer til opprinnelsesstedet.

§ 70 (*uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet*)

Dersom det viser seg at tiltak i samsvar med loven eller vedtak i medhold av loven medfører vesentlige uforutsette konsekvenser for naturmangfoldet, skal den ansvarlige treffe rimelige tiltak for å avverge eller begrense skader og ulemper. Når det kan skje uten særlig ulempe for den ansvarlige, kan myndighetene gi pålegg om gjenoppretting av den tidligere tilstand for mangfoldet.

Myndigheten etter loven kan pålegge den ansvarlige innen en fastsatt frist å utføre tiltak som nevnt i første ledd. Når det kan skje uten særlig ulempe for den ansvarlige, kan myndigheten gi pålegg om gjenoppretting av den tidligere tilstand for mangfoldet.

§ 71 (*direkte gjennomføring*)

Blir et pålegg som inneholder krav som nevnt i § 69 første ledd eller § 70 annet ledd ikke etterkommet av den ansvarlige, kan myndigheten etter loven sørge for iverksetting av tiltakene. Myndigheten etter loven kan også sørge for iverksetting av tiltakene dersom disse haster av hensyn til naturmangfoldet, eller det ikke kan påvises en ansvarlig.

Utgifter til tiltak etter første ledd kan kreves dekket av den ansvarlige. Kravet er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 72 (*bruk av andres eiendom ved gjennomføring av tiltak*)

Er det nødvendig for gjennomføring av tiltak etter §§ 69, 70 eller 71, kan det gjøres bruk av den ansvarliges eiendom eller – om nødvendig – andres faste eiendom.

Blir det etter første ledd gjort bruk av andres faste eiendom, skal vedkommende ha erstatning av den ansvarlige for tap som skyldes skade og ulempe. Staten innestår for beløpet.

Er det nødvendig for å gjennomføre skjøtselstiltak etter § 47 kan myndighetene etter loven benytte motorferdsel på fast eiendom som ikke inngår i verneområdet.

§ 73 (tvangsmulkt)

For å sikre at bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven blir gjennomført, kan myndigheten etter loven fatte vedtak om tvangsmulkt.

Tvangsmulkt kan fastsettes når overtredelse av en bestemmelse er oppdaget. Tvangsmulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter den frist for retting av forholdet som myndigheten etter loven har fastsatt. Tvangsmulkt kan fastsettes på forhånd dersom særlige grunner tilsier det, og løper da fra en eventuell overtredelse tar til. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forhold varer, eller at den forfaller for hver overtredelse. Tvangsmulkt løper likevel ikke dersom etterlevelse er umulig på grunn av forhold som ikke skyldes den ansvarlige. Tvangsmulkt kan fastsettes som løpende mulkt eller engangsmulkt.

Tvangsmulkt pålegges den ansvarlige for overtredelsen. Er overtredelsen skjedd på vegne av et selskap eller en annen sammenslutning, en stiftelse eller et offentlig organ, skal tvangsmulkten vanligvis pålegges dette. Er tvangsmulkt pålagt et selskap som inngår i et konsern, kan påløpt tvangsmulkt også innføres hos morselskap.

Departementet kan frafalle påløpt tvangsmulkt. Avgjørelsen regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

§ 74 (miljøerstatning)

Den som overtrer bestemmelser i eller i medhold av denne loven eller bestemmelser som tjener til gjennomføring av mål og prinsipper i loven, skal etter pålegg fra myndigheten etter loven betale miljøerstatning til staten.

Avgjørelse av om pålegg skal gis og fastsetting av miljøerstatningens størrelse, skjer etter en samlet vurdering av de aktuelle miljøverdiens betydning, miljøskadens eventuelle omfang og varighet, sanksjoner pålagt overtrederen og omstendighetene for øvrig. Kongen kan gi forskrift om forenklet pålegg etter fastsatte satser for bestemte overtredelser.

Pålegg om miljøerstatning regnes som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Pålegg om miljøerstatning er tvangsgrunnlag for utlegg. Erstatningskravet kan også tas opp i straffesak. Blir erstatningskravet brakt inn for retten i straffesak, sivilt søksmål eller ved klage over utleggsfor-

retning, kan retten prøve erstatningskravet fullt ut. Underretning om pålegget skal gi opplysning om reglene i leddet her.

Departementet kan frafalle kravet på miljøerstatning. Avgjørelsen regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Miljøerstatning etter denne loven ilegges ikke hvis det ilegges erstatning etter genteknologiloven eller forurensningsloven.

At noen er ilagt miljøerstatning, er ikke til hinder for ilegelse av sanksjoner som f.eks. overtredelsesgebyr.

§ 75 (straff)

Med bøter eller fengsel inntil ett år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i eller i medhold av §§ 15 til 18, §§ 20 til 22, § 24 første ledd bokstav a og b, § 25, § 26, § 28 annet til fjerde ledd, §§ 29 til 31, §§ 34 til 39, §§ 45, 54, 55, §§ 58 til 61, § 63 annet ledd første punktum, §§ 64 til 69 eller pålegg etter § 70.

Grov overtredelse av første ledd straffes med bot eller fengsel inntil tre år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, legges særlig vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig skade på naturmangfoldet, om skaden på naturmangfoldet må anses uopprettelig, graden av skyld, og om overtrederen har truffet forebyggende eller avbøtende tiltak.

Dersom en overtredelse av en eller flere av bestemmelsene som nevnt i første ledd samtidig innebærer overtredelse av andre lovers regler, gjelder naturmangfoldlovens regler om straff bare i den utstrekning tilsvarende straff ikke er hjemlet i vedkommende lov.

Kapittel X Avsluttende bestemmelser

§ 76 (ikrafttreden)

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan fastsette at loven skal tre i kraft til forskjellig tid for forskjellige bestemmelser eller forskjellige grupper av organismer.

§ 77 (overgangsbestemmelser)

Beslutninger om delegering av myndighet, forskrifter eller enkeltvedtak med hjemmel i bestemmelser som oppheves eller endres ved denne loven, står fortsatt ved lag inntil Kongen bestemmer annet. § 48 gjelder også for eldre vernevedtak. For en eier eller rettighetshaver som har fått områder vernet som nasjonalpark eller landskapsvernområde og der den ordinære fristen for å fremsette krav om erstatning ikke har gått ut 1. januar 2002, reguleres spørsmålet om erstatning av §§ 50 og 51 i denne lov. Kongen kan gi forskrifter med overgangsbestemmelser for tilpasning fra tidligere lovgivning til loven her.

§ 78 (*endringer i andre lover*)

1. Lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eiendom endres slik:

§ 2 første ledd nytt nr. 55 skal lyde:

55. *Skjøtsel og istandsetjing til naturvernformål.*

2. Lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshøve mellom grannar (grannelova) endres slik:

§ 2 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Det skal jamvel takast omsyn til naturmangfaldet på staden.

§ 3 første ledd første punktum skal lyde:

Er det ikkje nemndande om å gjera for eigaren *eller for naturmangfaldet på staden, må eigaren ikkje ha tre som er til skade eller serleg ulempe for grannen, nærare hus, hage, tun eller dyrka jord på granneeigedommen enn tredjeparten av trehøgda.*

3. Lov 15. desember 1967 nr. 9 om patenter endres slik:

§ 8 b skal lyde:

Dersom en oppfinnelse gjelder eller anvender biologisk materiale *eller tradisjonell kunnskap*, skal det i patentsøknaden oppgis hvilket land oppfinneren mottok eller hentet materialet *eller kunnskapen* fra (leverandørland). Hvis nasjonal rett i leverandørlandet krever at det innhentes samtykke for uttak av biologisk materiale *eller bruk av tradisjonell kunnskap*, skal det opplyses i søknaden om slikt samtykke er innhentet.

Hvis leverandørlandet er et annet land enn opprinnelseslandet for det biologiske materialet *eller den tradisjonelle kunnskapen*, skal også opprinnelseslandet oppgis. Med opprinnelsesland menes *for biologisk materiale* det landet der materialet ble hentet ut fra sine naturlige omgivelser *og for tradisjonell kunnskap* det landet der kunnskapen ble utviklet. Hvis nasjonal rett i opprinnelseslandet krever at det innhentes samtykke for uttak av biologisk materiale *eller bruk av tradisjonell kunnskap*, skal det opplyses i søknaden om slikt samtykke er innhentet. Hvis opplysningene etter dette leddet ikke er kjent, skal søkeren opplyse om dette.

Opplysningsplikten *for biologisk materiale* etter første og annet ledd gjelder selv om oppfinneren har endret strukturen i det mottatte materialet. Opplysningsplikten gjelder ikke for biologisk materiale fra mennesker. *Når biologisk materiale er ervervet i samsvar med artikkel 12 nr. 2 og 3 i den internasjonale*

traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk 3. november 2001, skal det i stedet for opplysninger som nevnt i første og annet ledd legges ved patentsøknaden kopi av standard materialoverdragsavtale som nevnt i artikkel 12 nr. 4 i traktaten.

Brudd på opplysningsplikten er straffbart så langt det følger av straffeloven § 166. Opplysningsplikten berører ikke behandlingen av patentsøknaden eller gyldigheten av patentet.

4. Lov 29. november 1968 um særlege råderettar over framand eiendom endres slik:

§ 2 annet ledd skal lyde:

I avgjerda om noko er urimeleg skal det leggjast vekt på kva som er føremålet med *retten, kva* som er i samsvar med tida og *tilhøva, og kva som høver til å fremje naturmangfaldet på staden.*

5. Lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern oppheves.

6. Lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner endres slik:

§ 2 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til.

Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes. *Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.*

§ 15 annet ledd skal lyde:

Byggverk og anlegg som kan fredes etter første ledd er bl.a. kulturminner som nevnt i § 4 første ledd bokstavene a til j uavhengig av alder, særskilte anlegg som parker, hageanlegg, alleer mv. og offentlige minnesmerker og andre steder som viktige historiske minner knytter seg til. *Fredningen kan omfatte naturelementer når de bidrar til helheten i parker, hageanlegg, alleer mv.*

§ 20 første ledd skal lyde:

Et kulturmiljø kan fredes av Kongen for å bevare områdets kulturhistoriske verdi. *Fredningen kan omfatte naturelementer når de bidrar til å skape områdets egenart.*

7. Lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet endres slik:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven)

§ 1 skal lyde:

§ 1. (lovens formål)

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes *i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares.*

Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

§ 3 oppheves.

Overskriften i kapittel III skal lyde:

Kapittel III. Vilt i fangenskap

§ 7 skal lyde:

§ 7. (*forbud mot vilt i fangenskap*)

Ingen skal holde vilt i fangenskap med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov.

Kongen kan gi forskrift om adgang til å holde vilt i fangenskap, og om oppdrett, farming og utsetting av vilt i innhegnet område. I forskriften kan det settes krav om tillatelse og særskilte håndhevingsregler for å stanse ulovlig virksomhet.

§ 8 oppheves.

Overskriften i kapittel IV skal lyde:

Kapittel IV. Jaktbare arter og jakttider

§§ 11–14 a oppheves.

§ 24 første ledd annet punktum skal lyde:

Bruk av fangstredskaper er forbudt *mot annet vilt enn smågnagere og krypdyr, om ikke annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov.*

§ 25 første ledd annet punktum skal lyde:

Bruk av kjemikalier eller gift til avliving *av annet vilt enn smågnagere og krypdyr*, er forbudt.

§ 26 nr. 8 og 9 oppheves.

§ 47 oppheves.

§ 48 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder forlatte egg, egg som oppbevares ulovlig, fallvilt og vilt som er avlivet i medhold *av naturmangfoldloven §§ 16 og 18.*

§ 48 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Tilsvarende gjelder når hjortevilt eller bever er felt med tillatelse av kommunen etter naturmangfoldloven.

§ 51 annet ledd skal lyde:

Vederlag for felling i henhold til *naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b* kan fastsettes av departementet.

§ 56 første ledd skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som overtrer regler gitt i eller i medhold av denne lov dersom ikke forholdet rammes av strengere straffebud. Under særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 2 år anvendes. *Gjelder overtredelsen også naturmangfoldloven, skal straffebestemmelsen i naturmangfoldloven § 75 anvendes.*

8. Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. endres slik:

§ 1 første punktum skal lyde:

Lovens formål er å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder samt andre ferskvannsorganismer forvaltes *i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens mangfold og produktivitet bevares.*

§ 4 oppheves.

§ 7 annet ledd oppheves. Tredje og fjerde ledd blir nytt annet og tredje ledd.

§ 7 femte ledd blir nytt fjerde ledd og skal lyde:

Annet ledd gjelder ikke for kraftutbyggingstiltak som krever konsesjon etter lov 14. desember 1916 nr. 16 om vassdragsreguleringer eller vannressursloven, og heller ikke for andre tiltak som krever konsesjon etter vannressursloven, med mindre formålet med tiltaket er å øke fangsten av fisk på stedet, forskyve fangsten av fisk i vassdraget, eller forandre én eller flere arters produksjon, bestandsstørrelse eller utbredelse.

§§ 8 og 9 oppheves.

§ 33 første ledd første punktum skal lyde:

I samsvar med naturmangfoldloven og formålet i loven her kan Kongen tillate fiske etter anadrome laksefisk.

§ 34 skal lyde:

Kongen gir forskrift om regulering av fiske etter innlandsfisk i samsvar med naturmangfoldloven,

herunder om redskapstyper, redskapsbruk og stenging av vassdrag av hensyn til fangst av ål. Det kan gis særskilte regler for forskjellige områder eller vassdrag. Ved fastsetting av forskrifter for vassdrag hvor det går anadrome laksefisk, skal det tas hensyn til denne bestanden.

§ 49 første ledd skal lyde:

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller opprettholdt ved loven eller vilkår fastsatt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel i inntil 1 år dersom forholdet ikke rammes av et strengere straffebud. Under særdeles skjerpene omstendigheter kan fengsel i inntil 2 år anvendes. Gjelder overtredelsen også naturmangfoldloven, skal straffebestemmelsen i naturmangfoldloven § 75 anvendes.

9. Lov 12. mars 1993 nr. 32 om planteforedlerrett endres slik:

§ 4 tredje ledd skal lyde:

I søknaden skal det opplyses om tidligere utnyttelse av sorten som etter § 2 første ledd bokstav d kan være til hinder for meddelelse av planteforedlerrett, eller det skal opplyses at sorten ikke er utnyttet på en slik måte. I søknaden skal det dessuten opplyses om opprinnelsen for plantematerialet som ligger til grunn for sorten og tradisjonell kunnskap som er brukt ved foredlingen i samsvar med lov 15. desember 1967 nr. 9 om patenter § 8 b første til tredje ledd. Brudd på opplysningsplikten etter annet punktum er straffbart så langt det følger av straffeloven § 166, men opplysningsplikten berører ikke behandlingen av søknaden eller gyldigheten av planteforedlerretten.

10. Lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova) endres slik:

§ 11 først ledd annet punktum skal lyde:

Føresegnene kan mellom anna ta sikte på å hindra erosjon og regulera bruk og lagring av gjødsel og andre innsatsvarer i produksjon, samt å ta omsyn til særlige naturverdiar.

11. Lov 21. juni 1996 nr. 38 om statlig naturoppsyn endres slik:

§ 2 første ledd skal lyde:

Oppsynet skal føre kontroll med at bestemmelsene gitt i eller i medhold av:

- lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet,
- lov 10. juni 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag,

- lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner,
- lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall, i den utstrekning departementet bestemmer,
- lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet,
- lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v., og
- lov ... om forvaltning av naturens mangfold blir overholdt.

Departementet kan gi forskrift om at oppsynet skal føre kontroll med overholdelsen av bestemmelser gitt i medhold av plan- og bygningsloven så langt disse er gitt for å gjennomføre naturmangfoldloven kapittel VI (utvalgte naturtyper).

Nåværende annet, tredje og fjerde ledd blir nye tredje, fjerde og femte ledd.

§ 2 nytt sjette ledd skal lyde:

Oppsynet har rett til å ferdes med bruk av motor-kjøretøy, båt eller luftfartøy når dette er nødvendig for utføring av oppsynets oppgaver. Motorferdsel skal skje så skånsomt og begrenset som forholdene tillater.

12. Lov 13. juni 1997 nr. 42 om Kystvakten (kystvaktloven) endres slik:

§ 11 første ledd skal lyde:

Kystvakten kan føre kontroll med at bestemmelser gitt i eller i medhold av følgende lover blir overholdt

- a. lov om skipssikkerhet (skipssikkerhetsloven) kapittel 5.
- b. lov av 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet,
- c. lov ... om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven),
- d. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner,
- e. lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven),
- f. lov av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt,
- g. lov av 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v.

13. Lov 24. november 2000 nr. 81 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) endres slik:

§ 18 første punktum skal lyde:

Vassdragsmyndigheten kan ved forskrift eller enkeltvedtak fastsette om et vassdragstiltak trenger konsesjon etter § 8 eller gi forskrift om at visse vassdragstiltak eller vassdragstiltak i nærmere angitte områder eller typer områder skal meldes til vassdragsmyndigheten.

§ 33 første ledd bokstav b skal lyde:

- b) bestemmelser i vedtak etter *naturmangfoldloven kapittel V*, eller

§ 33 annet ledd første punktum skal lyde:

For så vidt vassdraget går inn under vedtak etter *naturmangfoldloven kapittel V*, gjelder reglene i og i medhold av *naturmangfoldloven* istedenfor loven her.

14. Lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven) endres slik:

§ 15 første ledd litra b) skal lyde:

- b) *vedtatte vernetiltak etter kapittel V i lov ... om forvaltning av naturens mangfold*

15. Lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevande marine ressursar (havressurslova) endres slik:

§ 7 nytt tredje ledd skal lyde:

Det er forbode å setje ut organismar og levande rogn utan løyve frå departementet. Departementet kan i forskrift eller enkeltvedtak gjere unntak frå forbodet i første punktum.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 4. juni 2009

Gunnar Kvasheim

leder

Erling Sande

ordfører

